

วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Journal of Philosophy and Religion Khon Kaen University

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564 | ISSN 2465-5155

บทความวิจัย

- โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนกับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความเกียจคร้าน 1
ในพระพุทธศาสนา
รัตนะ ปัญญาภา
อภิรัตน์ ธรรมอินทร์ลาด
สุนทร ชัยปายาง
- การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 25
พระมหาเจริญ กตปญโญ (กระพิล่า)
อุเทน ลาพิงค์
ประทีป พืชทองหลาง
- การสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา 49
พระใบฎีกาชัชวาลย์ อริยมณี (วนาเฉลิมมาศ)
พระมหาบุญสมสมบัติ ปภากรโร (บุญเรือง)
ประทีป พืชทองหลาง
- การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต 74
พระโพธิพงษ์ ฐิตโสภโณ (โพธิรุกษ์)
- จักรวาลวิทยาศาสนาทัศน์และการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาว 95
สู่แนวคิดการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย : สเปสคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น
ศฤงคาร กุสุพราหมณ์ กลาสีภรทัช



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
123 ถ.มิตรภาพ ต.โนนเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 043-202-861 โทรสาร 043-202-318
<https://hs.kku.ac.th>



Journal of Philosophy and Religion
Khon Kaen University

Vol.6 No.2 July-December 2021

วารสารปรัชญาและศาสนา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ISSN 2465-5155

วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

JOURNAL OF PHILOSOPHY AND RELIGION KHON KAEN UNIVERSITY

ISSN 2465 - 5155 ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

• เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

• ผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณารวสาร

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สิทธิ์ บุตรอินทร์
อาจารย์เกษียรธนาชการ

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
อาจารย์เกษียรธนาชการ

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
อาจารย์เกษียรธนาชการ

ศาสตราจารย์ ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

• บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

• กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.วัชรระ งามจิตระเจริญ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ผจัญ คำชูสังข์
อาจารย์เกษียรธนาชการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐมภ์ บุญศรีตัน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เตือนช้าง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิกา คำดี
อาจารย์เกษียรธนาชการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีโธสง
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

• ผู้ตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิดา โง่นคำ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

• ฝ่ายจัดการวารสาร

นางขวัญนคร มุ่งคำภา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นางสาวอัมพร รักหนองแขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

• วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษาค้นคว้าและ
วิจัยด้านปรัชญาและศาสนา

2. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และ
ความคิดทางวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา

• กำหนดการออกวารสาร (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

• พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
40002

ติดต่อออกวารสาร หรือส่งบทความลงตีพิมพ์

สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เลขที่ 123 หมู่ที่ 16 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

โทร: 043-202861 ต่อ 45820 โทรสาร 043-202050

ส่งบทความออนไลน์

<http://so06.tci-thaijo.org/index.php/jprkku>

JOURNAL OF PHILOSOPHY AND RELIGION KHON KAEN UNIVERSITY

ISSN 2465 - 5155 Vol. 6 No. 2 July - December 2021

- **Publisher**

Faculty of Humanities and Social Sciences
Khon Kaen University

- **Editorial Advisors**

Dean of Faculty of Humanities and Social Sciences
Khon Kaen University

Associate Dean for Research and Academic Services

Faculty of Humanities and Social Sciences
Khon Kaen University

Prof. Dr. Sit Boot-in

Retired government official

Prof. Dr. Prayong Saenpura

Retired government official

Prof. Dr. Jamnong Adivatanasit

Retired government official

Prof. Dr. Soraj Hongladarom

Chulalongkorn University

- **Editor –in-Chief**

Assoc. Prof. Dr. Puttharak Prabnok
Khon Kaen University

- **Editorial Board**

Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Pajon Kamshusang
Retired government official

Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
Silpakorn University

Assoc. Prof. Dr. Parud Boonsriton
Chiang Mai University

Assoc. Prof. Dr. Warakrit Thuenchang
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Homhuan Buarabha
Khon Kaen University

Asst. Prof. Dr. Khanika Kamdee

Retired government official

Asst. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong
Mahasarakham University

Asst. Prof. Dr. Kraireek Silakhom
Udon Thani Rajabhat University

- **English Language Editor**

Asst. Prof. Dr. Sutida Ngonkum
Khon Kaen University

- **Managing Journal**

Mrs. Kwannakorn Mungkampa
Khon Kaen University

Miss Amporn Ruknongsang
Khon Kaen University

- **Objective**

1. To promote and disseminate academic knowledge and ideas
2. To be the medium of exchanging knowledge and academic idea in philosophy and religion

- **Publication**

Bi-annual

Vol.1;January-June

Vol.2;July-December

- **Printing**

Khon Kaen University Printing, Nai mueang,
Mueang Khon Kaen Distric, Khon Kaen
40002

Inquiries

Department of Philosophy and Religion,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Khon Kaen University 123 moo.16, Mittraphap
18 Alley, Nai Mueng, Mueng Khon Kaen
District, Khon Kaen 40002
Tel. 043-202861 Ext.45820 Fax. 043-202050
<http://so06.tci-thaijo.org/index.php/jprkku>

เกี่ยวกับวารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นวารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษาค้นคว้าและการวิจัยด้านปรัชญาและศาสนา และเพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดทางวิชาการด้านปรัชญาและศาสนาในการเผยแพร่ผลงานวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ และคณาจารย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ วารสารมีกำหนดการออกปีละ 2 ฉบับ (รวม 6 เดือน) ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 2 ท่าน โดยใช้วิธีการประเมินแบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อแต่ละฝ่าย (Double Blinded Review) เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวข้องกับปรัชญาและศาสนา และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่นจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่นอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABOUT JOURNAL OF PHILOSOPHY AND RELIGION KHON KAEN UNIVERSITY

Journal of Philosophy and Religion Khon Kaen University is the academic journal in the field of philosophy and religion. Its aims to promote and publicize research in the field of philosophy and religion, and to be the stage of exchanging knowledge and academicians and lectures in Thailand and overseas. This journal is published biannually in hard copies. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts (Double Blinded Review). The contents of the article should be related to the field of philosophy and religion.

The article submitted to Journal of Philosophy and Religion Khon Kaen University should not have been previously published or should not be in consideration of other journals for publication, The authors should strictly follow the guidelines (including the referencing format) for the publication of scholarly articles or research articles for publication in Journal of Philosophy and Religion.

Views and opinions expressed in the articles published in Journal of Philosophy and Religion Khon Kaen University are the responsibility of the authors, are not under responsibility of the editors and do not necessarily reflect those of the editorial board.

Unsuรณาทิการ

วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ทำหน้าที่เผยแพร่ งานวิชาการทางด้านปรัชญาและศาสนา เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และสนทนากันของนักวิชาการทางด้านปรัชญาและศาสนา และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาอย่างยาวนาน ในวารสารฉบับนี้มีบทความเผยแพร่อยู่ 5 บทความด้วยกัน ประกอบไปด้วยบทความที่น่าสนใจหลายบทความ

บทความแรกเป็นบทความเรื่อง *โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนกับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความเกียจคร้านในพระพุทธศาสนา* พยายามนำเสนอแนวคิดของจีนกับแนวคิดทางพุทธศาสนาในประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ สาเหตุของความเกียจคร้าน และผลลัพธ์ของความเกียจคร้าน เป็นบทความวิชาการที่ให้กรอบวิธีคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในเรื่องของความขยันและความเกียจคร้านผ่านมิติทางด้านปรัชญาและศาสนา บทความที่สองเรื่อง *จักรวาลวิทยาศาสนาละัทธิและการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาวสู่แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย : สเปนเซอร์ฟัท เซนทรีฟิวเกชั่น* เป็นบทความทางด้านสหวิทยาการที่บูรณาการระหว่างปรัชญาและศาสนากับการจัดการแสดงทางด้านศิลปะ โดยนำเอาแนวคิดเชิงมนทัศน์มาประยุกต์ใช้กับศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดงได้อย่างน่าสนใจ บทความที่สามเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายใต้ศาสนาของประเทศไทยเรื่อง *การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์* เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประเด็นทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับประวัติของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย บทความที่สี่เรื่อง *การสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา* ได้เสนอหลักการสำคัญของพุทธศาสนาในการสร้างชุมชนสันติสุขซึ่งเป็นการทำลายระบบวรรณะลงโดยสิ้นเชิงนับเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสันติสุขทางสังคมอย่างแท้จริง ส่วนบทความสุดท้ายเรื่อง *การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต* โดยเสนอว่า พุทธปฏิภาณก็คือเขาวนั้ไฉ่ในการกล่าวแก้หรือโต้ตอบ เป็นต้น ได้ขับพลันทันทีและแยบคาย เป็นหลักการสำคัญที่ควรนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

เพราะนอกเหนือจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนสติปัญญาไปด้วยในขณะเดียวกัน

บทความทั้ง 5 บทความในวารสารฉบับนี้ เป็นบทความที่ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองและตรวจสอบคุณภาพทางวิชาการโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแต่ละบทความได้ให้แง่มุมมองทางวิชาการที่ครบถ้วนสมบูรณ์และน่าสนใจ ทางวารสารหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อท่านที่สนใจ และขอเชิญชวนนักวิชาการและผู้สนใจเผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านปรัชญาและศาสนา หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งบทความมายังวารสารเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ โดยวารสารจะขอทำหน้าที่สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเสวนาทางวิชาการต่อไป

พุทธรักษ์ ปราบนอก
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

- | | | |
|---|---|----|
| 1 | โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนกับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความเกียจคร้านในพระพุทธศาสนา
รัตนะ ปัญญาภา, อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด และ สุเนตร ชัยป่ายาง | 1 |
| 2 | การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พระมหาเจริญ กตปญฺญ (กระพิลาด), อุเทน ลาพิงค์ และ ประทีป พืชมงคลกลาง | 25 |
| 3 | การสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา
พระใบฎีกาชัชวาลย์ อริยมณี (วนาเฉลิมมาศ), พระมหาบุญณสมบัตติ ปากาโร (บุญเรือง) และ ประทีป พืชมงคลกลาง | 50 |
| 4 | การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต
พระโพธิพงษ์ จิตโสภโณ (โพธิรุทข์) | 75 |
| 5 | จักรวาลวิทยาสาสนาลัทธิและการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญา
จากต่างดาวสู่แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย :
สเปสคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น
ศฤงคาร กุลพราหมณ์ กลาสีภวัตร | 96 |

Research Article

- 1** The Chinese Worldview of Due Diligence and the Reflection of
The Concept of Laziness in Buddhism 1
*Rattana Panyapa, Apinun Thaminlad
and Sunate Chaipayang*
- 2** Education of Thai Sangha under the Sangha Act 25
*Phramaha Charoen Katapañño, Uten Larping
and Prateep Peuchthonglang*
- 3** Creating a Peaceful Community through Buddhism Approach 49
*Phrabaidhika Chaatchawan Ariyametee,
Phramaha Punsombat Pabhakaro and Prateep Peuchthonglang*
- 4** Application of Buddha's Astuteness in Lifestyle 74
Phra Potipong Titasopana (Potiruk)
- 5** Doctrine Religious Cosmology and Searching 95
the Extra-Terrestrial Intelligence toward the Concept
of Contemporary Dance and Drama Performance:
Spacecraft Centrifugation
Salingkarn Kulabrahm Kalasribharadwaj

**โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนกับการสะท้อนแนวคิด
เรื่องความเกียจคร้านในพระพุทธศาสนา
The Chinese Worldview of Due Diligence
and the Reflection of The Concept of Laziness
in Buddhism**

รัตนะ ปัญญาภา¹, อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด² และ สุเนตร ชัยปายาง³
Rattana Panyapa¹, Apinun Thaminlad² and Sunate Chaipayang³

^{1,3}สาขาวิชาสังคมศึกษา

^{1,3}Social Studies Program

^{1,3}คณะครุศาสตร์

^{1,3}Faculty of Education

^{1,3}Ubon Ratchathani Rajabhat University

^{1,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

²สาขาวิชาภาษาจีน

²Chinese Program

²คณะศิลปศาสตร์

²Faculty of Liberal Arts

²มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

²Kalasin University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องความขี้เกียจ 2 ประเด็น คือ สาเหตุของความเกียจคร้าน และผลลัพธ์ของความเกียจคร้าน โดยเอาโลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนเป็นตัวอย่างของหลักคิด โลกทัศน์ความขยันแบบจีนพบว่า ความขยันคือพลังจิต ความขยันต้องมีเป้าหมาย แต่ไม่ต้องหวังชื่อเสียง ขยันให้ถูกจังหวะและโอกาส มีความจริงจังถึถึวณในสิ่งที่ทำ มนุษย์ควรขยัน

โดยไม่หวังพึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวบันดาล ในด้านสาเหตุของความเกียจคร้าน ในอัครคัมภีร์พบ่ว่า ความเกียจคร้านเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการมีมนุษย์ เกิดจากจิตสันดานเป็นหลัก และมีนิวรณ์ 5 (Nīvaraṇā) เป็นแรงเสริมให้คนเกียจคร้าน มนุษย์จึงจำเป็นต้องบรรเทานิวรณ์ทั้ง 5 ไม่ให้มาสกัดกั้นความเพียรในการทำงาน หรือการประกอบอาชีพ ส่วนผลลัพธ์ของความเกียจคร้าน พบว่า ความเกียจคร้าน ทำให้เสียเวลา ทำให้สิ่งที่ตั้งใจมาเสื่อมไป ทำให้สิ่งเลวทรามที่ยังไม่เกิดสามารถเกิดขึ้นได้ นำความเสื่อมมาสู่ชีวิตในหลายมิติโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ทำให้ถูกตำหนิติเตียนจากผู้อื่น ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมแม้การเอาเป็นคู่ครอง ความเกียจคร้านเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูงในแง่โลกียะคือการไม่ทำให้บรรลุความสำเร็จระดับสูงดังที่ตั้งเป้าหมายไว้ เพราะความเกียจคร้านมลทินคือสนิมเกาะกินจิตใจให้ทอดถอยหดหู่นำไปสู่ความล้มเหลวผิดพลาดได้ง่าย

คำสำคัญ: ความขยัน, ความเกียจคร้าน, พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to present ideas on 2 issues of laziness in Buddhism: 1) the causes of laziness and 2) the consequences of laziness, using the Chinese diligence worldview as an example of the doctrine. The Chinese diligence worldview explains that as the psychic power, diligence, along with goals, but without expecting fame, should be used with the right timing and opportunity, earnestness, not relying on divine or divine inspiration. The laziness in Buddhism comes with human beings, it is primarily innate., and is supported by the *nīvaraṇā* 5. Therefore, the fifth hindrance should be eliminated by humans to prevent perseverance in work or occupation. The results of laziness were time wasting, deteriorating of good things and occurrence of bad things, bringing deterioration in life in many dimensions, especially the economy,. In addition, lazy people could be blamed by others, no one want to be in a relationship even as a spouse. Thus, laziness hinders the attainment of higher virtues, mundane, that is, the failure of achieving high goals. The rusty laziness that consumes the mind can be depressing, leading to failure and easy mistakes.

Keywords: Due Diligence, Laziness, Buddhism

บทนำ

ความขยันเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จทั้งในการทำงานส่วนตัวและหรือระดับความมั่งคั่งเป็นมหาเศรษฐี คุณสมบัติข้อนี้เป็นที่กล่าวขานกันว่า มีความโดดเด่นในชาวจีน เพราะเมื่อกล่าวถึงความขยันของคนจีน คนจีนส่วนใหญ่จะนึกถึงตอนเด็กๆ พ่อแม่ปู่ย่าตายายและผู้ใหญ่มักสอนว่า ต้องขยันเรียนหนังสือ ต้องก้าวน้ำไม่หยุดยั้ง ช่วงระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา จีนประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าเกินความคาดคิดของโลก ทั้งนี้เกิดจากการดำเนินนโยบายการปฏิรูปและเปิดประเทศ ตลอดจนความขยันของคนจีน ความขยันของคนจีนทำให้ประเทศจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ตั้งแต่ครอบครัวยุคหนึ่งไปจนถึงประเทศ สื่อมวลชนต่างประเทศมักวิพากษ์วิจารณ์ว่าบริษัทจีนในต่างประเทศชอบจ้างคนงานจีนมากกว่าคนงานท้องถิ่น แต่ไม่ค่อยมีใครวิเคราะห์สาเหตุ เช่น ทำไมคนจีนยอมทำงานล่วงเวลา ทำไมคนจีนสามารถทำงานเสร็จภายในเวลาที่กำหนดและประกันคุณภาพของงานได้ คำตอบคือ ความอดทน ขยันและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้กลายเป็นนิสัยของคนจีนทั่วไป และถือเป็นศักยภาพการแข่งขันที่สำคัญ

ปรากฏการณ์ความขยันของชาวจีนสะท้อนจากบทความของไมเคิล โมริซ ผู้ร่วมลงทุนก่อตั้งบริษัท Sequoia Capital ของสหรัฐฯ ในหนังสือพิมพ์ Financial Times โดยเขาเรียกร้องให้บริษัทในซิลิคอนวัลเลย์ถือคนจีนเป็นแบบอย่างเรื่องความขยัน ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทจีนทำงานตั้งแต่ 08.00-22.00 น. สัปดาห์ละ 6-7 วัน วิศวกรจะทำงานตั้งแต่ 10.00-24.00 น. ยกเว้นเทศกาลตรุษจีนกับวันชาติ (ความขยัน เป็นศักยภาพการแข่งขันที่สำคัญของคนจีน, 2018) เนื้อหาในบทความนี้สอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของวิเชียร ชนาเทพาพร (2018) ที่วิเคราะห์เรื่องความขยันของชาวจีนไว้ว่า ความขยันเป็นบ่อเกิดของความสำเร็จ การทำงานอย่างหนักเอาเบาสู้ไม่เกียจงาน ช่วยเหลือภาระที่ผู้คนให้อุ่นยังคงนำมาปรับใช้กับการทำงานในปัจจุบันได้เสมอ เพราะคนที่ขยันมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่า

ผู้ที่เกียจคร้าน (วิเชียร ชนาเทพพร, 2018) ผู้ขยันอย่างฉลาดจึงไม่ควรเลือกตอบแทนตนเองด้วยรางวัลชีวิตราคาแพง เพราะมันอาจจะหมายถึงความพุ่มเฟิยที่ติดกับความสัมพันธ์โดยใช่เหตุ ลองเปลี่ยนมาเป็นการมุ่งมั่นทำงานอย่างขยันขันแข็งแล้ว ความสุขนั้นจะตามมาภายหลัง ทั้งความสุขทางใจที่ได้เห็นผลงานของตนเป็นที่ชื่นชม หรือความสุขในแง่ผลตอบแทนอื่น ๆ ที่คุ้มค่าเหนือยคุ้มค่าความสามารถที่ทุ่มเทไป

อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่เป็นฝ่ายตรงข้ามของความขยันคือความเกียจคร้านก็มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ไม่น้อย โดยเฉพาะในด้านของความผิดพลาด ล้มเหลว ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา ในการทำงานหรือประกอบอาชีพถือว่า กิเลสตัวสำคัญที่ทำให้ไม่ทำงานหรือทำงานไม่สม่ำเสมอจนทำให้เสียงานหรืองานไม่สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือระยะเวลาที่กำหนด ก็คือ ความเกียจคร้าน ความเกียจคร้านเป็นภัยหรืออุปสรรคของความสำเร็จ เป็นกำแพงกั้นไม่ให้บรรลุความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนให้มองความเกียจคร้านเป็นภัย มองความเพียรโดยเป็นทางเกษม (ขุ.อป.(ไทย) 33/122/775) ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ในบทความนี้ จะได้กล่าวถึงโลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีน ความเกียจคร้านที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาในมุมมองด้านสาเหตุและผลของความเกียจคร้านตามลำดับ

โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่านักธุรกิจจีนส่วนใหญ่จะมักจะประสบความสำเร็จด้วยความขยันและความอดทน ดังตัวอย่างเชิงประจักษ์กรณีอาณาจักรเครือเจริญโภคภัณฑ์ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากหัวหน้าตระกูลเจีย วัย 27 ปี นามเอ็กชอผู้หอบกระสอบเมล็ดพันธุ์ฝักจากเจียงหย่าลงเรือรอนแรมมายังดินแดนสยามหลายสิบเที่ยว กระทั่งปี 2464 เขาตัดสินใจตั้งร้าน “เจียใต้เจิง” เป็นอาคารไม้สองชั้น ซึ่งเป็นห้องเช่าของวัดเกาะ ริมถนนทรงสวัสดิ์ ย่านทรงวาด อันเป็นต้นกำเนิดของเจียใต้ ผู้ค้าเมล็ดฝักตราเรือบินอันโด่งดัง และเจียใต้ก็คือปฐมบทของอาณาจักรเจริญโภคภัณฑ์

ในปัจจุบัน การที่คณณินทร์ เจียรนนท์ แห่งเครือเจริญโภคภัณฑ์ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจการค้าขาย หากพิจารณาในบริบทของหลักคำสอนหรือปรัชญาของคนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาขงจื้อในด้านความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ในอาชีพของตน เพราะขงจื้ออาจกล่าวได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความกตัญญูซื่อสัตย์ จึงทำให้เขามีความบริบูรณ์ได้ด้วยบารมีและความมั่งคั่งที่กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม การที่นักธุรกิจจีนประสบความสำเร็จ นอกจากจะอาศัยคุณธรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีการทำงานในรูปแบบของครอบครัวหรือกลุ่มใหญ่ที่พยายามส่งเสริมกันทั้งในส่วนของเงินทุนและกิจกรรมแห่งความกตัญญูที่มีบรรพบุรุษอันถือเป็นความรุ่งเรืองอย่างแท้จริง (กิตติพัฒน์ สุวรรณสิริเมธี, 2550)

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารเนเจอร์พบว่า คนจีนขยันที่สุดในโลก (บริษัท ดีเอ็น บรอดคาสท์ จำกัด, 2561) คนจีนเชื่อว่า สวรรค์จะมองเห็นถึงความขยัน ใครมีความขยันหมั่นเพียร สวรรค์ก็จะตอบแทนประทานพรให้ตามความขยันหมั่นเพียรของคนผู้นั้น ตามคำกล่าวจีน “天道酬勤” ฟ้าประทานพรแก่ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร ในคำกล่าวนี้ “勤” มีความหมายว่า ขยัน (努力) และ ตั้งใจ (用功) ในความคิดของชาวจีน การบำเพ็ญตน การครองเรือน การปกครองประเทศ การทำประเทศให้สงบร่มเย็น ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียรด้วยกันทั้งสิ้น (Wang Chunying, 2007, p.70 อ้างถึงใน กัลยาณี กฤตโตปการกิต, 2564) ดังคำกล่าวที่ว่า คำว่า จีน ถ้าตัดสระออกก็จะเป็นคำว่า จน ซึ่งหมายถึงความอดคัดัดสน ผิดเคื่อง เปรียบเสมือนการดำรงชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนที่ไม่อยากให้ตัวเองจน ซึ่งสอดคล้องคำกล่าวของกฤตยรัตน์รักษ์ที่ว่า คนจีนมีสัจจะในการทำงาน รักษาคำพูด ขยัน พร้อมจะทำงานและพัฒนาตัวเองทุกอย่างเท่าที่ทำได้ ทั้งยังใช้ชีวิตแบบสมถะ ประหยัด อดออมอีกด้วย (5 เคล็ดลับเจ้าสัว ทำไมคนจีนจึงรวยล้านฟ้า, 2560) ด้วยเหตุนี้ คนจีนจึงประสบความสำเร็จและมั่งคั่งด้วยคุณลักษณะที่สำคัญคือความขยัน จนกล่าวได้ว่าความขยันนั้นเป็นเหมือนรหัสลับความสำเร็จของชาวจีน (Di Ang, Lv Desheng & Zhang Wugang, 2018 อ้างถึงใน กัลยาณี กฤตโตปการกิต, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของวันเฉลิม จันทรากุล (2562) ที่ว่า ความมหัสจรรย์ของเศรษฐกิจของจีน

ที่ก้าวขึ้นมาเป็น “มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ” อันดับ 2 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา และคาดว่าจะกลายเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลกในเร็ว ๆ นี้ ปัจจัยที่ทำให้จีนก้าวกระโดดได้เร็วขนาดนี้ ประการหนึ่ง คือ ลักษณะเฉพาะของชาวจีนซึ่งมีความพิเศษ 6 ประการ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความขยัน การประหยัดอดออม การแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ความเป็นดินแดนแห่งคลังความรู้ของโลกและความคิดสร้างสรรค์เป็นเลิศ เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องความขยันจากแนวคิดของนักปราชญ์จีนและมุมมองของนักวิชาการ จะพบมุมมองที่หลากหลายและสะท้อนความขยันของชาวจีน ดังนี้

1. โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนจากแนวคิดของเล่าจื๊อ : ในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง เล่าจื๊อพูดถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความขยันไว้ในหลายบท อาทิ ในบทที่ 2 สรรพสิ่งเกิดขึ้นและแตกดับไปไม่เคยหยุดยั้ง สร้างสรรค์ไม่ครอบครอง ทำงานแต่ไม่หวังชื่อเสียงเกียรติยศ เสร็จกิจแล้วลืมนั่นเสีย ผลงานจะดำรงอยู่ตลอดกาล บทที่ 8 ผู้มีความดีอันสูงส่งเปรียบได้กับน้ำ น้ำให้ชีวิตแก่สรรพสิ่ง ไม่เคยแย้งชิง มันไหลไปสู่ที่ที่คนรังเกียจเช่นเดียวกับเต๋า อยู่ให้ต่ำต้อยติดดิน ไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง สุภาพและเมตตากับเพื่อนมนุษย์ พูดความสัตย์ ปกครองด้วยความยุติธรรม ขยันขันแข็งในการประกอบกิจ ปฏิบัติการใด ๆ ให้เหมาะสมด้วยเวลา หลีกเลี่ยงการต่อสู้ ไม่ดำเนินคดีเยิน บทที่ 22 ทุ่มให้สุดหัวใจ ผลดีจะตามมา บทที่ 33 รู้จักผู้อื่นเป็นความฉลาด รู้จักตัวเองเป็นการรู้แจ้ง ความบากบั่นเป็นเครื่องหมายของพลังจิต มนุษย์ไปได้ไกลเท่าที่เขามีความอดทน และ บทที่ 63 ทำอะไรไม่จริงจังจะทำให้ทุกข์ยากภายหลัง นักปราชญ์เผชิญหน้าความยากอยู่เสมอ จึงไม่พบว่ามียะไรยาก (เหล่าจื๊อ, 2483) ซึ่งจากหลักการของเล่าจื๊อ อาจสรุปแนวคิดเรื่องความขยันได้ 4 หลักการคือ ความขยันเป็นพลังงานของจิต การขยันทำงานไม่ควรหวังชื่อเสียงเกียรติยศ ขยันขันแข็งให้ถูกเวลาและโอกาส ขยันทำงานให้จริงจังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดภายหลัง

2. โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนจากแนวคิดของสวินจื๊อ : ในคัมภีร์สวินจื๊อว่าด้วยฟ้าได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า วัฏจักรแห่งฟ้านั้นคงที่ มิได้เกิดขึ้นเพราะพระเจ้าเหยา มิได้ดับเพราะพระเจ้าเจี๋ย หากจัดการได้ย่อมโชคดี หากทำสับสนย่อมหายนະ

ขยันขันแข็งทำมาหากินใช้จ่ายอย่างมัธยัสถ์ ฟ้ามิจาจนันดาลให้ยากจน กินอาหาร บำรุงร่างกายดีหมั่นออกกำลังกาย ฟ้ามิจาจนันดาลให้ป่วย ไข้หมั่นฝึกฝนแต่ไม่ออกแวก ฟ้ามิจาจนันดาลความพินาศ แม่น้ำแล้งก็ไม่ทำให้อดอยาก หนาวร้อนไม่ทำให้ป่วยไข้ ฝึปีศาจก็ไม่ก่อให้เกิดอับมงคล อยู่ในที่ร้นแค้นแต่กลับทำตัวหรูหรา ฟ้ามิจาจนันดาลให้ร่ำรวย ไม่ขยันทำมาหากิน ฟ้าย่อมมิอาจทำให้พร้อมมูล กระทำ ผาฝืนทำการอุก อาจประพติตัวเหลวแหลก ฟ้ามิจาจนันวยพร แม่น้ำยังไม่แล้งกลับ อดอยาก ไม่หนาวไม่ร้อนกลับ ป่วยไข้ ฝึปีศาจมิทันสาปแข่งความอับมงคลก็มาถึง ได้รับผลดีเพราะทำตัวสอดคล้องกับฟ้า เกิด วิบัติเพราะทำตัวแปลกแยกไม่อาจโทษ ฟ้า เพราะนี่คือหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ ด้วยเหตุที่เข้าใจความแตกต่างของคนกับ ฟ้าจึงสมควรเรียกว่ามนุษย์ (ปวีณา กิจศิริสิน, 2560) ตามแนวคิดนี้ คือการปฏิเสธ อำนาจของฟ้าซึ่งเป็นกรอบความเชื่อที่จำกัดอิสรภาพในการดำเนินชีวิต ให้มนุษย์ มีศักยภาพพอที่จะยึดเอาตัวเองเป็นที่พึ่ง ไม่จำเป็นต้องหวาดกลัวหรือปล่อยให้อำนาจ แห่งฟ้าเป็นผู้ชี้นำ ดังคำกล่าวที่ว่า ลิขิตฟ้าหรือจะสู้มานะคน

3. โลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนจากแนวคิดของนักวิชาการ : ลี เซียน หลิน (季羨林, 2009) กล่าวในหนังสือเรื่อง 读书与做人 ว่า ความสำเร็จนอกจาก จะเกิดจากพรสวรรค์ ยังต้องใช้ความมุมานะพยายามขยันขันแข็งส่วนตนพร้อม จังหวะและโอกาสด้วย จึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของหวัง กั๋ว เหวย (王国维, 2010) ในหนังสือเรื่อง 人间词语 ว่า การประกอบอาชีพหรือ การทำงานจะประสบความสำเร็จได้ต้องยึดหลักสามประการ คือ 1) มีเป้าหมาย ที่ชัดเจน 2) ขยันขันแข็งพยายามลงมือทำอย่างเต็มความสามารถ และ 3) และ ทำอย่างต่อเนื่องยาวนานพอ หรือหลาย ๆ ครั้ง ความสำเร็จก็จะเกิดโดยธรรมชาติ ดัง ที่ปรากฏในบันทึกของหานฮู (韩愈, 2011) ที่ว่า กิจการจะรุ่งเรืองเพราะความ ขยันมุมานะ แต่จะเสียหายเพราะอบายมุข การงานจักสำเร็จได้ด้วยความไตร่ตรอง ที่ถ้วน แต่พึงพินาศเพราะการทำอะไรตามใจตนเอง

สาเหตุของความเกียจคร้านตามหลักพระพุทธศาสนา

ธรรมชาติหรือแหล่งเกิดของความเกียจคร้านมี 2 สถานะ คือ เกิดทางกาย

เช่น นอนมาก บริโภคมาก และเกิดทางจิตใจ เช่น เบื่อหน่าย ท้อแท้ ฯลฯ ถ้าเกียจคร้านแล้วประโยชน์สุขก็ไม่เกิดขึ้น เป็นการละเลยหน้าที่ ประมาทมัวเมา ทำให้เสียเวลาและมีผลเสียต่อการทำงาน การศึกษา หรือชีวิต ทำให้ประสบแต่ความยากลำบาก ประการต่าง ๆ ความเกียจคร้านนั้นมีปรากฏขึ้นเมื่อใดและเกิดขึ้นอย่างไร ถ้าตอบตามแบบนักจิตวิทยาอาจได้คำตอบว่า เกิดจากการขาดแรงจูงใจคือไม่รู้ว่าจะขยันไปเพื่อประโยชน์อะไร (กองแก้ว เจริญอักษร, 2545) อัครัญญสูตรได้กล่าวถึงเรื่องราวการเกิดของโลกหรือกำเนิดชีวิตมนุษย์ ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะอันเป็นจุดเริ่มต้นของคนเกียจคร้านไว้ ดังนี้

“วาเสฏฐะและภารทวาชะ สมัยนั้น การเสพเมถุนธรรมอันเป็นเหตุให้ถูกขว้างฝุ่นใส่เป็นต้นนั้น ถือว่าเป็นเรื่องไม่ดี แต่บัดนี้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา สมัยนั้น เหล่าสัตว์ผู้เสพเมถุนธรรมไม่ได้เข้าไปยังหมู่บ้านหรือนิคมตลอด 1 เดือนบ้าง 2 เดือนบ้าง เนื่องจากสัตว์เหล่านั้นต้องการเสพสัทธิธรรมเกินเวลา ต่อมาจึงพากันสร้างเรือนขึ้นเพื่อปกปิดสัทธิธรรมนั้น สัตว์บางคนเกิดความเกียจคร้าน จึงมีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เรานี้ช่างลำบากเสียจริงที่ต้องนำข้าวสาเลีมาเพื่อเป็นอาหารเย็นและเพื่อเป็นอาหารเช้าในตอนเช้าทางที่ดีเราควรนำข้าวสาเลีมาครั้งเดียวให้พอ เพื่อเป็นอาหารเช้าและอาหารเย็น”

(ที.ปา.(ไทย) 11/127/93)

จากจุดเริ่มต้นความเกียจคร้านในพุทธพจน์ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อเริ่มมีมนุษย์กำเนิดขึ้นมาในโลก สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความเกียจคร้านก็เกิดขึ้นตามมาและขยายออกไปอย่างหลากหลายพร้อมทั้งดำรงอยู่อย่างนั้นเหนียวแน่น มนุษย์บางคนไม่ยอมทำอะไรที่เป็นการทำงานกันบ่อย ๆ การออกไปเก็บข้าวสาเลีมาก็เช่นกัน เก็บไปเก็บมากะทั่งเบื่อหน่ายและมองว่าเป็นความโง่เขลาของตนเอง จึงหาทางออกด้วยการเก็บทีเดียวกแล้วบริโภคได้นานขึ้น เกิดความนิยมทำตามกันทำอย่างนี้เรื่อยมา จนกระทั่งพัฒนามาเป็นสังคมอย่างปัจจุบันที่ความเกียจคร้านได้พัฒนา

ไปสู่สังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น คนเกียจคร้านข้างต้นนั้นกล่าวได้ว่าเป็นอาการอย่างหนึ่งที่เห็นแก่ตัวเพราะไม่อยากทำงานหนักหรือมาก แต่อยากจะได้มากกว่า

2) ความเกียจคร้านเป็นจิตตสมุฏฐาน คำว่าจิตตสมุฏฐาน หมายถึง จิตเป็นต้นเหตุที่บังคับให้เป็นไปต่าง ๆ จิตเป็นเหตุให้เกิดการกระทำต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หมายถึงรวมทั้งเจตนาและมโนกรรมซึ่งเชื่อมโยงกันระหว่างกรรมสมุฏฐาน กับจิตตสมุฏฐาน อาจจะมองได้ว่า จิตใจที่หดหู่ท้อแท้ เฉื่อยชา เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเกิดความเกียจคร้านได้ (สมักร บุราราศ, 2500)

ถามว่าทำไมความเกียจคร้านจึงสามารถเกิดขึ้นและมนุษย์บางคนก็มัก คล้อยตามทั้งที่ทำให้เสียการงาน ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาสิ่งที่ทำให้เกิดความ เกียจคร้าน คือ นิรวรณ คือสิ่งที่ขวางกั้นจิตทำให้ความเพียรไม่สามารถเกิดขึ้นได้ นิรวรณ (nīvaranā) แปลว่า เครื่องกั้น ใช้หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องปิดกั้นหรือขัดขวางไม่ให้ บรรลุความดี ไม่เปิดโอกาสให้ทำความดี และเป็นเครื่องกั้นความดีไว้ไม่ให้เข้าถึงจิต เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติไม่บรรลุธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) ดังที่พระมหาวิริยางกร วชิรญาณเมธี (2548) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องนิรวรณในพระพุทธศาสนาว่า อิทธิพลของนิรวรณมีอยู่ในวงกว้าง สามารถครอบงำจิตใจคนในทุกวงการทั้งด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านศาสนา ตลอดจนถึงด้านการศึกษาและการปกครอง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมมนุษย์อย่างใหญ่หลวง และในงานวิจัยเดียวกันนี้ได้สรุปเรื่องนิรวรณ ทั้ง 5 ประการไว้ดังนี้

1. กามฉันทะ ได้แก่ ความพอใจรักใคร่ในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะด้วยอำนาจกิเลสตาม

2. พยาบาท ได้แก่ ความโกรธพยาบาทอย่างแรงกล้าด้วยอำนาจโทสะ เป็นการจองเวรล้างผลาญผู้อื่น

3. ถีนมิตตะ ได้แก่ ความท้อแท้หรือความคร้านและง่วงเหงาแห่งจิตใจ มีเหตุให้เกิด 5 อย่างด้วยกัน คือ

1) อรติ ความไม่ยินดีในการทำงาน เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้ใจท้อถอย ไม่อยากทำอะไร เป็นเหตุให้ง่วงให้ท้อแท้

2) ตันที ความเกียจคร้าน เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้ใจท้อแท้ ท้อถอย

3) วิธัมภิกา ความอ่อนเพลียหรือการบิดกายซึ่งเกียจ เมื่ออ่อนเพลียแล้วบางคนก็บิดกายแสดงถึงซึ่งเกียจ ความง่วงซึมก็เกิดขึ้น

4) ภัตตสัสมทะ การเมอาอาหาร ถ้าบริโภคมากเกินไปก็จะทำให้ร่างกายง่วงซึมได้ ควรบริโภคให้พอดี

5) เจตโส สันตติง การที่จิตหดหู่ หมายถึงการที่จิตใจไม่สดชื่นไม่เบิกบานแจ่มใส กลับเป็นซึมเซา หน้าตาไม่สบาย เพราะความผัดหวังในชีวิต เป็นต้น ทำให้หมดกำลังใจ

4. อุทธัจจกุกกุจจะ ได้แก่ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจ ความไม่อยู่กับเนื้อกับตัวของจิตใจ

5. วิจิกิจจา ได้แก่ ความคิดลังเลไม่แน่ใจ ความสงสัยต่อสิ่งต่าง ๆ

นอกจากนี้ในในกุสัตวัตถุ สังคิตีหมวด 8 ยังได้กล่าวถึงเหตุแห่งความเกียจคร้านไว้ 8 ประการ ดังสรุปความในพระสูตรได้ว่า

1. ขณะทำงาน คิดว่า เมื่อเราทำงานอยู่ กายจักเมื่อยล้า จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร

2. ทำงานเสร็จแล้ว คิดว่า ได้ทำงานเสร็จแล้ว กายเมื่อยล้าแล้ว จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร

3. ขณะเดินทางไกล คิดว่า เมื่อเราเดินทาง กายจักเมื่อยล้า จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร

4. เดินทางถึงที่แล้ว คิดว่า ได้เดินทางถึงที่แล้ว กายเมื่อยล้าแล้ว จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร

5. บริโภคน้อยไป กล่าวคือ ไม่ได้รับประทานโภชนะหรืออาหารเพียงพอตามต้องการ ก็คิดว่า ไม่ได้รับประทานโภชนะหรืออาหารเพียงพอตามต้องการ ร่างกายเมื่อยล้า ไม่เหมาะที่จะทำงาน จึงนอนไม่ปรารภความเพียร

6. บริโภคมากไป กล่าวคือ ได้โภชนะเศร้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ ร่างกายหนักอึดอัด ไม่ควรทำงาน จึงนอนและไม่ปรารภความเพียร

7. ขณะเกิดอาพาธ คิดว่า มีอาพาธเล็ก ๆ น้อย ๆ ขึ้นแล้ว มีข้ออ้างที่จะนอนได้ จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร

8. หายป่วยแล้ว คิดว่า เพิ่งจะหายไข้ กายยังอ่อนแอ ไม่ควรแก่การทำงาน จึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร (ที.ปา. (ไทย) 11/334/341-342)

จากสาเหตุความเกียจคร้านดังกล่าวข้างต้น จะพบว่า การที่จิตใจถูกกุ่มกุมด้วยความใคร่พอใจในกาม (กามฉันทะ) หลงติดในพอใจในกามคุณเป็นสาเหตุข้อแรก ๆ ที่ทำให้เกียจคร้านหรือปิดกั้นไม่ให้มนุษย์มีสติปัญญารู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจะพบว่า มีหลายกรณีที่หลงติดใจในกามราคะจนไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน ข้อนี้อาจรวมทั้งความกังวล หึงหวง ระแวงในคนรักจนทำให้เสียการเสียงานด้วย ความอาฆาตพยาบาท (พยาบาท) อย่างแรงกล้าด้วยอำนาจโทสะมุ่งแต่จะจองเวรล้างผลาญผู้อื่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จิตใจขุ่นข้องหมองมัวจนขาดแรงจูงใจหรือสมาธิในการทำงาน นอกจากนี้ ความโลภ (โลภะ) ของมนุษย์ซึ่งมีผลนำไปสู่ความโกรธ ความเกลียดชัง ล้วนเกิดจากการขาดเจตจำนงหรือความใส่ใจในสิ่งที่ถูกต้อง (สัมมาฉันทะ: Samma Chanda) และขาดการใช้ความเพียรพยายาม (Viriya) ตกเป็นทาสของความเกียจคร้าน (Kosajja) (Pa-Auk Tawya Sayadaw, 2007) แทบทั้งสิ้น

ความท้อแท้หรือความง่วงเหงา หรือถีนมิทธะเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนเกียจคร้านทำงาน ทั้งนี้อาจจะเกิดจากความไม่รักไม่ยินดีในงานที่ได้รับมอบหมายหรือลงมือทำ (อโรติ) ความท้อถอยเกียจคร้าน (ตันทิ) ความอ่อนเพลีย (วิธัมภิกา) ภาวะร่างกายเสื่อมช้ำจากการรับประทานอาหารมากเกินไปที่เรียกว่าเมาอาหาร (ภัตตสัมมตะ) และความหดหู่ของจิตใจ (เจตโส ลินัตตัง) จิตใจไม่สดชื่นไม่เบิกบานแจ่มใสเพราะสาเหตุอื่น ๆ เช่นความผิดหวังในชีวิต เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อความเกียจคร้านทั้งสิ้น ประการต่อมาคือคนที่จิตใจฟุ้งซ่านขาดการยับยั้งจิตใจไม่ให้กระวนกระวายหรือครุ่นคิดเรื่อยเปื่อย (อุทฺธัจจุกุกุจจะ) และข้อสุดท้ายคือความลังเล การขาดความมั่นใจในสิ่งที่ลงมือทำ หรือไม่เชื่อมั่นในศักยภาพตัวเองว่าจะทำได้หรือไม่ (วิจิกิจฉา) ทำให้เสียเวลาไปมาก บางรายสูญเสียโอกาสที่ดีเพราะความลังเลนี้ ส่วนข้ออ้างต่าง ๆ ดังกล่าวในกุสิดัตถุนั้น ถ้าสามารถบรรเทา

นิรโรคได้ ข้ออ้างเหล่านั้นก็จะลดลงหรือไม่มีเหตุให้อ้างเลย ไม่ว่าจะด้วยประการใด ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องบรรเทาหรือกำจัดนิรโรคทั้ง 5 ประการข้างต้นเพื่อไม่ให้นำสัดกันความเพียรในการทำงานหรือการประกอบอาชีพใด ๆ และให้การทำงานในทุกอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

ผลลัพธ์ของความความเกียจคร้านที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ความเกียจคร้านปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายแห่ง จัดเป็นอบายมุข คือทางเสื่อมประการหนึ่งของชีวิต งานวิจัยของพระมหาขุนทอง เขมสิริ (2549) เรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเกียจคร้านในพระพุทธศาสนา เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงรายละเอียดของความเกียจคร้านจากคัมภีร์และงานนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ โดยเน้นว่า ทุกชีวิตที่เกิดมามีค่าสูงสุดไม่ควรที่จะให้เสื่อมเสียไปกับสิ่งที่หาสาระไม่ได้ การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐสุด ควรที่จะแสวงหาสิ่งที่ดีงาม เข้ามาเพิ่มพูนให้ชีวิตมีความสุขมีสาระหรือประโยชน์ และมีแก่นสารถึงที่สุด ด้วยการทำประโยชน์ตนและประโยชน์ของผู้อื่น อบายมุขทุกอย่างเป็นศัตรูหรือเป็นอันตรายอย่างยิ่ง จึงจำเป็นที่จะต้องละเว้นหลีกเลี่ยงให้ได้ โดยเฉพาะความเกียจคร้านที่เชื่อมโยงกับอบายมุขข้ออื่น ๆ กล่าวคือเมื่อมีนิสัยเกียจคร้านแล้วก็น่าจะมีนิสัยอื่นตามมาด้วย เช่น มีนิสัยเป็นนักเล่น การพนัน ขอบเที่ยวกลางคืน หรือคบมิตรที่ไม่ดี

ความเกียจคร้านในทัศนะพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเสื่อม อยู่ข้างฝ่ายอกุศลธรรมคือธรรมที่เป็นความไม่ดีงาม เป็นที่เข้าใจกันว่าความเกียจคร้านถ้าเกิดขึ้นแล้ว ย่อมสร้างความเสื่อมให้เกิดขึ้นด้วย คนที่เกียจคร้านเปรียบเหมือนคนงานในโรงงานเปี๊ฉาง ความเกียจคร้านเกิดได้ทุกระดับชั้น คือในระดับปุถุชนทั่วไป (ระดับโลกิยะ) และในระดับบรรพชิต (ระดับโลกุตระ)

1. ความเกียจคร้านทำให้เสียเวลา : พระพุทธศาสนายังเน้นว่าความเกียจคร้านยังเป็นการทำให้เสียเวลา เพราะเป็นการปล่อยเวลาให้เสียไปให้ว่างเลยไปเปล่า ทำให้การงานทั้งหลายค้างค้ำอาภูล เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม คือ

ไม่ยอมทำหรือทำแบบย่อหย่อน คนเกียจคร้านมักทำให้เสื่อมเสียประโยชน์สุขที่จะพึงได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ประโยชน์ทั้งหลาย ย่อมล่องลอยหนุ่มสวาทที่ละทิ้ง การงานโดยอ้างว่า เวลานั้นหนาวเกินไป เวลานั้นร้อนเกินไป เวลานั้นเย็นเกินไป เป็นต้น ” (ที.ปา.(ไทย) 11/253/207) และว่า “ เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความเกียจคร้านนี้ เมื่อเกียจคร้าน อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป ” (อจ.เอกก.(ไทย) 20/60/11)

2. ความเกียจคร้านเป็นเหตุให้เกิดความไม่ดีงามต่าง ๆ : พระพุทธศาสนาเสนอว่า ความเกียจคร้านเป็นเหตุให้เกิดความไม่ดีไม่งามต่าง ๆ ความดีที่เคยเกิดขึ้นแล้วและที่ยังมีอยู่ก็เสื่อมไปด้วย ความเกียจคร้านมีความเพียรเป็นคู่ปรับอยู่เสมอ คนเกียจคร้านมักถูกรังเกียจ ไม่เป็นที่น่ารักใคร่พอใจ พระพุทธศาสนายกองค์ความเพียรว่าเป็นธรรมที่ดี โดยเฉพาะผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอ ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏว่า “ผู้มีคามเพียรมั่นคง แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้เกียจคร้าน ไม่มีความเพียร ที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/112/65) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้ประกาศหลักประโยชน์สุขอย่างหนึ่งคือการทำประโยชน์เพื่อตนเองและสังคมด้วยการขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้าน ซึ่งแม้จะมีชีวิตเพียงวันเดียวยังประเสริฐกว่า ความเกียจคร้านจึงเป็นอบายมุขที่สร้างความเสื่อมจากประโยชน์สุข ทำให้เกิด ความประมาทมัวเมาและความทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้ประพฤติดัง และวิธีแก้ไขคือความเพียรพยายามและคำสอนอื่นที่ช่วยสนับสนุน

3. ความเกียจคร้านนำความเสื่อมมาสู่ชีวิต : ความเสื่อมในที่นี้ คือ อบายมุข หมายถึง ช่องทางแห่งความเสื่อม หรือเหตุแห่งความพินาศหรือเสียหายแห่ง โภคทรัพย์หรือเศรษฐกิจ ถ้าหมกมุ่นลุ่มหลงกับสิ่งเหล่านี้แล้ว นอกจากจะหาความสุขไม่พบ ยังจะต้องพบกับความเสื่อมเสีย เพราะอบายมุขนั้นเป็นสิ่งที่ถมไม่เคยเต็มสักครั้งสำหรับผู้เสพหรืออยากเล็กก็เล็กไม่ได้ และยังเป็นช่องทางแห่งการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด เช่น การเล่นเกมพนัน เป็นต้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงอบายมุขว่ามี 6 ประการ คือ 1) ดื่มน้ำเมา 2) เที่ยวกลางคืน 3) เที่ยวดูการละเล่น 4) เล่นการพนัน 5) คบคนชั่วเป็นมิตร และ 6) เกียจคร้านการงาน (ที.ปา. (ไทย) 11/247/202) แนวคิด

ความเกียจคร้านที่ปรากฏในฐานะอบายมุขนั้น มีลักษณะของความเกียจคร้านคือ ไม่อยากทำงาน ทำให้มักจะมีข้ออ้างหรือสาเหตุที่ทำให้ไม่ต้องทำงาน แต่อยากจะได้มากกว่า การงานที่ทำอยู่จึงไม่ประสบความสำเร็จ ความเกียจคร้านนั้น จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม สังคมที่เห็นร่วมกันว่าอบายมุขคือ ความเกียจคร้านเป็นสิ่งที่แย่ ย่อมมีแนวโน้มที่จะเสื่อมและพัฒนาได้ไม่เต็มที่นัก ในสังคาลงสูตรได้กล่าวถึงความเกียจคร้านว่าเป็นหนึ่งในอบายมุข 6 ว่า การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นปากทางเสื่อมแห่งโภคะทั้งหลาย และยังตรัสอธิบายสาเหตุหรือข้ออ้างแห่งความเกียจคร้าน 6 ประการ ไว้ดังนี้ว่า

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. มักอ้างว่า หนาวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
2. มักอ้างว่า ร้อนเกินไป แล้วไม่ทำงาน
3. มักอ้างว่า เวลาเย็นเกินไป แล้วไม่ทำงาน
4. มักอ้างว่า เวลาเช้าเกินไป แล้วไม่ทำงาน
5. มักอ้างว่า หิวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
6. มักอ้างว่า กระหายเกินไป แล้วไม่ทำงาน

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผัดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ 6 ประการนี้ (ที.ปา. (ไทย) 11/253/205)

ในการกล่าวอ้างเหตุแห่งความเกียจคร้านดังกล่าวข้างต้น สามารถจำแนกได้ว่าความเกียจคร้าน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกระทำของบุคคลโดยมีข้ออ้างอยู่ 3 ประการ คือ

1. ข้ออ้างเรื่องอากาศหรือสถานที่ ได้แก่ การอ้างว่า หนาวนักหรือร้อนนัก ลักษณะเช่นนี้เป็นการบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับอากาศหรือสถานที่ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความเกียจคร้าน จะพบว่ามีคนเกียจคร้านจำนวนมากที่ข้ออ้างเกี่ยวกับอากาศหรือสถานที่ที่เกื้อหนุนให้เกิดความเกียจคร้าน เช่น หนาวเกินไปก็ไม่ทำ ร้อนเกินไปก็ไม่ทำ อากาศเย็นสบายพอดี ๆ ก็อ้างเหตุว่าเหมาะแก่ การพักผ่อน ก็ไม่ทำ โดยสรุปคือหาข้ออ้างเข้าข้างความเกียจคร้านได้ทุกกรณี

2. ข้ออ้างเรื่องกาลเวลา ได้แก่ การอ้างว่า เย็นแล้วหรือยังเข้าอยู่ ลักษณะเช่นนี้เป็น การบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับกาลเวลาซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากกับชีวิตมนุษย์ เช่น คนที่นอนตื่นสายแล้วไปทำงานไม่ทันเวลา มักจะเกิดจากการอ้างว่า ขณะที่ตื่นนั้นยังเข้าเกินไป ขอนอนต่ออีกสักพัก ทำให้เกิดความเกียจคร้านได้ ช่วงกลางวันก็มักบ่นว่าอากาศร้อน ผู้คนในที่ทำงานวุ่นวาย หรือ อาจรวมถึงข้ออ้างเรื่องระยะเวลาของการดำเนินชีวิตหรือวัยต่าง ๆ ที่หลายคนมักอ้างว่า ยังไม่ถึงเวลาที่จำเป็นต้องทำบางสิ่งบางอย่างก็ไม่ลงมือทำ เช่น วัยรุ่นเห็นว่าเป็นวัยเที่ยวเพื่อความบันเทิง ไม่ใช่เวลาที่ต้องเครียดกับชีวิตหรือการเรียนมากเกินไป จึงไม่ใส่ใจกับการเรียนหรือใส่ใจน้อยลง กรณีเช่นนี้ก็ถือว่า ข้ออ้างเรื่องกาลเวลาเช่นเดียวกัน

3. ข้ออ้างเรื่องการบริโภค ได้แก่ การอ้างว่า หิวหนักหรือกระหายนัก ลักษณะเช่นนี้เป็นการบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับการบริโภคดื่มกิน อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดข้ออ้างที่จะทำให้เกียจคร้านได้ คนที่ยังไม่รับประทานอาหารก็จะอ้างว่า ยังมีอาการหิวอยู่ไม่สามารถทำงานใด ๆ ได้ แต่หลังจากที่รับประทานอาหารอิ่มเกินไปหรือรับประทานอาหารประเภทย่อยยาก จะทำให้เกิดอาการง่วงซึมจากกลไกการทำงานของร่างกาย ก็จะทำให้มีข้ออ้างใหม่ว่า ยังอิ่มเกินไป ร่างกายไม่กระปรี้กระเปร่าไม่สามารถทำงานใด ๆ ได้ แม้แต่คนที่รับประทานอาหารน้อยเกินไปก็ถือเป็นข้ออ้างให้เกียจคร้านได้เช่นเดียวกัน

ความเกียจคร้านดังกล่าวข้างต้นส่งผลเสียต่อการทำงานและชีวิตเป็นอย่างมาก ผลกระทบหลัก คือ ทำให้การงานคั่งค้าง ไม่สำเร็จ เพราะความขี้เกียจไม่ทำงานที่ตนรับผิดชอบก็ย่อมนำมาซึ่งงานที่ไม่สำเร็จตามเวลาที่ตั้งไว้ ผลกระทบต่อมาคือผู้ใหญ่ในครอบครัว ครูอาจารย์หรือผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปตามสายงานดูว่ากล่าว ผู้อื่นนำไปเป็นทาเรื่องที่ตนทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความเสียชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างด้วย ผลกระทบที่สำคัญประการหนึ่งคือทำให้ครอบครัวยากจน อดอยาก เพราะการที่ขี้เกียจไม่ทำงานไม่ประกอบอาชีพทำมาหากิน ย่อมไม่มีทรัพย์สินที่จะมาจุนเจือครอบครัว และอาจนำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัวได้ เพราะเมื่อไม่มีทรัพย์สินแล้วจากความขี้เกียจของตน ย่อมทำให้ผู้อื่นในครอบครัวดูต่ำ หรือแยกออกห่างเพียงเพื่อให้ตนอยู่รอดจน

นำมาสู่การแตกแยกของครอบครัว ประการสุดท้ายคือไม่มีใครกล้ารับเข้าทำงาน เพราะตนเป็นที่กล่าวขวัญถึงเรื่องความซี้เกียจ ทำให้ไม่มีงานทำ เพราะผู้ซี้เกียจ ย่อมไม่มีผลงานใดแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนายจ้าง หากนายจ้างตกลงจ้าง ย่อมไม่เป็นผลดีต่องานของเขาอย่างแน่นอน

นอกจากความเกียจคร้านที่กล่าวถึงในอบายมุขและกุสิดัตถุแล้ว พระพุทธศาสนา ยังกล่าวถึงความเกียจคร้านในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งความเสื่อม ดังพุทธพจน์ที่ตรัสแก่นัตถปัญจกพรหมณ์ว่า “การนอนจนตะวันขึ้น (ตื่นสาย) ความเกียจคร้าน ความดูร้าย การผัดวันประกันพรุ่ง การเดินทางแห่งคนเดียว และการเข้าไปเสพภรรยาของผู้อื่น พรหมณ์ท่านจงเสพกรรม 6 อย่างนี้เถิด สิ่งที่มีใช้ประโยชน์ จักมีแก่ท่าน” (คณกรรมกรณการณกตาราม มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555) คนที่ประพฤติสิ่งที่มีใช้ประโยชน์ย่อมนำความเสื่อมอย่างมากมายให้เกิดกับชีวิตของตนเองและสังคม ดังที่พรหมณ์นั้นเมื่อทราบสิ่งที่มีใช้ประโยชน์แล้วยังประพฤติอยู่ จึงประสบแต่ความเสื่อมอย่างเดียว จะพบว่าข้อความที่ตรัสถึงข้างต้นนั้น นอกจากความเกียจคร้านแล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่สนับสนุนให้เกิดความเกียจคร้าน หรือเข้าลักษณะความเกียจคร้าน กล่าวคือ การผัดวันประกันพรุ่งหรือการนอนตื่นสาย ดังนั้น ความเกียจคร้านจึงเชื่อมโยงกับความเสื่อมอื่น ๆ อีกมากมาย ดังนี้

1) ความเกียจคร้านเป็นทางแห่งความเสื่อม: ในไตรธรรมสูตรซึ่งเกี่ยวข้องกับทางเสื่อม 3 ชุด กล่าวคือพระสูตรนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้อกันระหว่างธรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงไปถึงกันได้ เมื่อบุคคลยังไม่สามารถละธรรม 3 ประการนี้ได้ ก็ไม่อาจจะความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ขี้สลได้ ประกอบด้วยการขาดความศรัทธาและเชื่อมั่น ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้าน (อง.ทสก. (ไทย) 24/76/171-172)

2) ความเกียจคร้านไม่ทำให้ใครชื่นชม: ในมัตตุคามสังยุต มีพระสูตรที่กล่าวถึงลักษณะของสตรีที่ไม่น่าพอใจและที่น่าพอใจของเพศตรงข้าม ไม่ยอมรับหรือไม่อยากนำมาเป็นคู่ครองหรือคู่ชีวิตได้เลย หนึ่งในนั้น คือ ความเกียจคร้าน ในขณะที่ปุริสสูตร ว่าด้วยลักษณะบุรุษที่ไม่น่าพอใจของสตรี ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ตรงกัน

ข้ามกับสตรีดังกล่าวข้างต้น ซึ่งไม่เป็นที่น่าพึงพอใจของสตรีซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ ความเกียจคร้านเช่นเดียวกัน (ส.สพ.(ไทย) 18/281/314)

3) ความเกียจคร้านเป็นทางแห่งความทชุดิโรธ: ในนชิรติสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ทชุดิโรธ ได้กล่าวถึงการที่จิตใจตั้งอยู่ไม่ได้หรือ 6 ช่องทางที่ทำให้จิตใจทชุดิโรธหนึ่งในนั้นก็คือ ความเกียจคร้าน เป็นข้อแรก (ส.ส.(ไทย) 15/76/83)

4) ความเกียจคร้านซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูง: ในอนาคามิผลสูตรและอัคคัมหมสูตร ได้กล่าวถึงการเกี่ยวข้องกับความเกียจคร้านซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูง เพราะเมื่อเกี่ยวข้องแล้ว ย่อมไม่อาจทำให้แจ้งอนาคามิผลและธรรมชั้นเลิศสูงขึ้นไปได้ โดยในสูตรดังกล่าวใช้คำว่า ความเกียจคร้าน คือขาดความพยายาม (อง.ชก. (ไทย) 22/65/584, 22/83/606) เนื้อหาในพระสูตรทั้งสองนี้ เป็นพระสูตรที่กล่าวไว้สำหรับบรรพชิต พระพุทธศาสนายังเน้นว่าผู้ที่หวังจะบรรลุธรรมคืออนาคามิผลและอรหัตผลว่า จะต้องเว้นจากความเสื่อมเหล่านี้ให้ได้ เพราะความเกียจคร้าน มักท้อแท้ ง่วงซึม มีความเพียรย่อหย่อนเป็นธรรมที่ขัดขวางการบรรลุธรรมที่จะนำไปสู่ประโยชน์ขั้นสูงสุด

5) ความเกียจคร้านเป็นปฐมเหตุแห่งความเสื่อม: ในปฐมปริหานิสูตร ได้กล่าวถึงคำสอนที่เป็นจุดเริ่มต้นของความเสื่อม เป็นพระสูตรที่เกี่ยวกับเหตุแห่งความเสื่อมที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ (พระสงฆ์ที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์คือยังต้องศึกษาปฏิบัติต่อไป) 7 ประการ โดยมี 3 ข้อที่สัมพันธ์กับความเกียจคร้านได้แก่ ความเป็นผู้ชอบการงาน (ไม่ทำสมาธิ) ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย และความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ (อง.สตตก.(ไทย) 23/28/43)¹ พระสูตรนี้กล่าวถึงลักษณะของความเกียจคร้าน เป็นบ่อเกิดหรือจุดเริ่มต้นแห่ง ความเสื่อมที่เน้นไปในการศึกษา และการดำรงชีวิตของพระภิกษุผู้เป็นพระเสขะคือผู้ยังต้องศึกษาและปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นต่อไป เป็นคำสอนที่สัมพันธ์กับความเสื่อมและขัดขวางการบรรลุธรรมขั้นสูง

¹ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลีความว่า “กมมารามตา ภสสารามตา นิททารามตา สงคณิการามตา อินทริเยสุ อคฺคตฺตทวารตา โภชน อมตตณฺณตา” (อง.สตตก.(บาลี) 23/28/)

6) ความเกียจคร้านเป็นหนทางแห่งมลทิน : ในลักษณะตัดสินธรรมวินัย 8 ประการที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมีซึ่งออกบวชเป็นภิกษุณี มีข้อความที่น่าสนใจเป็นพิเศษ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่ใช่ธรรม นั่นไม่ใช่วินัย นั่นไม่ใช่สัตตสุศาสน์ ส่วนธรรมที่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ถือเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตตสุศาสน์ (วิ.จ.(ไทย) 7/406/323) อีกส่วนหนึ่งเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นว่า การปฏิบัติอย่างใดจะเป็นไปเพื่อความไม่ประมาท มีความเพียร และถูกต้องตามหลักธรรมวินัยหรือไม่ ก็ควรใช้หลักเกณฑ์เหล่านี้เป็นเครื่องตัดสินได้โดยเด็ดขาด และหนึ่งในหลักการสำคัญนั้น คือสิ่งที่ถูกต้องตามหลักธรรมวินัย ต้องไม่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความเกียจคร้าน เพราะความเกียจคร้านเป็นบ่อเกิดแห่งความชั่ว ความเสื่อม จึงถูกจัดเข้าเป็นข้อหนึ่งในเกณฑ์ตัดสินที่จะทำให้รู้ได้ว่าเป็นพุทธจริยธรรมหรือไม่ นอกจากนี้ โดยปกติทั่วไป ความเกียจคร้านยังเกิดจากความขลาดกลัว เช่น กลัวความล้มเหลวในการพัฒนา การฝักตนในการปฏิบัติตามหลักศีลสิกขา งัดเว้นจากการนิทราว่าร้าย การประพฤติดี และความโลภ (Arahant Upatissa, 1961)

7) ความเกียจคร้านเป็นเหตุให้เสื่อมจากโมคสมบัติ : มีพระสูตรหนึ่งกล่าวถึงคำสอนหรือหลักธรรมที่เป็นอันตรายต่อการดำเนินชีวิตของคนทั้งหลาย 10 ประการ ข้อแรกความว่า “ความเกียจคร้าน ไม่ขยันหมั่นเพียร เป็นอันตรายต่อโมคสมบัติ” (อง. ทสก. (ไทย) 24/73/161) ตามหลักพระพุทธศาสนา ความเกียจคร้านเป็นอันตรายต่อสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก ถ้าหากประพฤติตามธรรมเหล่านี้ ย่อมทำอันตรายให้แก่ชีวิตในโลกนี้หรือโลกหน้า แม้กระทั่งชีวิตระดับโลกียะและโลกุตระด้วย ความเกียจคร้านที่กล่าวถึงในพระสูตรนี้นั้นเน้นที่โมคสมบัติที่ควรแสวงหาเพื่อสร้างฐานะให้มั่นคงก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงาน เพื่อประโยชน์และความสุขของตนเองและคนรอบข้าง ความเกียจคร้านจึงเป็นอันตรายต่อความเพียรพยายามที่จะแสวงหาโมคสมบัติ คนเกียจคร้านย่อมไม่สามารถแสวงหาโมคสมบัติได้

บทสรุป

เมื่อพิจารณาโลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีนและแนวคิดเรื่องความเกียจคร้านในพระพุทธศาสนา จะพบว่า ทั้งสองหลักการมีความเป็นเหตุเป็นผลที่ส่งเสริมกัน ดังจะเห็นได้จากโลกทัศน์เรื่องความขยันแบบจีน สอนให้คนขยันด้วยพลังจิตของตนคือขยันจนเป็นสันดาน ขยันอย่างมีเป้าหมาย ขยันแบบไม่ต้องหวังชื่อเสียงเกียรติยศ ถูกเวลาและโอกาส มีความจริงจัง ไตร่ตรองถี่ถ้วนในสิ่งที่ทำ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดภายหลัง นอกจากนี้ ยังมีนักปราชญ์บางคนสอนไม่ให้หวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สวรรค์ หรือเทวดา ให้มนุษย์ใช้ศักยภาพของตนเองเป็นหลัก กิจการจะรุ่งเรืองเพราะความขยันหมั่นเพียรและความไตร่ตรองถี่ถ้วน แต่จะเสียหายเพราะอบายมุขและการทำอะไรมตามใจตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับที่พระพุทธศาสนาสอนให้ตระหนักว่าความเกียจคร้านเป็นหนทางของความเสื่อมหรืออบายมุข ไม่ทำให้ใครชื่นชมสรรเสริญ นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของชีวิตและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ความหมั่นหมองหรือมลทินชีวิต เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูงซึ่งอาจจะเป็นตีความหมายถึงเป้าหมายในการทำงาน ชีวิตหรืออื่น ๆ ด้วย มนุษย์จึงต้องตัดสินใจสันดานตนให้ขยันในการทำงานหรือประกอบอาชีพ เพราะคนที่ขยันเท่านั้นจะประสบความสำเร็จ แม้เทวดาใด ๆ ก็ไม่สามารถสกัดกั้นความบากบั่นของมนุษย์ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า ลิขิตฟ้าหรือจะสู้มานะคน

โดยธรรมชาติของมนุษย์ตามที่ปรากฏในอัครคัมภีร์จะพบว่าความเกียจคร้านเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการมีมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดความมั่งคั่งและโลกมากขึ้นในจิตสันดานตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของความหลง (โมหะ) ตามหลักอภิสลัมมูล เมื่อจิตลุ่มหลงไร้สติจะถูกนิรวรณคือ ถิ่นมิถิระ คือความง่วง ความขี้เกียจ เบื่อหน่าย ท้อแท้ อ่อนแอครอบงำจิตใจไม่ให้เกิดความสำเร็จในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ความเกียจคร้านจึงเป็นเรื่องที่เกิดจากจิตสันดานเป็นหลัก ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “จิตตสมุฏฐาน” และมีนิรวรณ 5 (nīvaranāna) เป็นแรงเสริมให้คนเกียจคร้าน คือ ความหลงไปในเรื่องกามราคะ (กามฉันทะ) ความอาฆาตมาดร้ายผู้อื่น (พยาบาท) ความท้อแท้ซึมเศร้า (ถีนมิทธะ) ความฟุ้งซ่าน (อุทธัจจกุกกุจจะ) และ ความโลเลขาดความมั่นใจ (วิจิกิฉา) จิตถูกครอบงำด้วย

ความใคร่ (กามฉันทะ) ตีติใจกามคุณจะปิดกั้นสติปัญญา รู้แจ้งในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ จนเกิดความกังวลหวาดระแวงจนอาฆาตพยาบาท จิตใจมุ่งห่มองมัวจนขาดแรงจูงใจหรือสมาธิในการทำงาน ในถิ่นมีพระเองมีความท้อถอยเกียจคร้าน (ตันทิ) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่หนุนเสริมให้คนละเลยการทำงาน จนจิตฟุ้งซ่าน (อุทธัจจกุกกุกจะ) ลังเล ขาดความมั่นใจ (วิจิกิจจา) ทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องกำจัดนิวรณ์ทั้ง 5 ไม่ให้มาสกัดกั้นหรือเป็นปฏิปักษ์ของความเพียรในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ อันจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสำเร็จ

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังระบุผลเสียที่ชัดเจนของความเกียจคร้านว่า ความเกียจคร้านทำให้เสียเวลา ทำให้สิ่งที่ตั้งงามเสื่อม ทำให้สิ่งเลวทรามที่ยังไม่เกิดสามารถเกิดขึ้นได้ นำความเสื่อมมาสู่ชีวิตในหลายมิติ ทั้งด้านโภครทรัพย์หรือด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการตำหนิตติเตียนจากผู้อื่น ทำให้ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมแม้การเอาเป็นคู่ครอง ที่สำคัญคือเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูง ซึ่งถ้ากล่าวในแง่โลกียะ คือ ไม่ทำให้บรรลุความสำเร็จระดับสูง เพราะความเกียจคร้านมลทิน คือ สนิมเกาะกินจิตใจให้ท้อถอยหดหู่ นำไปสู่ความล้มเหลวผิดพลาดได้อย่างง่ายดาย

ด้วยเหตุดังกล่าว บุคคลที่มีความเชื่อมั่นศรัทธา อุตสาหะ สติสัมปชัญญะ จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ เพราะพลังศรัทธาในการก้าวข้ามความคาดหวังในปัจจุบัน 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และยา และโลกธรรม 4 ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ได้ ก็ด้วยพลังในการพยายามเอาชนะความเกียจคร้าน (โกสัชชะ) และพลังสติเอาชนะความหลง ถ้าทำได้เช่นนี้ พลังสมาธิและปัญญาจะเกิดขึ้นตามลำดับ (The National Coordination Center of Provincial Meditation Institute of Thailand, 2012) จึงอาจกล่าวได้ว่า มีเพียงพลังจิตและการกระทำที่เป็นผลจากแหล่งกำเนิดพลังงานขั้นต้น คือ การปรารภความเพียร (วิริยารัมภะ: Viriyārambha) เท่านั้นที่จะขจัดความเกียจคร้านได้ สิ่งนี้เกิดจากอุปนิสัยทางจิตใจที่มีต่อความเพียร แม้ว่าความเพียรจะทำหน้าที่ในขอบเขตจำกัดตาม แต่ผลกระทบของความเพียรจะอยู่เหนือการทำงานของจิต เพราะความเพียรมีจุดประสงค์หลักคือเอาชนะความเกียจคร้าน

(โกสัชชะ) ลักษณะสำคัญของความเพียร คือ เสริมพลังและส่งเสริมสภาพจิตทางบวกซึ่งมีแนวโน้มจะเสื่อมลงให้ได้มากที่สุด ดังนั้น ความเพียรจึงมักถูกกล่าวถึงควบคู่กับศีลและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นพลังหลักที่กระตุ้นและชำระจิตให้บริสุทธิ์ (Ulrich Pagel, 1992) เมื่อพิจารณาตามหลักการนี้ ความเกียจคร้านจึงอาจทำลายล้างด้วยความเพียร คือวิริยะ หรือความกล้าหาญในการลงมือทำและกล้าเผชิญกับปัญหาอุปสรรคระหว่างลงมือทำ และผลที่เกิดขึ้นทั้งดีและร้ายด้วย

เอกสารอ้างอิง

- 5 เคล็ดลับเจ้าสัว ทำไมคนจีนจึงรวยล้านฟ้า. (2560). สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2017 จาก <https://www.postsod.com/5-tips-millionaire>
- ก่องแก้ว เจริญอักษร. (2545). การพัฒนามุขคฤหาสน์ตามแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยาณี กฤตโตปการกิต. (2564). มองภาพสะท้อนความขยันอดทนของชาวจีนผ่านสำนวนจีน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 38(2), 44-69.
- กิตติพัฒน์ สุวรรณศิริเมธี. (2550). เอกสารประกอบวิชาปรัชญาการเมือง: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2564, จาก http://korat.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=545&articlegroup_id=129
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2555). พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค 4. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ความขยัน เป็นศักยภาพการแข่งขันที่สำคัญของคนจีน. (2018). สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2564, จาก <http://thai.cricn/247/2018/10/02/226s271795.htm>
- บริษัท ดีเอ็น บรอดคาสท์ จำกัด. (2561). ผลสำรวจล่าสุด จีนขยันสุดในโลก. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564 จาก <https://www.newtv.co.th/news/3521>

- ปวีณา กิจศิริสิน. (2560). **บทบาทของ “ผ้า” ในปรัชญาการปกครองของ สวินจื่อ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมจีนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาขุนทอง เขมสิริ. (2549). **การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความ เกี่ยวจรรณในพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิชรากร วชิรญาณเมธี. (2548). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องนิรณ ในพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬ เติปฏิ 2500**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันเฉลิม จันทรากุล. (2562). **มหัศจรรย์เศรษฐกิจจีนยุคใหม่ กรณีศึกษา ทำอย่างไรจึงเติบโตแบบก้าว. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2562** จาก <https://www.posttoday.com/pr/598413>
- วิเชียร ชนาเทพพร. (2018). **ขยันก่อน ความสุขมักจะเป็นผลจากความขยัน**. สืบค้น เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2564, จาก

- Pa-Auk Tawya Sayadaw. (2007). **The Way of Practice Leading to Nibbāna Volume Iv.** California: N.P.
- The National Coordination Center of Provincial Meditation Institute of Thailand. (2012). **A Study Guide for Samatha Vipassanā Meditation Based on The Five Meditation Techniques.** Nakorn Pathom: Petkaserm Printing Group.
- Ulrich Pagel. (1992). **The Bodhisattvapitaka Its Doctrines, Practices and their Position in Mahayana Literature.** Thesis of Doctor of Philosophy at the School of Oriental and African Studies, University of London.
- 季「林. (2009). 读书与做人. 北京: 国际文化出版公司.
- 「愿. (2011). 讲学解. Retrieved November 19, 2021, from <https://bit.ly/3nl12mq>
- 王国维. (2010). 人间词话. Adele Austin Rickett 英译. 张徐芳今译 南京 : 译林出版社.

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

Education of Thai Sangha under the Sangha Act

พระมหาเจริญ กตปญโญ (กระพิล่า)¹, อุเทน ลาพิงค์² และ ประทีป พีชทองหลาง³
Phramaha Charoen Katapañño, Uten Larping and Prateep Peuchthonglang

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

^{1,2}Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

³คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

³Faculty of Business Administration and Liberal Arts

³มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

³Rajamangala University of Technology Lanna

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ การศึกษาคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากเอกสารพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งหมด 5 ฉบับ ตั้งแต่พระราชบัญญัติฉบับปี พ.ศ. 2445 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จนถึงพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 จากการศึกษาพบว่า บทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพียงเพื่ออ่านออกเขียนได้ จึงเป็นหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับวิวัฒนาการของสังคม แต่หลังจากที่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทยพบว่า มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ มีการกำหนดหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาอย่างสามัญทั่วไป จึงทำให้เกิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกปริยัติธรรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นหลักสูตรเฉพาะ โดยให้มีการจัดการศึกษาหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไปกับการศึกษาวิชาสามัญ

คำสำคัญ: การศึกษาสงฆ์, คณะสงฆ์ไทย, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

Abstract

This research paper aims to research, analyze, and summarize the Thai Sangha's studies under the Sangha Act. All five documents of the Sangha Act, From the Sangha Administration Act, R.E. 121, passed in 1902, to the Monk Education Act, B.E. 2562, were subjected to a descriptive study by the researcher. The study discovered the vital function in the management of national education. The Dharma study has been organized by the Sangha Act., solely for the purpose of becoming literate. As a result, the path was at odds with the progress of civilization. However, the Sangha Act in the Kingdom of Thailand established the functions and responsibilities of the bishop's clergy. Courses are designed to follow a general education framework. As a result, the Dharma School, both the Dharma-Pali department and the Department of General Education, which is the study of the clergy that is a specific course, were established. This allows students to learn Buddhist ideas alongside more traditional topics.

Keywords: Monastic education, Thai Sangha, Sangha Act

บทนำ

คณะสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน อาศัยพระธรรมวินัยคือ พระพุทธบัญญัติเป็นหลักในการปกครอง ในอดีตก่อนมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การปกครองของคณะสงฆ์ไทยเป็นไปตามพระบรมราชโองการของกษัตริย์ และระบบจารีตตามที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา แต่ข้อปฏิบัติต้องเป็นสิ่งที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ได้พระราชทานพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 หรือเรียกให้สั้นว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เพื่อใช้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์เป็นครั้งแรก ถึงแม้คณะสงฆ์จะมีพระราชบัญญัติใช้เพื่อการควบคุมดูแลและจัดรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์เอง แต่การปกครองยังต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักการ และอนุวัติตามจารีตที่เคยปฏิบัติเป็นส่วนเสริม (การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2564) ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า คณะสงฆ์ไทยมีรูปแบบการปกครองอยู่ภายใต้อำนาจกฎหมาย 3 ลักษณะ คือ 1. กฎพระธรรมวินัย 2. กฎหมายแผ่นดิน 3. กฎจารีต ส่วนจุดเริ่มต้นของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย วังวิไลวงศ์ (2559) กล่าวว่า ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์กฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับการปกครองคณะสงฆ์ของไทย เริ่มมีขึ้นในยุคของการเร่งฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไปพร้อมกับการเร่งพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นยุคที่ชาติตะวันตกออกมารุกรานประเทศในแถบเอเชียเป็นเมืองขึ้น โดยใช้ข้อกล่าวหาว่าประเทศเหล่านี้ไม่มีการพัฒนา นอกจากนี้ ยังเป็นช่วงเหตุการณ์ที่มีคนมอญ ลาว พม่า ปล่อยมาบวชเพื่อหวังลาภสักการะจากชาวบ้าน จนนำไปสู่สภาวะความเสื่อมศรัทธาของประชาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการตรากฎหมายขึ้น เพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาให้พ้นจากจุดวิกฤตโดยเร็วที่สุด และเพื่อเป็นการปกป้องพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสยามประเทศสืบไป

กฎหมายพระสงฆ์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดเกล้าให้ตรากฎหมายคณะสงฆ์ที่เรียกว่า กฎพระสงฆ์ ขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2325 - 2344 รวม 10 ฉบับ กฎหมายพระสงฆ์ฉบับแรกมีการตราขึ้นเพื่อบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นกฎหมายคณะสงฆ์ชุดแรกที่ปรากฏหลักฐานอยู่ถึงปัจจุบัน เนื้อหาสาระของแต่ละฉบับประกอบด้วยข้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์ของพระสงฆ์ โดยเฉพาะความประพฤติของพระสงฆ์ว่าผิดพระธรรมวินัยข้อใด สร้างความเสื่อมเสียให้กับพระศาสนาอย่างไรบ้าง แล้วจึงทรงออกประกาศเป็นพระบรมราชโองการห้ามไม่ให้ประพฤติเช่นนั้นอีก (วัธทนา แสงไพศรค์, 2559) เพราะพระสงฆ์ต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ถึงจะสร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับพุทธศาสนิกชนได้ หรือหากมีพระสงฆ์รูปใดประพฤติผิดพระบรมราชโองการ ก็ทรงมีการกำหนดโทษทางบ้านเมืองเพิ่มเติม นอกเหนือจากโทษทางพระธรรมวินัย จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเอาพระทัยใส่ในการดูแลพระศาสนา เพื่อป้องกันความเศร้าหมองหรือเสื่อมถอยด้านวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์

ส่วนอีกด้านคือการจัดการศึกษาที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง บุคลากรด้านการศึกษาคือพระสงฆ์ ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา การศึกษาของสังคมไทยยังอยู่ในวงจำกัดคือผู้ที่ได้รับการศึกษาส่วนมากจะเป็นนักบวชหรือเด็กผู้ชายที่อาศัยวัดเป็นแหล่งพักพิง หรือครอบครัวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ กฎพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชวิสุทธิเมธี (ประจวบ ปาสาธิโก) (2550) ได้อ้างพระบรมราชโองการในกฎพระสงฆ์ฉบับที่ 4 ดังมีรับสั่งว่า ให้ภิกษุสามเณรอันบวชในพระศาสนารักษารูกระ 2 ประการ คือคันถธุระและวิปัสสนาธุระเป็นประเพณีต่อไป ให้พระราชาคณะเจ้าอธิการประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ให้เป็นเยี่ยงอย่างที่ดีแก่ศิษย์ที่อยู่ในสำนัก แนะนำตักเตือนศิษย์ให้ศึกษาเล่าเรียนคันถธุระหรือวิปัสสนาธุระ ห้ามอย่าให้มีภิกษุละวัตรปฏิบัติ และปฏิญาณตัวว่าเป็นกิจวัตรแล้วทำบุญชี้แสดงจำนวนภิกษุสามเณรผู้ศึกษาคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ส่งให้กรมสังฆการีนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศล หากภิกษุ

สามเณรรูปใดกักขฬะหยาบช้าสอนยาก อุปัชฌาย์อาจารย์ว่ากล่าวไม่ฟังสั่งสอนหลายครั้งแล้วไม่ปฏิบัติตาม ให้จับสึกเสียอย่าให้อยู่ในหมู่คณะ ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎพระสงฆ์นี้ ให้เอาญาติโยมมาลงโทษตามความหนักเบา

จากกฎพระสงฆ์ฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่า การออกกฎก็เพื่อกำชับพระราชาคณะและเจ้าอาวาส ได้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างแก่บรรดาสัททวิหริก และต้องให้การอบรมสั่งสอนพระสงฆ์สามเณรในสังกัด ให้รู้จักรับผิดชอบในธุระทั้ง 2 ประการ ตามพุทธดำรัส ที่สำคัญคือการให้อำนาจแก่พระเถระผู้มีหน้าที่ต้องปกครอง โดยเฉพาะผู้เป็นพระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์ สามารถที่จะลงโทษพระสงฆ์สามเณรที่ว่ายากสอนยากได้ตามความเหมาะสม และที่พิเศษของกฎพระสงฆ์ฉบับที่ 4 นี้ คือ หากพระสงฆ์สามเณรที่อยู่ในวัดนั้นไม่ปฏิบัติตามกฎพระสงฆ์นี้ สามารถที่จะเอาผิดจากญาติโยมที่อุปถัมภ์ดูแลวัดนั้นๆ ได้ จึงกลายเป็นความผิดทั้งของบรรพชิตและฆราวาสตามกันไป แต่ที่น่าสังเกตอีกอย่างจากกฎพระสงฆ์ฉบับนี้ คือการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ยังไม่มีกำหนดรูปแบบที่ชัดเจน เป็นแต่เพียงการออกกฎแบบกว้างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ที่เป็นครูอาจารย์สอนให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยเฉพาะเนื้อหาด้านคันถธุระที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก การจัดการศึกษาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงยังไม่มีความเจริญมากนัก กอปรกับเป็นยุคของการเริ่มฟื้นฟูบ้านเมืองและยังมีศึกสงครามอยู่อย่างเนื่องๆ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีมาแล้วทั้งหมด 6 ฉบับ ดังนี้ 1) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 2) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 3) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 4) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 5) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (แก้ไขครั้งที่ 3) 2560 6) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (แก้ไขครั้งที่ 4) 2561 (พระสหัสปิติสวโร, 2553) ส่วนอีกฉบับที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมากที่สุด คือพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 เมื่อนำเนื้อหาของพระราชบัญญัติทั้งหมดมาศึกษาเปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่นพระราชบัญญัติฉบับที่ 1 กับฉบับที่ 2 จะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากฉบับแรกเกิดขึ้นในขณะที่ประเทศไทย

ยังปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนฉบับที่ 2 เกิดขึ้นหลักจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (วิไลภรณ์ แสงไพฑูริย์, 2559) เนื้อหาภายในด้านรูปแบบการปกครองจึงถูกกำหนดขึ้น เพื่อต้องการให้คณะสงฆ์มีการปกครองกันเอง แต่โครงสร้างการปกครองหลักที่เกิดจากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ ที่มีความแตกต่างกันอาจเป็นเพราะที่มาของพระราชบัญญัติแตกต่างกัน แต่สุดท้ายแล้ว การแก้ไขเนื้อหาภายในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จะขึ้นอยู่กับโครงสร้างการปกครองของสังคมไทย เพื่อเป็นการวางรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสอดคล้องกับการปกครองของประเทศ ฉะนั้น การที่จะศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตั้งแต่ฉบับแรกเป็นต้นมา ก็จำเป็นต้องศึกษาโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ตามไปด้วย เนื่องจากการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ถูกกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามลำดับขั้นของการปกครอง ซึ่งจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ ดังนี้

การจัดการศึกษาภายใต้ พรบ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ เกิดขึ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ภายใต้พระราชดำริที่ว่า “ทุกวันนี้ การปกครองฝ่ายพระราชอาณาจักรได้ทรงพระราชดำริแก้ไข และจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เป็นที่เรียบร้อยเจริญดีขึ้นกว่าแต่ก่อน และฝ่ายพระพุทธจักรนั้นการปกครองสังฆมณฑลเป็นสิ่งสำคัญเพื่อประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาและความเจริญรุ่งเรืองของราชอาณาจักรด้วย หากการปกครองสังฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนเรียบร้อยดี พระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวร และจะชักนำให้ประชาชนทั้งหลายเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาในวาท ประพฤติธรรมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณในสำนักยิ่งขึ้น” (พระราชวิสุทธิเมธี (ประจวบ ปาสาธิโก), 2550) จากพระราชดำรินี้อธิบายได้ว่าพระองค์มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง จึงทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติขึ้น เพื่อใช้สำหรับการปกครองและจัดระเบียบ คณะสงฆ์ใหม่ให้เป็นระบบ ซึ่งมีประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก 121 (2445) มีทั้งหมด 8 หมวด 45 มาตรา ดังนี้ หมวดที่ 1 มาตราที่ 1-2 ว่าด้วยเรื่องนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ หมวดที่ 2 มาตราที่ 3-4 ว่าด้วยเรื่องคณะใหญ่ หมวดที่ 3 มาตราที่ 5-9 ว่าด้วยเรื่องวัด หมวดที่ 4 มาตราที่ 10-19 ว่าด้วยเรื่องเจ้าอาวาส หมวดที่ 5 มาตราที่ 20-29 ว่าด้วยเรื่องคณะแขวง หมวดที่ 6 มาตราที่ 30-34 ว่าด้วยเรื่องคณะเมือง หมวดที่ 7 มาตราที่ 35-39 ว่าด้วยเรื่องคณะมณฑล หมวดที่ 8 มาตราที่ 40-45 ว่าด้วยเรื่อง อำนาจ



ภาพที่ 1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์

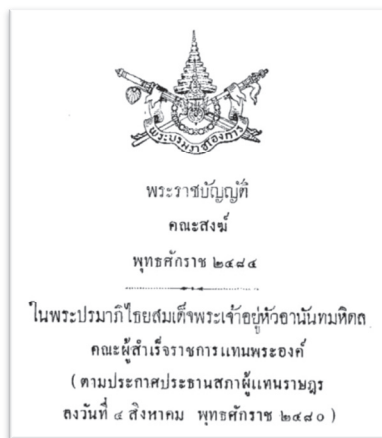
ประเด็นเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ตามที่มีปรากฏในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยังไม่ปรากฏมีโครงสร้างการจัดการศึกษาที่ชัดเจน เป็นแต่เพียงการกำหนด บทบาทและหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครอง ให้ช่วยกันตรวจตราดูแลการศึกษา ตามลำดับขั้นของการปกครอง จะเห็นได้ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. 121 (2445) ที่ระบุเนื้อหาไว้ในแต่ละมาตรา ดังนี้ หมวดที่ 7 มาตรา 37 ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าคณะ

มณฑล ข้อที่ 1 ระบุไว้ว่า “ให้รับพระบรมราชานุมัติไปจัดการทำนุบำรุงพระศาสนา และบำรุงการศึกษามากตามวัดในมณฑลนั้นให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชประสงค์” ส่วนหมวดที่ 6 มาตรา 31 ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าคณะเมือง ข้อที่ 3 ระบุไว้ว่า “ให้ตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในบรรดาวัดในเขตเมืองนั้น” สำหรับหมวดที่ 5 มาตรา 24 ว่าด้วยหน้าที่ของพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ข้อที่ 3 ระบุไว้ว่า “ให้ตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัด ซึ่งอยู่ในความปกครอง” และมาตรา 26 ระบุหน้าที่ของพระครูเจ้าคณะแขวงหัวเมือง ไว้ข้อที่ 3 ว่า “ให้ตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัด ซึ่งอยู่ในปกครอง” นอกจากนี้ หมวดที่ 4 มาตรา 12 ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ข้อที่ 6 ระบุไว้ว่า “ให้เป็นธุระให้กุลบุตรซึ่งอาศัยเป็นศิษย์อยู่ในวัดนั้นได้ร่ำเรียนวิชา ความรู้ตามสมควร”

จากเนื้อหาในการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศเพื่อความเจริญก้าวหน้าและทันสมัย เหมือนกับประเทศใต้อาณานิคมของประเทศอังกฤษ การศึกษาของคนในประเทศ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องรีบดำเนินการ แต่สถานการณ์ของบ้านเมืองยังไม่มี ความสงบเรียบร้อยดี การจัดการศึกษาจึงมีอุปสรรคอยู่หลายด้าน เพื่อให้การศึกษาในชาติ เป็นไปได้อย่างรวดเร็วจึงต้องเริ่มต้นจากวัดในพระพุทธศาสนา โดยอาศัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำเนินการสนองพระราชดำริ และถือว่าพระองค์เป็นผู้ริเริ่มจัดการศึกษาระดับพื้นฐานมาแต่แรก ในพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ ไม่ได้มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาอย่างชัดเจน หากแต่มีการระบุถึงอำนาจหน้าที่สำหรับเจ้าคณะผู้ปกครองที่ถูกแต่งตั้งตามลำดับชั้น รวมถึงเจ้าอาวาสในวัด นั้นๆ ได้ช่วยสอดส่องดูแลและให้ความรู้แก่ผู้สนใจในการศึกษา เพราะในอดีต ก่อนมีพระราชบัญญัติวัดก็เป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรและเด็กวัด อยู่แล้ว

การจัดการศึกษาภายใต้ พรบ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัติฉบับนี้ อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จุดประสงค์หลักก็เพื่อการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย โดยเฉพาะมุ่งมองด้านสิทธิที่เห็นว่าได้รับไม่เสมอภาคกัน นอกจากนี้ เพื่อแสดงสัญลักษณ์ว่าจะเกิดการรวมนิกายในสังคมสงฆ์ คณะกรรมการกฤษฎีกา (2484) มีคำแถลงการณ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 เกี่ยวกับคณะรัฐบาลนำโดยหลวงพิบูลสงคราม ร่วมกันสร้างวัดพระศรีมหาธาตุขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมนิกายให้ได้ จึงได้พยายามแก้ไขการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันระหว่าง 2 นิกาย ด้วยการยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ขึ้นมาใช้แทน เปลี่ยนจากการปกครองด้วยรูปแบบมหาเถรสมาคมมาเป็นการปกครองด้วยสังฆสภา เพราะเชื่อว่าจะเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน หากเปรียบเทียบกับโครงสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย



ภาพที่ 2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2484

การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ซึ่งมีประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2484 รับสนองพระบรมราชโองการโดยหลวงพิบูลสงคราม ขณะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี (ราชกิจจานุเบกษา, 2484) มีทั้งหมด 8 หมวด รวมบทเฉพาะกาลอีก 1 มี 60 มาตรา ดังนี้ มาตราที่ 1-4 เป็นบททั่วไป หมวดที่ 1 มาตราที่ 5-10 ว่าด้วยเรื่องสมเด็จพระสังฆราช หมวดที่ 2 มาตราที่ 11-27 ว่าด้วยเรื่องสังฆสภา หมวดที่ 3 มาตราที่ 28-37 ว่าเรื่องคณะสังฆมนตรี หมวดที่ 4 มาตราที่ 38-45 ว่าเรื่องวัด หมวดที่ 5 มาตราที่ 46-49 สาสนสมบัติ หมวดที่ 6 มาตราที่ 50-52 ว่าด้วยเรื่องคณะวินัยธร หมวดที่ 7 มาตราที่ 53-56 ว่าด้วยเรื่องบทกำหนดโทษ หมวดที่ 8 มาตราที่ 57-59 ว่าด้วยเรื่องบทเบ็ดเตล็ด และบทเฉพาะกาลมาตราที่ 60 เป็นการห้ามออกคำสั่งหรือกฎกติกาใดๆ เพิ่มเติม จนกว่าการทำสังคายนาจะแล้วเสร็จ

ประเด็นเรื่องการศึกษาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (2484) ฉบับนี้ มีระบุเอาไว้ในหมวดที่ 3 มาตรา 33 ว่า ให้สังฆมนตรีจัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่างๆ คือ 1) องค์การปกครอง 2) องค์การศึกษา 3) องค์การเผยแผ่ 4) องค์การสาธารณูปการ โดยกำหนดให้ทุกองค์การต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่ง เป็นผู้ว่าการบังคับบัญชารับผิดชอบ ถ้าจำเป็นจะมีสังฆมนตรีช่วยว่าการเพิ่มเติมก็ได้ ส่วนในหมวดที่ 4 มาตรา 43 (3) ระบุไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นพระราชบัญญัติที่เกิดขึ้นหลังจากประเทศเปลี่ยนระบอบการปกครอง การตรากฎแต่ละข้อจึงต้องปรับเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองของบ้านเมือง การจัดการศึกษาจึงถูกกำหนดขึ้นเป็นองค์กรหนึ่งหรือเป็นหน้าที่หลักด้านหนึ่งคณะสังฆมนตรีที่ต้องดำเนินการ โดยการแต่งตั้งให้มีสังฆมนตรีรูปหนึ่งเป็นผู้ดูแลการศึกษาของพระสงฆ์สามเณรโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่กำหนดให้เจ้าคณะผู้ปกครองช่วยกันสอดส่องดูแลกันตามลำดับ แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการตั้งเป็น

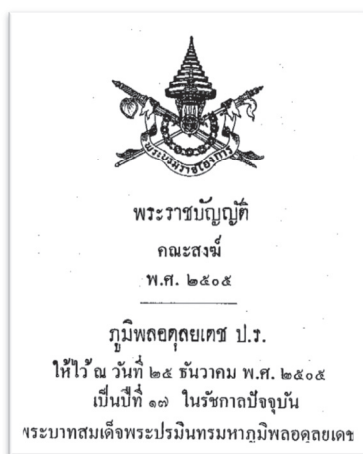
องค์กรพร้อมกับกำหนดผู้ดูแลอย่างชัดเจน ส่วนการบริหารโดยรวมจะมีรูปแบบเป็นสังฆสภา เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจจะหว้งกันคล้ายกับการปกครองของบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเพื่อสร้างความเสมอภาคทั้งการปกครองและการจัดการศึกษาของสงฆ์ทั้งสองนิกาย แต่ปัญหาเรื่องความเสมอภาคของทั้งสองนิกายระหว่างธรรมยุติกนิกายกับมหานิกายยังคงถูกมองว่ามีปัญหาอยู่ ดังจะเห็นได้จากพระเถระผู้ดำรงตำแหน่งสังฆสภาประมุขผู้ปกครองสงฆ์ ส่วนมากเป็นพระสงฆ์จากคณะธรรมยุติกนิกาย จนเกิดเป็นข้อร้องเรียนจนเป็นสาเหตุนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกครั้ง

การจัดการศึกษาภายใต้ พรบ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

นับจากที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ถูกประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเป็นเวลา 20 กว่าปี มีสังฆมนตรีเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้มีการปรับเปลี่ยนกลุ่มบริหารกิจการคณะสงฆ์กลับไปเป็นมหาเถรสมาคม จึงทำให้กฎหมายสงฆ์ฉบับนี้ ถูกมองว่า ออกแบบมาให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจมากในการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยลักษณะการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (iLaw, 2556) ส่วนโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์มีการจัดตามลำดับชั้น และมีการจัดแบ่งเขตการปกครองใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดเขตการปกครองของบ้านเมือง รวมถึงการบัญญัติบทบาทอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น เช่น มาตรา 5 บัญญัติอำนาจหน้าที่ไว้ในสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์กร พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งนั้นๆ หรือคณะกรรมการสงฆ์ที่มีบัญญัติให้มหาเถรสมาคม มีอำนาจกำหนดกฎหมายมหาเถรสมาคมได้ เป็นต้น

การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 9 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2505 รับสนองพระบรมราชโองการโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี (ราชกิจจานุเบกษา, 2505) มีทั้งหมด 8 หมวด 46 มาตรา ดังนี้ มาตราที่ 1-6 เป็นบท

ทั่วไป หมวดที่ 1 มาตราที่ 7-11 ว่าด้วยเรื่องสมเด็จพระสังฆราช หมวดที่ 2 มาตราที่ 12-19 ว่าด้วยเรื่องมหาเถรสมาคม หมวดที่ 3 มาตรา 20-23 ว่าด้วยเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ 4 มาตราที่ 24-30 ว่าด้วยเรื่องนิคหกรรมและการสะสมณเพศ หมวดที่ 5 มาตรา 31-39 ว่าด้วยเรื่องวัด หมวดที่ 6 มาตรา 40-41 ว่าด้วยเรื่องศาสนสมบัติ หมวดที่ 7 มาตราที่ 42-44 ว่าด้วยเรื่องบทกำหนดโทษ หมวดที่ 8 มาตราที่ 45-46 ว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด



ภาพที่ 3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

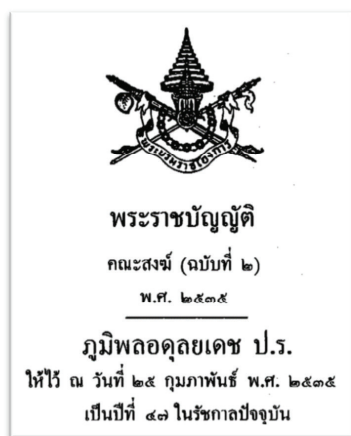
ประเด็นเรื่องการศึกษาในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีการตราระบุไว้เพียงในหมวดที่ 5 มาตรา 37 (3) ว่า “เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” ซึ่งเป็นการเจาะจงว่าหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นของเจ้าอาวาสในแต่ละวัด เหมือนความสำคัญด้านการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ถูกลดลง แต่กลับให้ความสำคัญด้านการจัดการปกครองเป็นส่วนมาก จึงถูกยกขึ้นมาเป็นประเด็นหลักในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในเรื่องนี้ วัลลภนาแสงไพศวรรค์ (2559) กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นการปกครอง

สงฆ์ด้วยการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางคือมหาเถรสมาคม และอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากเพียงไม่กี่รูป จึงส่งผลกระทบให้การตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ของคณะสงฆ์มีความล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งความล่าช้าที่ว่ำนั้นอาจเกิดจากตัวระบบโครงสร้างการปกครองสงฆ์ และอาจมาจากคณะผู้บริหารคณะสงฆ์เองด้วย การจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ในลักษณะที่มีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก จึงเป็นเหตุหนึ่งของปัญหาระบบโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เมื่อระบบการปกครองของคณะสงฆ์มีปัญหา ผู้เขียนก็เชื่อว่าการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ก็ย่อมจะได้รับปัญหาเช่นเดียวกัน เพราะการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์กับการปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ย่อมจะมีความสัมพันธ์กันด้านนโยบายสั่งการตามลำดับชั้น เนื่องจากมหาเถรสมาคมโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีอำนาจสูงสุดในการออกนโยบายเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ฉะนั้น ประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์คงจะได้รับผลไม่ต่างจากการบริหารในกิจการทั่วไป ถึงแม้ในพระราชบัญญัติจะไม่ได้ระบุเนื้อหาด้านการจัดการศึกษาไว้ชัดเหมือนพระราชบัญญัติก่อนหน้านี้ก็ตาม

การจัดการศึกษาภายใต้ พรบ. คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ประกาศใช้มานานเป็นเวลาถึง 30 ปี ทำให้บทบัญญัติในบางเรื่องไม่มีความสอดคล้อง ไม่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ประกอบกับบทบัญญัติบางมาตราไม่มีความชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาในการนำไปบังคับใช้ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 และได้รับความยินยอมจากมหาเถรสมาคม (พระสมรรถชัย มั่งคั่งมี, 2552) การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มีประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 รับสนองพระบรมราชโองการโดยนายอาณัติ บัณยารุณ ขณะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) มีทั้งหมด 8 หมวด 46 มาตรา ดังนี้ มาตราที่ 1-6

เป็นบททั่วไป หมวดที่ 1 มาตราที่ 7-11 ว่าด้วยเรื่องสมเด็จพระสังฆราช หมวดที่ 2 มาตราที่ 12-19 ว่าด้วยเรื่องมหาเถรสมาคม หมวดที่ 3 มาตราที่ 20-23 ว่าด้วยเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ 4 มาตราที่ 24-30 ว่าด้วยเรื่องนิคหกรรมและการสละสมณเพศ หมวดที่ 5 มาตราที่ 31-39 ว่าด้วยเรื่องวัด หมวดที่ 6 มาตราที่ 40-41 ว่าด้วยเรื่องศาสนสมบัติ หมวดที่ 7 มาตราที่ 42-44 ว่าด้วยเรื่องบทกำหนดโทษ หมวดที่ 8 มาตราที่ 45-46 ว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด



ภาพที่ 4 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมเพิ่มเติม โดยพระสมรรถชัย มั่งคั่ง (2552) ให้เหตุผลว่า เนื่องจากปริมาณงานในความรับผิดชอบของมหาเถรสมาคม มีมากเกินกว่าที่กรรมการมหาเถรสมาคม จะดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพได้ ในหมวดที่ 2 มาตรา 19 จึงมีการเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้ดังนี้ “มาตรา 19 สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง คณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบ ด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองเรื่องที่จะเสนอ

ต่อมหาเถรสมาคม และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม” โดยเฉพราะเรื่องของการจัดการศึกษามีระบุไว้ในหมวดที่ 2 มาตรา 65 ตรี (3) ว่า “มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและส่งเสริมการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์” ส่วนใน มาตรา 31 มีการระบุสถานะของวัดให้เป็นนิติบุคคล และกำหนดให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป แสดงว่า การจัดการศึกษาภายในวัดเจ้าอาวาสมีอำนาจจัดการในฐานะเป็นผู้ดำเนินการแทน นอกจากนี้ หมวด 5 มาตรา 37 (3) ระบุไว้ว่า “เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระภิกษุสามเณรแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” ฉะนั้น จากเนื้อความในพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเห็นได้ว่า บทบาทเรื่องของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นอำนาจหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของมหาเถรสมาคม ที่จะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับนโยบายในฐานะผู้บริหารระดับสูง เพราะการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งแผนกนักธรรม แผนกบาลี และโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลของกรรมการมหาเถรสมาคมเช่นกัน ส่วนผู้สนองนโยบายฝ่ายปฏิบัติเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

การจัดการศึกษาภายใต้ พรบ. การศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยดีจากภาครัฐ และสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2564) และเพื่อให้ภิกษุสามเณรได้มีการเรียนรู้ที่ทันกับยุคสมัย สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ซึ่งจะเป็นผลดีทั้งต่อประเทศชาติและพระพุทธศาสนา ประกอบกับในยุคปัจจุบันสถานศึกษาในพระพุทธศาสนามีกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีการจัดการเรียนการสอนอยู่ภายในบริเวณของวัด ทั้งบุคลากรที่จัดการศึกษาส่วนมากก็เป็นพระภิกษุ ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระราชบัญญัติฉบับนี้

จึงเกิดขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านการบริหารและการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ให้มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐทั่วไป ซึ่งใจความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ทั้งหมด เป็นการวางกรอบด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความชัดเจนและมั่นคง ทั้งตัวบุคลากรที่จัดการศึกษาและตัวผู้เรียนที่สอบผ่านหลักสูตร รวมถึงเป็นการสร้างการยอมรับเรื่องการศึกษาสงฆ์ให้กับสังคมไทย พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา (2562) เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ เป็นปีที่ 4 ในรัชกาลปัจจุบัน รับสนองพระราชโองการโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีทั้งหมด 33 มาตรา ซึ่งสรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ 7 ด้าน ดังนี้



ภาพที่ 5 พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

1. **ด้านความหมายของสถานศึกษาพระปริยัติธรรม** เบื้องต้นของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้ความหมายของ “การศึกษาพระปริยัติธรรม” ว่าเป็น การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในอุบายคัมภีร์พระไตรปิฎก แสดงว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปประกอบ หรืออีกนัยหนึ่งคือต้องเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ส่วนวิชาอื่นนอกเหนือจากนี้เป็นเพียงวิชาเสริมเท่านั้น ต่อจากนั้น เป็นการให้ความหมายและขยายความเรื่อง “สถานศึกษาพระปริยัติธรรม” ว่า สำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา หรือโรงเรียน สามารถจัดเป็นสถานศึกษาพระปริยัติ

ธรรมได้ 1) สำนักเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนาฬหลวง หรือแผนกธรรมสนาฬหลวง ที่มหาเถรสมาคมประกาศจัดตั้ง 2) สำนักศาสนศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนาฬหลวง หรือแผนกธรรมสนาฬหลวง ไม่ว่าจะจัดการศึกษาในรูปแบบของศูนย์การเรียน สำนักศาสนศึกษาวัด สำนักศาสนศึกษาประจำตำบล หรือสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอ 3) โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ด้านการจัดการศึกษาที่ปรากฏตามความในมาตรา 5 อยู่ 3 ประการ ดังนี้ (1) เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก ไบรณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ (2) เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัดเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป (3) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ ในมาตรา 16 ยังให้วัดมีสิทธิจัดตั้งสถานศึกษาพระปริยัติธรรมได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด แต่ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ตามความในมาตรา 5 และเพิ่มเติม คือ (1) ต้องให้การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อความเป็นเลิศที่เปี่ยมด้วยปัญญาพุทธธรรม (2) ต้องส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในคุณค่าแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (3) ต้องผลิตผู้เรียนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เป็น ศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา สำนึกในความเป็นคนไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น (4) ต้องอิงมาตรฐานการศึกษาของชาติและวิธีการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

2. ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามความในมาตรา 6 ได้จำแนกการศึกษาพระปริยัติธรรมไว้ทั้งหมด 3 แผนก ดังนี้ (1) แผนกบาลีสนาฬหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี (2) แผนกธรรมสนาฬหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาไทย และ (3) แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสนาฬหลวงและแผนกธรรมสนาฬหลวง ควบคู่

กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ในตอนท้ายของมาตรานี้ ยังได้ระบุไว้อีกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมตาม (1) (2) และ (3) สามารถศึกษา โดยใช้ภาษาอื่นในการจัดการศึกษาด้วยก็ได้ นอกจากนี้ เพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับ การจัดการศึกษาและบุคลากร และประโยชน์ต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติ ธรรม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความในมาตรา 5 จึงระบุเพิ่มไว้ในมาตรา 7 ว่า ให้สำนักงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจัดทำแผนการศึกษาพระปริยัติ ธรรมและมาตรฐานสถานศึกษา รวมถึงแผนงบประมาณ เพื่อเสนอต่อมหาเถรสมาคม พิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วขอให้รัฐอุดหนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษา ตามความเหมาะสมและจำเป็น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนการศึกษา พระปริยัติธรรม

3. ด้านคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามความในมาตรา 8 ระบุไว้ว่าต้องประกอบด้วย (1) ประธานกรรมการรูปหนึ่ง ที่สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งโดยผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม (2) รัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรี มอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ (3) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ แม่กองบาลี สนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง ประธานกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการ ก.พ. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการ อุดมศึกษา ผู้อำนวยการ สำนักงานงบประมาณ และเลขาธิการ ก.ค.ศ. (4) กรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 รูป/คน ที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง โดยผ่านความเห็น ชอบจากมหาเถรสมาคม ส่วนอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการมีระบุเอาไว้ ในมาตรา 12 ดังนี้ (1) กำหนดนโยบาย แผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและ มาตรฐานสถานศึกษา ควบคุมดูแลและกำกับกับการจัดการศึกษาให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ตามมาตรา 5 (2) กำหนดมาตรฐานการศึกษาพระปริยัติธรรมและ การประกันคุณภาพการศึกษา (3) อนุมัติหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม สำหรับ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสันามหลวง และแผนกธรรมสนามหลวง ต้องให้เป็นไปตามความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา ให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการและตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด (4) กำหนดพื้นฐานความรู้ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์การเข้าศึกษา และเงื่อนไขในการสำเร็จการศึกษา (5) อนุมัติให้ปริญญา และประกาศนียบัตร (6) กำหนดหน้าที่ อำนาจและหลักเกณฑ์การบริหารงานของแม่กองบาลีสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง และประธานกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

4. ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน สถานศึกษาพระปริยัติธรรมต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามความในมาตรา 17 ซึ่งกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ ดังนี้ (1) ต้องเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาและพลเมืองที่ดีของสังคม (2) ต้องมีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนา (3) ต้องมีนิสัยใฝ่หาความรู้ ปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบและวินัยสงฆ์ (4) ต้องมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ (5) ต้องรู้จักบำรุงรักษาศาสนสมบัติ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม (6) ต้องมีความภูมิใจความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และ (7) ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมสนับสนุนแนวทางปฏิบัติให้เกิดความเจริญแก่ชุมชน สังคม และพระพุทธศาสนา

5. ด้านผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ตามความในมาตรา 18 ได้แบ่งประเภทของผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (1) ประเภทผู้ปฏิบัติงานสอน ได้แก่ ครูสอนพระปริยัติธรรม และครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (2) ประเภทผู้สนับสนุนการศึกษา ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านวิชาการ ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการการเรียน การสอน การนิเทศก์ และการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรณารักษ์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่งานแนะแนว ผู้ปฏิบัติหน้าที่เทคโนโลยีการศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่งานทะเบียนวัดผล ผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารงานทั่วไป หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

6. **ด้านหลักการกำหนดวิทยฐานะ** ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการกำหนดวิทยฐานะของผู้เรียนจบแต่ละหลักสูตรเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการสร้างสิทธิด้านการศึกษาให้กับภิกษุสามเณรที่สอบผ่านหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก และจะได้ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการเทียบโอนการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรมสนามหลวงและแผนกบาลีสสนามหลวง ที่ยังมีความคลุมเครือเรื่องการเทียบโอนกับการศึกษาสามัญ ความในมาตรา 21 ระบุไว้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมที่ได้จัดให้แก่สามเณรซึ่งเป็นเด็กตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับและมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า ซึ่งได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ให้กำหนดโดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคมว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (1) แผนกธรรมสนามหลวง ชั้นนักธรรมเอก เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (2) แผนกบาลีสสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรมสามประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนความในมาตรา 22 ระบุว่า ให้ผู้เรียนที่พ้นการศึกษาภาคบังคับซึ่งได้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสนามหลวง และแผนกบาลีสสนามหลวง มีวิทยฐานะ ดังนี้ (1) แผนกธรรมสนามหลวง ชั้นนักธรรมเอก มีวิทยฐานะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (2) แผนกบาลีสสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรมสามประโยค มีวิทยฐานะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มาตรา 23 ให้การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วแต่กรณี สำหรับความในมาตรา 24 กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีสสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรม 9 ประโยค มีวิทยฐานะระดับปริญญาตรี เรียกว่า “เปรียญธรรม 9 ประโยค ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ. 9” ในกรณีที่ผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสสนามหลวงชั้นใดชั้นหนึ่ง ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติม ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด ให้ผู้นั้นมีวิทยฐานะระดับนั้นๆ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการออกตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติกำหนด

7. ด้านการรับรองวิทยฐานะ สำหรับผู้ที่สอบผ่านหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด สถานศึกษาสามารถให้การรับรองได้ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 ภายใต้บังคับมาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 24 ว่าให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตร ปริญญา และหนังสือรับรองการศึกษาหรือกิจกรรม เกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด หรือตามความในมาตรา 26 ระบุว่า คณะกรรมการอาจกำหนดให้มีเครื่องหมายวิทยฐานะ และการใช้เครื่องหมายวิทยฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาได้ แต่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความในมาตรา 27 ระบุว่า สถานศึกษาพระปริยัติธรรม อาจกำหนดให้มีตราเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ และการใช้ตราเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ของสถานศึกษาพระปริยัติธรรมได้ แต่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเช่นเดียวกัน หากไม่มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา การกระทำเช่นนั้น ถือว่าเป็นความผิด ตามความในมาตรา 28 ที่ระบุว่า ผู้ใดใช้เครื่องหมายวิทยฐานะ ตรา เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ของสถานศึกษาพระปริยัติธรรม โดยไม่มีสิทธิจะใช้ หรือแสดงด้วยประการใดๆ ว่าตนมีประกาศนียบัตร ปริญญา หรือ ตำแหน่งของสถานศึกษาพระปริยัติธรรม โดยที่ตนไม่มีสิทธิ ถ้าได้กระทำเพื่อให้เกิดความเชื่อว่ามีสิทธิจะใช้หรือมีวิทยฐานะหรือตำแหน่งเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อความจากพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ตามที่สรุปมานี้ แสดงให้เห็นถึงความพยายามจัดโครงสร้างการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด แต่ถึงอย่างไร บทบาทหลักก็ยังมีศูนย์อำนาจอยู่ที่มหาเถรสมาคม เป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่สิ่งที่มีการเปิดกว้างคือการยอมรับรูปแบบการจัดการศึกษา ที่มีวิชาการทางโลกเข้ามามีส่วนร่วมกับการเทียบโอนวิทยฐานะ เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะและความรู้ให้กับพระสงฆ์สามเณรมากขึ้น และที่สำคัญคือการให้รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับตรวจสอบ และสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อสร้างมาตรฐานทางการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ไทย แต่ถึงอย่างไร ในสถานการณ์ปัจจุบันการเทียบโอนวิทยฐานะ

สำหรับผู้ที่ยังสอบผ่านแผนกธรรมกับแผนกบาลียังไม่เป็นที่ยอมรับ เมื่อเทียบกับวิทยฐานะของสถานศึกษาที่รัฐจัดตั้ง ส่วนโรงเรียนพระปริยัติธรรมกับมหาวิทยาลัยยังพอถือปฏิบัติได้ แต่การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก ผู้ศึกษามองว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีความซ้ำซ้อน เนื่องจากสถานศึกษาพระปริยัติในทุกวันนี้มีครูและนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเป็นส่วนมาก บางสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนก ครูกับนักเรียนก็เป็นกลุ่มเดียวกัน เวลาจัดการเรียนการสอนก็แยกจัดตามแผนกที่ถูกกำหนด จึงทำให้ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีการสอนและเรียนซ้ำในเนื้อหาของแผนกอื่น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญ ต้องนำวิชาที่อยู่ในแผนกธรรมและบาลีเข้ามาสอนร่วม พอหมดเวลาเรียนของแผนกสายสามัญตามเวลาราชการ นักเรียนกลุ่มเดียวกันก็ต้องเข้าเรียนแผนกธรรมและบาลีต่อ จึงเป็นการเรียนซ้ำที่ใช้เวลามาก แต่ประสิทธิภาพที่เกิดกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะตัววัดคือผลการสอบผ่านแผนกนักธรรมและบาลีในแต่ละปี เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้าสอบแล้วยังถือว่าน้อย ฉะนั้น หากเป็นไปได้การจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนกมีการกำหนดเป้าหมายให้กับผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการตอบคำถามที่ว่า เรียนไปแล้วจะได้อะไร ? ซึ่งเป็นเป้าหมายสำหรับการตอบโจทย์ของชีวิต เมื่อมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วก็ควรให้นำหนักกับการจัดการศึกษาในแต่ละแผนก เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับศาสนทายาทรุ่นใหม่อย่างแท้จริง และเพื่อผลิตศาสนทายาทให้ตอบโจทย์กับสถานการณ์สังคมโลกในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ การจัดสรรองค์กรแต่ละแผนกน่าจะมีความชัดเจนมากขึ้น มีอิสระคิดจัดการศึกษาด้วยตนเอง นอกไปจากการศึกษาที่เป็นระบบแบบแผนดั้งเดิม

บทสรุป

จากเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาที่ปรากฏในพระราชบัญญัติที่นำเสนอมาทั้งหมด 5 ฉบับ พอที่จะทำให้เห็นสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติแต่ละฉบับ การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 4 ฉบับข้างต้น เนื้อหาส่วนมากจะเป็นการมุ่งเน้นไปที่การปกครองมากกว่างานอื่นๆ เพราะเป้าหมายหลัก

ของการตราพระราชบัญญัติเพื่อการจัดโครงสร้างของคณะสงฆ์ เนื่องจากในอดีต คณะสงฆ์มีการปกครองกันโดยอาศัยหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก การควบคุมและ ตรวจสอบคณะสงฆ์ภายในราชอาณาจักรจึงเป็นไปได้ยาก เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้นมาเป็นฉบับแรก โดยอาศัยพระราชอำนาจ เพื่อจัดระเบียบโครงสร้างคณะสงฆ์ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแต่ละระดับชั้น ก็จะถูกกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ปรากฏชัดกว่าแต่ก่อน การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่อยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติก็เช่นเดียวกัน เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงกัน ระหว่างอำนาจหน้าที่ที่เกิดจากบทบาทด้านการปกครอง ถึงแม้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ที่มีการตราขึ้นมามีหลายฉบับ มีการแบ่งลักษณะการปกครอง เพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองของบ้านเมือง เนื้อหาด้านกิจการคณะสงฆ์แต่ละ ด้านก็ยังคงมีความเชื่อมโยงอยู่กับอำนาจและหน้าที่ด้านการปกครองอยู่เช่นเดิม จึงทำให้การปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นไปได้ช้า เมื่อเทียบกับการจัดการศึกษา ของภาครัฐ แล้วยังมีขีดจำกัดด้านเนื้อหาวิชาหรือสาขาที่จะทำการเรียนการสอน

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งถือว่าเป็น พระราชบัญญัติด้านการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ฉบับใหม่ล่าสุด เนื้อหาเป็นการ ตราขึ้นมาเพื่อออกแบบการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ เพื่อให้มีการสอดคล้อง กับการจัดการศึกษาของภาครัฐมากยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นการสร้างมาตรฐานให้กับ การศึกษาทั้งแผนกนักธรรมและบาลี ด้านที่ยังคงมีปัญหาคือการเทียบโอนวิทยฐานะ ของแผนกนักธรรมและบาลี ซึ่งถ้าจะเทียบวิทยฐานะให้เหมือนกับนักเรียนที่จบ การโรงเรียนของภาครัฐ จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชาบังคับที่กระทรวง ศึกษาธิการประกาศ ลักษณะเช่นนี้ก็จะเหมือนการจัดการศึกษาในรูปแบบ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญ นอกจากนี้ พระราชบัญญัตินี้ต้องการ แก้ปัญหาเรื่องความมั่นคงของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้รัฐได้ช่วยดูแลสนับสนุน มากกว่าที่จะปล่อยให้อุบัติตามยถากรรมดังที่เคยเป็นมา แต่ถึงอย่างไร ในปัจจุบัน การประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ ยังมีปัญหาเรื่องการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ แต่เมื่อพิจารณา

จากเนื้อหาของพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรมนี้แล้ว ผู้ศึกษาคิดว่า หากทุกอย่างเป็นไปตามเนื้อหาที่กำหนดเอาไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์คงจะได้รับการพัฒนาและมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ด้านนักเรียนก็จะได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีวิทยฐานะที่ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น ด้านบุคลากรทางการศึกษาก็จะมีความมั่นคงไม่ต่างจากบุคลากรทางการศึกษาของภาครัฐมากนัก

เอกสารอ้างอิง

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.).

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2564,
จาก <http://www.buddhism4.com>

คณะกรรมการกฤษฎีกา (สำนักงานกฤษฎีกา). (2484). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 และรณินิยม.** พิมพ์แจกในงานกุศลพระราชทานวัดนวลนรดิศ จังหวัดธนบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.

คณะสงฆ์จังหวัดสกลนครและศิษยานุศิษย์ของพระราชประสิทธิคุณ. (มปป). **คู่มือพระสังฆาธิการ.** กรุงเทพฯ : บจ.สหธรรมิก.

พระราชวิสุทธิเมธี (ประจวบ ปาสาธิโก). (2550). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 1 – 28.** กรุงเทพฯ : สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระสมรรถชัย มั่งคั่งมี. (2552). **รูปแบบการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ไทย.** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ราชกิจจานุเบกษา. (พ.ศ. 2445). **พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์.** กรุงเทพฯ : บำรุงนุกุลกิจ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2484). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484.** กรุงเทพฯ : บำรุงนุกุลกิจ.

- ราชกิจจานุเบกษา. (2505). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505**. กรุงเทพฯ : บำรุงนุกุลกิจ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2535). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535**. กรุงเทพฯ : บำรุงนุกุลกิจ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ : บำรุงนุกุลกิจ.
- วัลธนา แสงไพศวรรค์. (2559). **การปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระสหัส ปิติสาวโร. (2553). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย**. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2564, จาก <https://sites.google.com/site/nongwaa/WaTNoNG-Waa/khxmulpkkrxng/faem-phrb-kd-prakas/phra-rach-bayyati-khna-sngkh-thiy>
- iLaw. (2556). **ความล้มเหลวของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505**. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2556, จาก <https://ilaw.or.th/node/2966>

การสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

Creating a Peaceful Community through Buddhism Approach

พระใบฎีกาชาลวาลย์ อริยมณี (วนาเจลิมาศ),
พระมหาปณณฺ์สมบัติ ปภากรโ (บุญเรือง) และ
ประทีป พีชทองหลาง

Phrabaidhika Chaatchawan Ariyametee, Phramaha Punsombat Pabhakaro
and Prateep Peuchthonglang

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

^{1,2}Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

³คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์

³Faculty of Business Administration and Liberal Arts

³มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

³Rajamangala University of Technology Lanna

บทคัดย่อ

ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความรุนแรงนับวันจะขยายและกระจายไปทั่วทุกมุมโลกปัจจุบันมาจากปัจจัยหลายอย่าง สาเหตุหนึ่งที่น่าวิตกที่สุดคือการนำเอาศาสนามาเป็นเหตุอ้างความชอบธรรมในการก่อความรุนแรง เช่น ในอินเดียระหว่างอิสลามกับฮินดู ในอิรักความขัดแย้งของอิสลามต่างนิกายคือชีอะห์กับซุนนีที่ใกล้ตัวที่สุดคือสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทยเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐอันเป็นตัวแทนชาวพุทธกับชาวมุสลิม ดังนั้น การจะลดปัญหาความขัดแย้งความรุนแรงให้น้อยลงได้ ทุกฝ่ายปฏิบัติต้องยึดมั่นในหลักคุณธรรมพื้นฐานเรื่อง “สันติภาพ” “สันติสุข” ตามแนวทางศาสนาของตน หลักการสันติสุขนี้เป็นคำสอน

ที่โดดเด่นในพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่ก่อเกิดพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าสอนให้ชาวโลกยึดมั่นในหลักสันติสุขอย่างมั่นคง ดังพุทธวจนะว่า นตฺถิ สฺนฺติปรี สุขํ แปลว่า ไม่มีความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบสุข จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญเรื่องสันติสุขทั้งเชิงปัจเจกบุคคลและเชิงสังคม โดยเฉพาะการสร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก อันเป็นความสงบสุขที่ยั่งยืนต่อตนเองและเลื่อนไหลไปสู่สันติสุขของสังคมทางสังคม จนก่อเกิดสันติสุขร่วมในที่สุด บททศความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการสร้างสันติสุขภายในคือจิตใจเป็นพื้นฐานและขยายไปสู่สันติสุขทางสังคมตามลำดับ

คำสำคัญ: ชุมชนสันติสุข, หลักพระพระพุทธศาสนา

Abstract

Currently, the problem of violence is continually spreading all over the world which caused controversy. One reason is from the efforts of using religion as a tool for legitimacy to create conflicts among groups such as in India between Islam and Hinduism. In Iraq, between Shia and Sunni Muslims, or even in the three southern border provinces of Thailand where there is a conflict between the state and religion or Buddhists and Muslims. In order to minimize the conflicts, everyone should practice morality in accordance with the guidelines of their religion. Buddhism itself has a doctrine that focuses on peace. As revealed in the Buddhist proverb “**NATTHI SANTI PARAM SUKHAM**” means “no other happiness is greater than tranquility.” Peace in Buddhism is the greatly important to both individuals and societies, especially creating happiness from the inside out which is believed that it will be a useful and lasting peace for oneself and others. Moreover, this will result in the community and society creating peace together. This academic paper is an analysis and synthesis of documents as well as presentation of a descriptive description. In addition, this is a presentation of the way to build a peaceful community according to Buddhism, by focusing on creating peace is from within the mind. Buddhism believes that the mind has great power and be able control both physical and verbal actions. Therefore, if a person's body, speech, and mind are at peace then the community or society can be achieved no matter what religion that person is holding.

Keywords: Peaceful community, Buddhist principles

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วในยุคทุนนิยมและวัตถุนิยมมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างยิ่งในการไหลปรับเปลี่ยนไปตามกระแสความรวดเร็ว นั้น ความสงบสุขจากความเอื่อยช้าของสังคมแบบดั้งเดิมค่อย ๆ ลดลง ความรีบเร่ง การต้องการได้รับการตอบสนองอย่างรวดเร็วเข้ามาแทนที่ในทุกมิติทางสังคม ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วให้ทันต่อสถานการณ์ของสังคมโลก ที่ต่างคนมุ่งจะเอาตัวรอดเป็นสำคัญจนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและหลังล้มความสงบสุขในสังคมที่เคยดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน อย่างพึงพา จริงอยู่หากย้อนไปในประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งเป็นปัญหาคู่กับสังคมมนุษย์มายาวนาน เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์พื้นฐานย่อมมองหาสิ่งที่ดีกว่าและมากกว่าเดิมให้กับตัวเอง อันนำไปสู่การได้เปรียบเสียเปรียบให้อีกฝ่าย ความไม่เท่าเทียมหรือความยุติธรรมในการแบ่งปันสิ่งที่ดีกว่าอย่างเหมาะสม มักจะเป็นประเด็นสำคัญนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีและมีประโยชน์แก่ส่วนรวม ตรงกันข้ามหากไม่สามารถบริหารจัดการให้เหมาะสมได้ ความขัดแย้งย่อมมีเพิ่มเป็นเงาตามตัว (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2541) และก่อให้เกิดผลเชิงลบต่อสังคม เช่น การทะเลาะ ความรุนแรง การละเมิดสิทธิเกินขอบเขตขยายสู่ความเดือดร้อนวุ่นวาย ขาดสันติสุขในสังคม การสร้างสรรคแนวทางเพื่อให้สังคมอยู่กันแบบสงบสุข ไม่มีความเดือดร้อนวุ่นวาย เอาวัดเอาเปรียบกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กันเรียกว่า “สันติสุข” ในบริบทของชุมชนที่มีความหลากหลาย เพื่อนำมาสู่ความคิดและการปฏิบัติในการสร้างสันติสุขทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เป็นสังคมปราศจากภาวะความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ภายใต้วัฒนธรรมที่ต่างกัน เปลี่ยนความขัดแย้งรุนแรง เดือดร้อนวุ่นวายให้เป็นการสร้างสรรคในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปฏิเสธความรุนแรงเดือดร้อนวุ่นวายทั้ง 3 รูปแบบคือ ทางตรง เชิงโครงสร้าง และทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน (จำนงค์ทองประเสริฐ, 2551) เป็นความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสันติสุขของคนในสังคม

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียปัจจุบัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างกลับด้าน กล่าวคือเดิมสังคมอินเดียมีการผูกขาดโดยวรรณะที่สูงกว่า โดยมีโครงสร้างทางความเชื่อว่า คนจะดีหรือเลวทรามเพราะชาติกำเนิด แต่พระพุทธเจ้าสอนแย้งว่า คนจะดีหรือเลวทรามเพราะการกระทำ ไม่ใช่ชาติกำเนิดหรือต้นทุนความเป็นคน ด้วยความเสมอภาคนี้มนุษย์มีความเท่าเทียมกันทางกายภาพ จึงต้องพัฒนาชีวิตโดยการพัฒนาส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีด้านบวกด้วยศีล พัฒนาจิตใจด้วยกำลังสมาธิและพัฒนาปัญญาได้ด้วยการฝึกอบรมเฉพาะจึงจะเป็นคนดีได้ นอกจากนี้เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญของความเสมอภาคขั้นพื้นฐานประการหนึ่งของความเป็นมนุษย์คือ รักชอบความสุขเกลียดกลัวความทุกข์ ต้องการสันติสุขเช่นเดียวกันทั้งหมด จึงย้ำเน้นความสงบนั้นด้วยคำสอนว่า นตฺถิ สันติปรํ สุขํ ไม่มีความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบสุข (ขุ.ธ.25/25/42)

คำว่า “สันติสุข” มาจากคำว่า “สันติกับสุข” สันติ แปลว่า สงบ ระเบียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ในมิติทางพระพุทธศาสนา ป.ญฺญหลง สมฺมญฺญ (2540) ให้ความหมายว่า สุข คือ สะดวก สบาย สำราญ เย็น ความสุข ความสะดวก ความสบาย ความสำราญ เย็นใจ สบายกาย สบายใจ รวมคำว่า “สันติสุข” คือ ความสงบ ความสบาย ความสำราญ สงบ ระเบียบ ดับหายไปแห่งความพลุ่งพล่าน เว่าร้อน กระวนกระวาย ส่วน พระพรหมคุณาภรณ์ เห็นว่า สันติสุขคือ ภาวะเรียบรื้อนไร้ความสับสน วุ่นวาย ความสุข ความสะดวก, ความสุขมีหลายแบบ สุขทางกาย สุขทางใจ สุขเกิดจากความระงับดับไปแห่งกิเลสที่ เป็นเหตุให้เกิดความเว่าร้อน ว้าวุ่น ขุ่นมัว คือ นิพพาน (ป.อ. ปยุตโต, 2553) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2524) ทรงให้ความหมายสันติสุขในมิติทางพระพุทธศาสนาว่า “สันติสุข” เป็นความสงบ ย่อมเป็นไปในไตรทวาร ทรงยกคถาในพระธรรมบท มาสนับสนุน ว่าสงบกาย สงบวาจา จัดเป็นสันติภายนอก สงบใจ จัดเป็นสันติภายใน การทำ การพูด การคิด เป็นไปเพื่อสันติ เว้นจากการเบียดเบียนกัน ผู้มุ่งสันติ เป็นสุขอย่างจริงจังนั้นเป็นได้ทั้งโลกิยะและโลกุตระ แต่สันติภาวะแท้จริงที่สูงที่สุดคือ “พระนิพพาน” สอดคล้องกับท่านพุทธทาสภิกขุ (2544) ได้อธิบายว่า “สันติสุข” เป็นความสงบอันแสนประเสริฐ จะเกิดกับเราก็คือต่อเมื่อใช้พระศาสนาเป็นเครื่องพัฒนา

ชีวิตให้ถึงจุดสูงสุดคือ สงบเย็นและเป็นประโยชน์สงบสุขไม่มีความทุกข์ และเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายคือ ช่วยดับทุกข์ให้คนทั้งโลกได้ ตรงกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553) ได้อธิบายไว้ว่าสันติสุขเป็นหลักการดับทุกข์ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับนิพพานว่า “ธรรมตามตะ เป็นของเห็นได้ยาก ไม่มีอะไรค้างใจ เป็นความสุขสงบที่เป็นอิสระจากสิ่งทั้งปวง

มนุญ มุกข์ประดิษฐ์ อ้างถึงพระบรมราชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่ให้ความหมายสันติสุขมิติทางสังคมว่า สันติสุขคือการปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา ทำให้ตั้งอยู่ในความดี ก่อให้เกิดความสุขความสันติร่วมกับสาธารณะ จึงเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ (มนุญ มุกข์ประดิษฐ์, 2553) ในส่วนประเวศ วัชสี (2544) เห็นคล้าย ๆ กันว่า สันติสุขเป็นหลักการของความอยู่เย็นเป็นสุขที่เกิด ดุลยธรรมซึ่งหมายถึงเป็นการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน อันเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสกลมภ์และมีการพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุข ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและเพื่ออนาคตที่ดี ส่วน ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา กล่าวอ้างโดยยืมความเห็นเพลโตว่า คนที่มีคุณธรรมเท่านั้นที่จะมีความสุขได้ โดยความสุขที่สูงส่งคือ ความสุขทางวิญญาณ มนุษย์จะรู้จักความสุขชนิดนี้ได้ก็ต่อเมื่อวิญญาณสัมผัสกับโลกแห่งความจริง อยู่เป็นอิสระจากโลกแห่งผัสสะ (World of Sense) ความสุขมี 2 แบบ คือ 1) ความสุขทางกาย ได้จากการกิน การดื่ม เป็นต้น 2) ความสุขทางใจที่เกิดขึ้นเมื่อวิญญาณเป็นอิสระจากกิเลสตัณหาทางกาย (ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2524) ส่วนราชบัณฑิตยสถานให้ความเห็นสันติสุขในความหมายเชิงสังคมเช่นเดียวกันว่า สันติสุขเป็นความสุขอันเกิดจากความสงบของประเทศบ้านเมืองเป็นสันติสุขของประชาชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ลักษณะของสันติสุขตามหลักการทางพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก ให้ความเห็นว่า มีลักษณะแห่งความเยียบสงบ ความสะดวก ความเย็นใจ ความระงับดับไป อันเป็นผลจากสัมมาทิฐิที่มาได้ 2 ทาง คือ 1) ความสุขภายใน เป็นความสงบสันติที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เป็นความสุขในระดับจิตและปัญญา 2) ความสุขภายนอก สัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตระหว่าง

มนุษย์ด้วยกัน และสิ่งแวดล้อม (พระธรรมปิฎก, 2542) สันติสุขหรือสุขที่พระพุทธเจ้าค้นพบนั้น ใช้อะไรเป็นเครื่องมือแสวงหาหรือแนวทางที่นำพาพบกับสันติสุข ที่ทำให้พระพุทธองค์หันกลับมาปฏิบัติและปรับวิถีชีวิตให้ถูกต้องในการก้าวไปสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน โดยการเพียรมีให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น ละในอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างกุศลธรรมให้เกิด แล้วรักษากุศลธรรมเอาไว้ให้งอกงาม ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความเพียรของพระพุทธองค์สำเร็จสมบูรณ์ คือ วางสติได้ถูกต้อง โดยการมีสติกำหนดรู้ที่ฐานทั้ง 4 คือ กาย เวทนา จิตและธรรม เมื่อสติกำหนดรู้เท่าทัน อารมณ์ที่เกิดขึ้นฐานทั้ง 4 ได้ สมาย่อมมีพลังแก่กล้าขึ้น โดยเริ่มจากขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ และอัปปนาสมาธิ ย่อมเกิดสุขหรือสันติสุขภายใน เมื่อมีสติเข้มแข็งสามารถตัดราคะ โทสะ และโมหะได้ย่อมทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม ที่เป็นผลจากสันติสุขที่เกิดขึ้นภายในส่งผลดีงามเกิดความสงบสุขในสังคมภายนอก แต่หาสามารถตัดกิเลสตัณหาได้อย่างถอนรากถอนโคนก็จะเข้าถึงสันติ ที่เป็นความสุขแท้จริงในที่สุด (ประทีป พืชมงคลกลางและคณะ, 2562) ฉะนั้น การมีสติปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิต และทางปัญญา ก่อให้เกิดประโยชน์สุขจากภายในสู่ภายนอกอย่างยั่งยืนในกรอบของสันติสุขที่สูงที่สุด คือ “พระนิพพาน”

บทความวิชาการนี้มุ่งเสนอแนวทางการสร้างสันติสุขในชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา ตามนัยที่ว่าหากการอยู่ร่วมกันโดยนำหลักธรรมมาปฏิบัติจริง จะก่อให้เกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นความสงบสุขภายนอกและภายใน เกิดประโยชน์ต่อสังคม เริ่มต้นด้วยการพัฒนาตนโดยการพัฒนาพฤติกรรมด้วยศีล พัฒนาจิตใจได้ด้วยสมาธิและพัฒนาปัญญาได้ด้วยการฝึกอบรมจิต เป็นแนวทางในการสร้างสันติสุขให้แก่สังคมต่อไป

การสร้างสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเถรวาทได้ให้ความหมายนิยามคำว่า “สันติสุข” คือ พระนิพพาน วิมุตติ สันติ ปัสสัทธิ สัจจะ อมตะ อนาสวะ ตณ्हักขะ อนันตะ โมกขะ เป็นต้น ซึ่งแม้จะต่างตัวอักษรแต่มีความหมายเดียวกันเช่น ความหลุดพ้น ความสงบเย็น ความสงบระงับ ความเป็นอมตะ เป็นต้น ตัวอย่างพระพุทธเจ้ารวมทั้ง

พระสาวกได้แสดงเรื่องสันตินี้ไว้ในที่ต่าง ๆ เช่นในพระวินัยปิฎก มหาวรรคคำว่า ความสงบ คือ พระนิพพาน (วิ.ม. 21/344.) ในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุทิศสเถระ ได้กล่าวถึงความสงบในมิติทางจิตเช่นเดียวกันว่า ความสงบเกิดจากสัมมาสมาธิ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยอภิญญา 4 สมาธิ 5 ว่าเป็นผลแห่งปัจจุบันสุขและอนาคตสุขเกิดขึ้น เพราะปัญญาพิจารณา ที่ก่อให้เกิดความสุขและสงบมากที่สุด (พระธรรมโกษาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2553) เป็นความสงบจากที่ระงับด้วยกิเลส ที่เป็นวิมุตติ หรือเรียกว่านิพพาน เพราะหลุดพ้นจากการปรุงแต่งด้วยสังขารทั้งปวง

คำว่า สันติ ในมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระพุทธเจ้าได้ถึงเรื่องการ บรรลุอรหัตผลโดยกล่าวถึงสังขยอันยอดเยี่ยมที่หมายถึง นิพพาน (ม.ม.อ. 2/183/142) 5) โดยให้ความหมายว่า นิพพาน คือ อมตะ อันหมายถึงความกว้างถึง สันติสุข ด้วย (ส.ส.อ. 1/1493/243) 6) ดังนั้น ในเมื่อสันติหมายถึงนิพพาน เป็นความสงบระงับ สงบเยือกเย็น สงบกาย สงบใจจากกิเลส สิ้นจากความทุกข์ ที่เป็นอาสวะกิเลสทั้งปวง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2553) โดยนัยก็คือคำเหล่านั้นทั้งหมดนำมาใช้ เรียกว่า “นิพพาน” ทั้งหมดซึ่งอมความหมายเชื่อมโยงว่า สุข สงบ นั่นเองก็จะ หลากหลายคำก็ตาม

กล่าวโดยสรุป “สันติสุข” ตามความหมายในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสุขที่เกิดจากความสงบ ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากอารมณ์หรือหนามของโลก (กิเลส ความเศร้าหมองของจิต) คือ “นิพพาน” เป็นความสงบอันเกิดจากการกำจัด ของสัมมาสมาธิเป็นผลแห่งความสุขในปัจจุบัน เมื่อสภาพจิตใจปลอดจากหนามโลก เหล่านั้นก่อเกิดเป็นวิมุตติหลุดพ้นจากการปรุงแต่งทั้งปวง จิตเกิดความสงบระงับ สงบเยือกเย็น สงบกาย สงบใจ สิ้นทุกข์ หหมดอาสวะ สงบอย่างยิ่งเป็นสันติ

การจะถึงความสงบสุข (พระนิพพาน) ได้นั้นอาจต้องใช้ระยะเวลาในการ สังสมบารมีประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา ด้วยการเดินตามเส้นทาง ไตรสิกขา อริยสัจ 4 อริยมรรคมีองค์ 8 อย่างเข้มข้นและครบถ้วนเพื่อบรรลุธรรมอัน ประเสริฐดังกล่าว ประเด็นคือ การประพฤติปฏิบัติตามแนวทางเพื่อสันติสุขเชิงลึก (นิพพาน) ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป้าหมายคือการขยายสันติสุขทั้งภายใน และภายนอกให้เกิดการเคลือบไหวสังคมโลกซึ่งเป็นความสงบสุขจากภายใน ให้ส่งผลเกิดขึ้นสู่ภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า สันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนา มักเริ่มต้นด้วยความแข็งแกร่งด้านพฤติกรรมเชิงปัจเจกบุคคล กล่าวคือ การยึดโยงพฤติกรรมอุปนิสัยอยู่ภายใต้กฎของศีลธรรม เช่นศีล 5 เป็นต้น เคารพในกฎเกณฑ์กติกาทางสังคม ไม่รังแกเบียดเบียน ไม่เอาร่างกายไปทำลาย ทำร้ายตนเองและผู้อื่น ไม่ใช้วาจาเป็นหอกทิ่มแทงทำร้ายสังคมด้วยการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ ยั่วยุให้เกิดความกระทบกระทั่ง เป็นต้น พยายามระดับจิตใจไม่ให้ไปคิดเลว คิดชั่วด้วยการสะสมความโกรธ คิดอยากได้สิ่งที่ไม่ใช่ของตนเอง กินความถึงคิดในเชิงลบทั้งหมด อันจะส่งผลลบถึงจิตใจทั้งหมดด้วยความเข้มแข็งและพยายาม จนเกิดเป็นนิสัย ในลำดับถัดไปจึงฝึกฝนอบรมสมาธิ (ความที่จิตตั้งมั่น ตั้งมั่นในความดี ตั้งมั่นในการรักษาศีล เป็นต้น) จิตใจก็จะหนักแน่นและเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจในความเป็นคน เช่นเห็นว่า ทุกคนในโลกไม่ว่าจะชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใด ล้วนมีแกนกลางร่วมคือความเป็นคน ล้วนชอบใจในความสุขเกลียดกลัวการถูกเอาเปรียบและกลัวความทุกข์ทั้งสิ้น จิตใจก็จะเปิดกว้างยอมรับความจริง ความเมตตากรุณาก็จะถูกปลูกฝังในจิตใจ สามารถเอาชนะหยาบของโลก (กิเลส ตัณหา) ที่เรียกว่า นิพพาน ได้ อันเป็นสันติสุขภายใน จึงก้าวไปสู่การนำ “สันติสุข” ให้มีการเคลื่อนไหวและก่อให้เกิดสันติสุขยั่งยืนในสังคมด้วยกำลังของความเมตตากรุณาดังกล่าว

การสร้างสันติสุขภายนอก

สันติสุขภายนอก เป็นความสุขที่ทำให้เกิดความสบายใจ เย็นใจ สุขกายสบายใจ เป็นภาวะแห่งความสงบและสามารถพัฒนาให้ก้าวไปถึงความอิสระจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปวงได้ มีความเข้าใจ เห็นชอบถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิตในการดำเนินชีวิต เป็นไปอย่างถูกต้องยุติธรรมทั้งทางความคิด คำพูด และการกระทำ ปรากฏออกมาในทางที่งาม ซึ่งจะอธิบายแบ่งออกเป็น 2 ประการดังนี้

1) **สันติสุขเป็นสงบความร่วมมือ** ที่เกิดจากการเว้นการกระทำความชั่วช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นสังคมมีศีลในการอยู่ร่วมกัน มีการสำรวมระวังกาย วาจา

แสดงออกต่อกันด้วยพรหมวิหารธรรม หรือพรหมวิหาร 4 (ส.ม. 19/4/140-146) คือ มีเมตตาความรักต่อกัน ปราบปรามที่จะทำให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มี กรุณาความสงสารต่อกัน ปราบปรามให้ผู้ที่ทำทุกข์เดือดร้อน ให้พ้นจากความทุกข์ มีมุทิตาความพลอยยินดีต่อกัน เมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยา กัน และมีอุเบกขาวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ จากการกระทำที่ก่อให้เกิดความล้มเหลว ความเสียหาย หรือความไม่ประสบผลสำเร็จ โดยที่เราเองก็ช่วยอะไรไม่ได้ ไม่เข้าไปช่วยในทางที่ผิด ปลอ่ยวางใจด้วยปัญญา ตามพระพุทธพจน์ที่ว่า “กัมมุนา วัตตตี โลโก” หมายถึง สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม (ม.ม. 13/648) แต่มุ่งเน้นที่ความสงบร่มเย็นของสังคม ให้เป็นความสงบสุขของบุคคลและสังคม ที่มีความเจริญก้าวหน้าเกิดเป็นภาพที่เรียกว่ามนุษย์สมบัติ

2) **สันติสุขเป็นความสุขของคนทั่วไป** เป็นความสุขพื้นฐานโดยตัวของมันเอง และเป็นฐานรองรับที่จะช่วยให้ได้รับความสุขจากการเสพอารมณ์ในสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาวะที่จิตใจ มีความปลอดโปร่ง ผ่องใส เจิดจ้า ไม่มีความมัวหมองวุ่นวาย หรือติดค้างกังวลใจใด ๆ มีความสะอาด สว่าง สงบ ร่มเย็นเป็นสุขที่ยังเป็นโลกียะสุข โลกียะสุข หมายถึงความสุขที่เป็นแบบชาวโลกคนธรรมดาทั่วไปที่ยังมีความอยาก ความปรารถนา ที่จะให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ เป็นความสุขที่พระพุทธศาสนาสอนแก่ ผู้ที่มีชีวิตอยู่เป็นคฤหัสถ์หรือผู้ที่ครองเรือนมีครอบครัว มีอยู่ 4 อย่างดังนี้ 1)อัตถิสุข ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือมีความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนมีโชคด้านทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนและได้มาโดยชอบธรรม 2)โภคสุข ความสุขเกิดจากการได้ใช้จ่ายทรัพย์ คือมีความภูมิใจ เอิบอímใจ ที่ได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรมนั้น ในการเลี้ยงชีพ บำรุงบิดามารดา สามีภรรยา บุตร มิตร และได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 3)อนนสุข ความสุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือมีความภูมิใจ เอิบอímใจที่มีอิสระไม่มีหนี้สินติดค้างใคร 4)อนวัชสุข ความสุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ คือมีความภูมิใจ เอิบอímใจที่ตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหายให้ใคร ๆ ตีเตียนทั้งทางกาย วาจา และใจ (อง.จตุกก. 21/62/91) ความสุขระดับนี้ถึงแม้ว่าจัดเป็นโลกียะสุขแต่ก็ถือว่าเป็นความสุขที่ควรหาตามโลกียะวิสัย เพราะเป็นความสุขที่ชอบธรรม ไม่มีการ

เบียดเบียนกันเป็นต้น การแสวงหาความสุขแบบนี้ทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีสุขภาพจิตดี และมีผลเป็นสุขตามแบบชาวโลก

พุทธทาสภิกขุ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า เป้าหมายของชีวิต คือ สันติสุขของบุคคล เป้าหมายของสังคมก็คือ สันติภาพของสังคม สันติสุขที่เกิดจากบุคคลย่อมแผ่ขยายไปสู่สันติสุขในสังคม โดยสันติสุขภายนอกในพระพุทธศาสนาเรียกว่า โลกียะสันติสุข คือสุขที่เนื่องด้วยโลกียะธรรม หมายถึงความสุขอันเป็น วิสัยของโลก สุขที่อิงอาศัยโลก เป็นความสุขที่เกี่ยวกับภพและภูมิ ภพที่เป็นโลกของสัตว์ ภาวะของชีวิตของสัตว์ ภูมิ คือชั้นหรือระดับจิตใจของสัตว์ที่จะไปเกิด ซึ่งหมายถึง โลกหรือสถานที่อันเป็นที่อาศัยอยู่ของสรรพสัตว์ผู้ยังมีกิเลส ยังไม่เข้าสู่พระนิพพาน นั้นหมายความว่า มนุษย์ตลอดถึงสรรพสัตว์ทั้งปวงเมื่อยังไม่หมดกิเลส ก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ และเสวยผลแห่งกรรมตามแต่กุศลและอกุศลที่ตนสั่งสมไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2550) ภูมิที่เป็นความสุขที่จัดอยู่ในความสุขประเภทโลกียะสุข เป็นความสุขที่มีความหมายและความละเอียดประณีตต่างกัน สุดแต่กรรมที่แต่ละคนได้กระทำไว้ ความสุขดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ ไม่ทำให้พ้นทุกข์ ยังเป็นสุขที่เนื่องอยู่ในกระแสโลกไม่ยั่งยืน

หลักธรรมเสริมสร้างสันติสุขภายนอกที่เป็นธรรมขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสงบสุข คือ การทำความดี ละเว้นความชั่ว ประพฤติตนตามศีล คือศีลที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันในการอยู่ร่วมกัน ให้เกิดสันติสุขโดยการแสดงออกต่อกัน ด้วยการกระทำความดีต่อกันด้วยกายกรรม 3 และวจีกรรม 4 (ที.ปา. 11/359/284) การกระทำความดีต่อกันด้วยกายกรรม 3คือทางแห่งกุศลกรรม กรรมดีที่จะนำไปสู่ความสุข 1) ละเว้นการฆ่าเบียดเบียนต่อกัน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) ละเว้นการลักขโมยเอาของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น 3) ละเว้นการประพฤติดินในกาม ไม่ล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ การงดเว้นไม่กระทำความชั่วทางกาย การไม่ฆ่าเบียดเบียน ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สิน ไม่ล่วงละเมิดซึ่งความเป็นเพศต่อผู้อื่นสิ่งเหล่านี้ หากขาดการสำรวมระวังทางกายแล้วจะนำมาซึ่งความวุ่นวายเดือดร้อน แต่ถ้ามมีการระมัดระวังการกระทำทางกายอยู่ตลอดเวลา

มีความไว้วางใจต่อกัน มีความรักเคารพนับถือต่อกัน เป็นเหตุให้สังคมเต็มไปด้วยความสงบและสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน

การกระทำทางวาจาที่เป็นวีกรรม 4 (อง.ทสก. 24/115/287) ที่เป็นทางแห่งการทำความดี กรรมดีอันนำไปสู่ความสุขความเจริญร่วมกัน คือ 1) เว้นจากการพูดเท็จไม่ยอมกล่าวคำเท็จ แม้จะเหตุผลต่อตนเอง ผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ประโยชน์ใด ๆ 2) เว้นจากการพูดกระทบส่อเสียดยุยง แต่ช่วยสมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมความสมัครสมานกัน กล่าวแต่ถ้อยคำที่สร้างสามัคคี 3) เว้นจากคำหยาบ พูดแต่คำสุภาพอ่อนหวานไพเราะ 4) เว้นการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เป็นจริง พูดแต่คำจริง มีเหตุผล มีสารประโยชน์ ถูกต้องตามกาลเทศะ ผลจากการสำรวมระวังวาจา การพูดแต่สิ่งถูกต้องดีงาม เจริญเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจ มีวาจาที่จริงใจสุภาพไม่เพ้อเจ้อต่อกัน เป็นการสร้างความสุขในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันเป็นความสุขความสงบ ดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “นตถิ สนติปริ สุขํ” (ขุ.ธ. 25/24) “สุขอื่นใดเสมอด้วยสันติ เป็นไม่มี” สันตินำมาซึ่งความสุขอย่างยิ่ง ที่จะก้าวสู่ความสุขโดยแท้จริงคือ นิพพาน

สรุปได้ว่า ความสุขภายนอกนั้นเป็นความสุขที่ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของกิเลสที่เรียกว่าโลภะสุข แต่เป็นความสุขที่อยู่บนหลักกรรมในการกระทำหรือแสดงออกแก่กัน ในสังคม ในการดำรงชีวิต ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในสังคม หากกายกรรม และวจีกรรมที่แสดงออกโดยการประพฤติและปฏิบัติที่ดีต่อกัน มีคำพูดที่ไพเราะเหมาะสมตามกาลเทศะ การอยู่ร่วมกันในสังคมถึงแม้จะมีความหลากหลายทางสังคม ต่างวัฒนธรรม ต่างชาติพันธุ์ ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้

การสร้างสันติสุขภายใน

สันติสุขภายในเป็นความสุขทางใจที่เกิดขึ้นเมื่อจิตเป็นอิสระจากกิเลสตัณหาทางกาย หมดในความอยากมีอยากได้อยากเป็นในสิ่งนั้นหรือวัตถุนั้น ๆ ที่สังคมสมมติขึ้นมามีความสุขเมื่อได้รับเสพสมทางอารมณ์ในความอยากนั้น สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล (2535) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ความสุขทางใจไม่เพียงแต่จะ

เหนียวรั้งไม่ให้บุคคลบริโภคเกินพอดีเท่านั้น หากยังช่วยให้บุคคลพึงพาความสุขจากวัตถุหรือทรัพย์น้อยลงเป็นสุขโดยแท้จริง แต่จะแท้จริงแค่ไหน ขึ้นอยู่กับการใช้ปัญญาไตร่ตรองหรือเลือกปฏิบัติตามหลักธรรม ถ้าเลือกหลักปฏิบัติ ตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมคือข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติระดับต้น ถ้าเลือกปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 คือทางแห่งกรรมดี ทางทำความดี ทางแห่งกรรมที่เป็นบุญกุศล ที่เป็นกรรมดีอันจะนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสுகติ (wholesome course of action) เป็นธรรมที่สุจริตนั้น เป็นการปฏิบัติระดับกลาง แต่ถ้าเลือกปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นธรรมระดับสูง คือ เป็นการปฏิบัติธรรมขั้นสูงที่สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามเข้าถึงพระนิพพานได้ เป็นทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงที่เรียกว่า โลกุตระสุข คือ ความสุขที่อยู่เหนือวิชาวโลก หมายถึง ความสุขอันเป็นเรื่องภายในจิตใจที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยสติปัญญา เป็นความสุขที่เข้าถึงได้ด้วยหลักอริยมรรค อันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติของบุคคล เพื่อให้เกิดความดีที่สูงสุดตามหลักอริยมรรค มีองค์ 8 ประการ ดังนี้

1) **สัมมาทิฐิ** ความเห็นชอบ หมายถึง มีทัศนคติ ความเข้าใจ ความรู้ที่เกิดจากปัญญาต่อสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้แจ้งในอริยสัจ คือ รู้จักทุกข์ รู้จักเหตุแห่งทุกข์ รู้จักเครื่องดับสิ้นไปแห่งทุกข์ และรู้ทางแห่งการปฏิบัติให้ดับสิ้นไปแห่งทุกข์ ดังในพระไตรปิฎกได้อธิบายว่าภิกษุทั้งหลาย ความรู้ในทุกข์ ในทุกข์สมุทัย ในทุกข์นิโรธ ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา นี้เรียกว่า สัมมาทิฐิ (ที.ม.10/299/348)

2) **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริชอบ หมายถึง การนึกคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น ดำริออกจากกาม หมายถึง ดำริออกจากความโลภ ความโกรธ และความรักใคร่ในวัตถุภพที่ทำให้ขัดข้องหมองใจ ดำรินในอันที่จะไม่พยาบาท หมายถึง ไม่คิดปองร้าย เคียดแค้นผู้อื่น แต่กลับมีความคิดที่เมตตาปรารถนาดี ที่ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ดำริในการที่จะไม่เบียดเบียน หมายถึง ไม่คิดทำร้ายผู้อื่น แต่กลับคิดช่วยเหลือผู้อื่นเขาให้พ้นจากความทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2542) ในพระไตรปิฎกอธิบายว่าภิกษุทั้งหลาย สัมมาสังกัปปะเป็นใจ การออกจากความโลภ ความโกรธ ไม่พยาบาทปองร้าย ไม่เบียดเบียนคิดทำร้ายผู้อื่นนี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ (อง.ปญจก.22/25/22)

3) **สัมมาวาจา** มีวาจาชอบ หมายถึง การพูด การเจรจา ด้วยถ้อยคำที่ถูกต้อง อ่อนหวาน มีความไพเราะ คือ เว้นจากการพูดเท็จ ไม่พูดโกหก ไม่หลอกลวงหรือกล่าวให้คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง แต่พูดในสิ่งที่เป็นจริง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ ไม่พุดยุยง หรือเสียดแทงผู้อื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ แต่ควรพูดถ้อยคำที่สมานสามัคคี เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ ไม่พูดจาด้วยถ้อยคำที่รุนแรงลามก เช่น คำด่า คำประชดหรือกระแทกแตกดัน แต่ควรพูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าเชื่อถือ น่าฟัง มีเหตุผล และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ ไม่พูดไร้สาระ พูดเล่น พูดในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่ควรพูดด้วยถ้อยคำที่สมเหตุสมผลมีประโยชน์ทางจิตใจ และทางการประพฤติปฏิบัติ ในพระไตรปิฎกอธิบายไว้ว่า ภิคุขุทั้งหลาย การเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ นี้เรียกว่าสัมมาวาจา (ที.ม.10/299/348)

4) **สัมมากัมมันตะ** การทำ کارงานชอบ หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องที่เว้นจากปาณาติบาต คือ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตหรือเบียดเบียนโดยเจตนา ต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด การเว้นจากอกุศลนาทาน คือ การเว้นจากการถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยอากรขโมย หรือการใช้อำนาจของตนโดยมิชอบ การเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ การเว้นจากการประพฤตินอกกามกับบุคคลที่มีเจ้าของหวงแหน เช่น บุตรหญิงชาย ภรรยาและสามีผู้อื่น ในพระไตรปิฎกอธิบายไว้ว่า ภิคุขุทั้งหลาย สัมมากัมมันตะเป็นไฉน การเว้นจากปาณาติบาต เว้นจากอกุศลนาทาน เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจารนี้ เรียกว่า สัมมากัมมันตะ (ที.ม. 10/299348)

5) **สัมมาอาชีวะ** การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ถูกต้อง โดยชอบธรรม อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากอาชีพที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม เช่น ค้าขายเครื่องประหารทำลายกัน มีปืน ระเบิด อาวุธสงคราม เป็นต้น ค้าขายมนุษย์ ค้าขายสัตว์สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหาร ค้าขายน้ำเมา หรือสิ่งเสพติดทุกชนิด ค้าขายยาพิษ ในพระไตรปิฎกอธิบายว่าดูกรภิคุขุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ละเว้นการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จอยู่ด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบนี้ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ (ที.ม. 10/299/348)

6) **สัมมาวายามะ** ความพยายามชอบ หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้องในสิ่งที่ดีงาม มีเพียรระวังไม่ให้เกิดบาปและอกุศลขึ้นในสันดานหรือนิสัยของตน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นในสันดานของตนให้หมดสิ้นไป เพียรสร้างบุญกุศลให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้มีอยู่มั่นคง อย่าให้สูญสิ้นไปในพระไตรปิฎกอธิบายไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย สัมมาอาชีวะเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายามระดมความเพียร คอยเฝ้าจิตไว้ มุ่งมั่นเพื่อป้องกันอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย เพื่อภิญญาภาพ เพื่อความไพบูลย์ เจริญเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วนี้ เรียกว่า สัมมาวายามะ (ที.ม.10/299/348)

7) **สัมมาสติ** ความระลึกชอบ หมายถึง ความระลึกหรือการตั้งสติในทางที่ถูกต้อง มีสติรอบคอบระลึกได้ ก่อนที่จะทำ ก่อนพูด ก่อนคิดถึงความดีงาม สิ่งที่เป็นบุญกุศล สิ่งที่ทำให้จิตใจผ่องใส ก่อให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา ในพระไตรปิฎกอธิบายว่า สัมมาสติเป็นไฉน สติ คือการคอยระลึกถึงอยู่เนื่อง ๆ การหวนระลึกก็ดี สติ คือภาวะที่ระลึกได้ ภาวะที่ทรงจำไว้ ภาวะที่ไม่เลือนหาย ภาวะที่ไม่เลือนก็ดี สติ คือสติที่เป็นอินทรีย์ สติที่เป็นพละสัมมาสติ สติสัมโพชฌงค์ ที่เป็นองค์มรรค นับเนื่องในองค์มรรคนี้ เรียกว่า สัมมาสติ (อภิ.วิ. 35/182/140)

8) **สัมมาสมาธิ** จิตตั้งมั่นชอบ หมายถึง ความตั้งใจ ความตั้งมั่นในอารมณ์ให้เป็นหนึ่ง ไม่หวั่นไหว ไม่ฟุ้งซ่าน ทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ให้เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ในพระไตรปิฎกอธิบายไว้ ดังนี้ สัมมาสมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความแน่วแน่แห่งจิต ความมั่นคงไปแห่งจิต ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่ไม่ขัดส่าย ความสงบที่เป็นสมณะ สมาธิอินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ สมาธิสัมโพชฌงค์ ที่เป็นองค์แห่งมรรคนับเนื่องในมรรค อันใดนี้ เรียกว่า สัมมาสมาธิ" (อภิ.วิ.25/183/140)

ในประเด็นนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2542) กล่าวว่า เป็นหลักการปฏิบัติที่วางให้เป็นแนวทางนำไปสู่ความสุข อันเป็นความสุขสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นความสุขที่หลุดพ้นจาก สังสารวัฏ คือ ไม่มีการ

เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไปและจัดเป็นความสุขระดับโลกุตระที่มีความละเอียดอ่อน หมายถึง "นิพพาน" เป็นการหยั่งรู้สังขารม ดับกิเลส กำจัดความชั่วร้ายและของเสียต่าง ๆ ภายในจิตใจ หมดเหตุที่จะเกิดปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ แก่ชีวิตและสังขาร

สรุปได้ว่า ความสงบสุขหรือความสุขภายในนั้น พระพุทธศาสนาแบ่งไว้ 3 ระดับ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงเพื่อก่อให้เกิดความสงบสันติในสังคม เริ่มต้นด้วยการปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ ระดับกลางคือการปฏิบัติตามหลักทางแห่งการสร้างความเป็นบุญกุศล ระดับสูงคือการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ตามโครงสร้าง ดังนั้น การสร้างสุขภายในเป็นความสุขสงบอย่างแท้จริงและเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดสมาธิก้าวไปถึงความสุขที่ประณีตสูงสุดไม่มีสุขอื่นยิ่งกว่าเรียกว่า นิพพาน

การสร้างสันติสุขภายในสู่ภายนอก

สันติสุขภายนอกนั้นจะเกิดขึ้นได้ ต้องเริ่มจากการเกิดสันติสุขภายในตัวบุคคลก่อน การอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมที่เต็มไปด้วยความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย แต่ทุกคนก็อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หากเราแก้ปัญหามากมายในการอยู่ร่วมกันอยู่ที่ใจเป็นเหตุ แล้วไปแก้ที่เหตุ เมื่อเกิดตรงไหนก็ต้องแก้ตรงนั้น เมื่อปัญหาเริ่มที่ใจ ก็ต้องไปแก้ที่ใจ เช่นเดียวกันสันติสุขภายนอกจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต้องเริ่มจากสันติสุขภายใน คือในใจ การที่ผู้คนอยู่ร่วมกันในสังคมท่ามกลางความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก ทะเลาะเบาะแว้งขัดแย้งกันได้ อาจเพราะความไม่เข้าใจ ไม่ได้เข้าถึงความเป็นแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ด้วยกันในการมีชีวิต อยู่ เมื่อใดก็ตามที่ทุกคนในสังคมเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่ว่าการกระทำของมนุษย์ย่อมมีผลต่อสังคมและมนุษย์ด้วยกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (นาวิณ พิษณุวิศิษฎ์กุล, 2560) แล้วมนุษย์จะหันมาเข้าใจกันก่อให้เกิดสันติสุข ตามหลักพระพุทธศาสนาก็เหมือน

กัน การจะเข้าถึงความสุขภายในซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดแห่งความสุข ความบริสุทธิ์ และความรู้แจ้งในตน ต้องเข้าใจภายในตนเองก่อน จึงจะทำให้ความขัดแย้งภายในใจของตนเองหมดไป เมื่อความขัดแย้งภายในตัวตนของผู้คนหมดไป ก็จะขยายแผ่กว้างออกไปสู่ภายนอก พลอยทำให้ความขัดแย้งภายนอกตัวเรา หรือแม้แต่ที่เราเรียกว่า สังคม ชุมชน ที่เป็นภายนอกในการอยู่ร่วมกันหมดสิ้นไปในความขัดแย้งไปด้วย คำว่าชุมชน สังคมสันติสุขที่แท้จริงก็ย่อมบังเกิดขึ้น ในความรู้สึกการอยู่ร่วมกันว่าเป็นเครือญาติกัน เป็นพี่เป็นน้องกันก็จะเกิดขึ้น ความรู้สึกเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข หรือในทางพุทธศาสนาเรียกว่าเข้าใจคำว่า เกิดแก่เจ็บตาย เมื่อนั้นความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่าง ๆ การรู้จักแบ่งปัน ความรู้สึกที่ดี ๆ ก็จะบังเกิดขึ้น ล้วนเป็นทางให้เกิดสันติสุขในมนุษยชาติ

เมื่อใดก็ตามสังคมสันติอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้ที่ชอบการประพฤติปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกกันว่าเป็นการสร้างความสุขภายในในการฝึกจิตฝึกใจให้สงบ เพราะการปฏิบัติธรรมเพื่อความสงบทางใจนั้น การหยุดนิ่งภายในใจได้นั้นเป็นสันติความสงบอย่างยิ่ง หยุดนิ่งได้มากเท่าใดใจก็จะยิ่งบริสุทธิ์มากเท่านั้น ความบริสุทธิ์มีมากขึ้นเท่าใด ความผาสุกก็จะมีเพิ่มขึ้นตาม เพราะเมื่อความคิดฟุ้งซ่านของคนเรานั้นน้อยลง ความสุขก็ยิ่งเพิ่มขึ้น มีแต่ความสบาย ความเบิกบาน เบากายเบาใจ เมื่อมาถึงจุดนี้ หากความคิดทุกคนเปลี่ยนไปในทางที่ดี สิ่งที่ดีเหมือนกันอยู่ภายในออกมาจากข้างใน ความขัดแย้งด้วยความเชื่อ หรือความคิดที่ต่างต่างกันหมดไป นี่แหละสันติสุขที่แท้จริงจะบังเกิดขึ้นในสังคม เพราะฉะนั้นวิธีที่จะทำให้เกิดสันติของชุมชนในสังคม ต้องเริ่มสร้างสันติสุขภายในให้ได้เสียก่อน เมื่อสันติสุขภายในบังเกิดขึ้นพร้อมกับความรู้แจ้งตามจริง มีความบริสุทธิ์ภายใน สันติสุขภายนอกก็จะเกิดขึ้นตามมาโดยธรรมชาติ

ในทางพระพุทธศาสนาหลักการประพฤติปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดกุศลธรรมเกิด ความสงบสันติขึ้น ตลอดความสงบสันติหรือสันติสุขนั้นก็เป็เหตุปัจจัยให้กุศลธรรมอื่นๆ ได้เกิดขึ้นเช่นกัน เช่น หลักกรรมสังคหวัตถุ 4 คือ หลักกรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน 4 ประการ (ที.ป.ก. 11/140/167) ได้แก่ 1) การให้ การเสียสละ (ทาน) หรือการเอื้อเฟื้อ

แบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น 2) การพูดจาด้วยถ้อยคำต่อผู้อื่นที่ไพเราะ อ่อนหวาน (ปิยวาจา) พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ 3) การสงเคราะห์ทุกข์คนใดหรือการประพடுத்தในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (อัตถจริยา) 4) การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความ ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย (สมานตตตา) มีความไว้วางใจผู้อื่นในการยึดเหนี่ยว จิตใจกัน

หลักสัปปริสธรรม 7 หมายถึงธรรมที่ทำให้คนเป็นสัปปุรุษ หรือเป็นคนดี มี 7 ประการ (ที.ปา. 11/331/264) 1) อัมมัญญตา การรู้จักเหตุ คือ การรู้จักวิเคราะห์ สาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของชีวิตหรือรู้จักหลักความจริง จะคิดจะทำ อะไรก็มีหลัก รู้ว่าเมื่อกระทำการสิ่งนี้จะได้ผลตอบแทนเป็นความสุขถ้ากระทำอีกอย่าง หนึ่งจะได้ผลเป็นความทุกข์ 2) อัตถัญญตา การรู้จักเหตุ หมายถึง เมื่อมีเหตุก็ย่อมมี ผล เมื่อมีปัญหาอันใดเกิดขึ้นเราจะต้องใช้หลักเหตุผลมาพิจารณาปัญหาเหล่านั้น เพราะผลเกิดจากเหตุเสมอ การรู้จักเปรียบเทียบเหตุและผล จะทำให้เราเป็นคนใจ กว้างยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่น 3) อัตตัญญตา การรู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักตนเองโดยฐานะ ภาวะ เพศ วัย ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมอื่นๆ ที่มีศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เป็นต้น แล้วประพடுத்தตนให้เหมาะสมแก่ ภาวะของตน และเมื่อรู้ว่า บกพร่องในเรื่องใด ก็ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 4) มัตตัญญ ตา การรู้จักประมาณ หมายถึง ความพอดี ความพอเหมาะพอควร คือการรู้จักทำ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม 5) กาลัญญตา การรู้จักกาล หมายถึง การรู้จักเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และรู้จักปฏิบัติตน ให้ถูกต้องกับกาลเทศะ ดำรงตนอยู่ในพอดี ไม่ทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ 6) ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชน คือ การรู้จักหมู่คณะหรือกลุ่มชนว่าดีหรือไม่ดีควรคบหา สมาคม ควรเข้าไปอยู่เป็นพวกหรือไม่ เมื่ออยู่ในชุมชนหรือที่ประชุมนั้นๆ ควรวางตัว อย่างไร ควรทำอะไร ควรพูดอย่างไร รู้กริยาที่จะพึงประพடுத்த แล้วประพடுத்தตนให้ เหมาะสมต่อชุมชนและสังคม 7) บุคคลัญญตา การรู้จักบุคคล ได้แก่ การรู้จักประเภท บุคคลแต่ละคนว่าฉลาดหรือโง่ เป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต มีความสามารถหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ แล้วเลือกคบหาให้เป็นคุณประโยชน์ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับ

กิจการ หรือเพื่อที่จะปฏิบัติกับเขาได้อย่างเหมาะสม จะสนทนาอย่างไรให้รู้เรื่อง และราบรื่นด้วยดี

หลักธรรมที่กล่าวมาล้วนเป็นหลักธรรมสร้างความสุขสร้างสันติสุข ดังนั้น การที่ทุกวันนี้คนเรายังดำเนินชีวิตบนความเป็นสุขเวทนาคือความสุขที่ยังเป็นทุกข์ ที่เรียกว่าสุขที่ยังเสวยอารมณ์ที่ล้วนแล้วยังเป็นทุกข์ทั้งสิ้น เพราะเป็นสังขารธรรมคือ มีการปรุงแต่ง จึงย่อมเป็นความทุกข์ทั้งสิ้น แต่ถ้ารู้และเข้าใจตามความเป็นจริงว่า ความสุขก็ดี ความทุกข์ก็ดี ความไม่ทุกข์ไม่สุขก็ดี (ม.ม. 13/2573/267) ล้วนไม่เที่ยง ตามกฎไตรลักษณ์ ต้องมีการดับไปเป็นธรรมดา แล้วหมดใครในความอยากนั้น ๆ จะก่อให้เกิดภัยติดในเวทนา นำไปสู่จิตที่หลุดพ้นเป็นอิสระได้ (ม.ม. 12/206/177) เมื่อนั้นจึงจะทำให้คนเราประสบสุขหรือมีความสุขเหนือเวทนา คือความสุขที่ไม่เป็น เวทนาไม่มีความทุกข์อีกแล้ว เพราะไม่อาศัยการเสวยอารมณ์ใด ๆ ที่เป็นขั้นสูงสุด เป็นจิตใจที่ปราศจากสิ่งมัวหมองรบกวน ไม่มีอะไรคั่งค้างกังวล ไม่เกาะเกี่ยว กับ อารมณ์ที่เสพเสวยอย่างใด ๆ ย่อมปลอดโปร่งเปิดกว้าง แผลอกไปได้อย่างไร้ขีดจำกัด มีลักษณะอย่างที่เราเรียกว่า มีจิตใจไร้เขตแดน (ม.อ. 14/156/117) ภาวะจิตเช่นนี้ จะเป็นสุข ผ่องใส เบิกบาน โปร่งโล่ง จะเป็นประสบการณ์เฉพาะผู้ที่หลุดพ้น ต่างจาก ปุถุชนคนธรรมดาทั้งหลาย คนธรรมดาทั่วไปที่ไม่เคยประสบกับตนเองจึงยากจะคาด คະเนวว่าเป็นอย่างไร แต่ก็พอจะนึกถึงได้ว่าเป็นภาวะที่เลิศล้ำอย่างหนึ่ง หากได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา หรือมีประสบการณ์ในการประพฤติปฏิบัติ ธรรมมา นี่คือนันทิสุขภายในอันมีค่าที่จะเป็นสันติสุขภายนอกได้อย่างแท้จริง

ความสำคัญของสันติสุขนั้น มีเป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข สะอาด เป็นความสุขที่ไร้สิ่งตอบแทน เกื้อกูลแก่ผู้อื่นทุกคนที่เกี่ยวข้อง เป็นการพัฒนา จิตไปสู่ความอิสระแห่งการรู้แจ้งอริยสัจ เป็นเหตุปัจจัยให้กุศลธรรมอื่น ๆ ได้เกิดขึ้น เพราะความเห็นตามความจริงนั้นเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่นำวิถีชีวิตและสังคมมนุษย์ ไปสู่ความดี ความเจริญ หากความเห็นคนเราไม่เป็นไปตามความจริง ย่อมไปสู่ ความเสื่อมได้เสมอ ดังนั้นการได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาเป็น ความสำคัญของหลักสร้างสันติสุข ช่วยให้เกิดความเข้าใจไปตามลำดับที่เป็นพื้นฐาน ในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม และเชื่อเข้าใจในผลของการกระทำ

การเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมตามหลักพุทธศาสนาถือว่าเป็นความเชื่อพื้นฐานสำคัญที่จะเป็นมาตรฐานชี้วัดความสงบสุขของสังคมได้ดีที่สุด ตามหลักพุทธศาสนาหรือหลักพุทธธรรมได้ให้เกณฑ์การตัดสินกรรมดีด้วยตนเองไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) พิจารณาที่ต้นเหตุของการกระทำ ดังปฐมนิทานสูตรว่า กรรมที่บุคคลทำด้วยอโลภะ อโทสะ อโมหะ กรรมนั้นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีผลเป็นสุข (อง.ติก. 20/112/353-354) และ 2) พิจารณาที่ผลสุดท้ายของการกระทำนั้น ดังปรากฏในเขมสูตรว่า บุคคลทำกรรมอันใดแล้ว ไม่เดือดร้อนภายหลัง มีจิตใจเข้มแข็ง เบิกบาน ได้รับผลกรรมใดกรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมดี (ส.ส 15/103/110-111) เป็นการกระทำทางใจที่เป็นมโนกรรม คือทางแห่งกุศล ทางทำความดี ที่กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ สุขคติ อันเป็นความสงบสันติ มี 3 ประการ คือ 1) การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น 2) การไม่มีจิตคิดร้าย คิดปรารถนาแต่ว่าขอให้ศัตรูทั้งหลายไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีทุกข์ ครองตนอยู่เป็นสุขเถิด 3) การมีความเห็นชอบ เช่นว่าทานมีผล การบูชามีผล ผลวิบากกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นต้น (ม.มู. 12/485/532) การกระทำนี้เป็นความบริสุทธิ์เป็นธรรมแท้ ทำให้คนมีจิตที่ไม่คิดเบียดเบียนต่อกัน ก่อเกิดความสงบปรองดองกันในหมู่ชน มีเมตตาต่อกัน ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสันติสุข พระมหาปริดา ขนฺติโสภโณ (2559) ได้กล่าวว่าหลักพุทธศาสนาหรือว่าหลักพุทธธรรมเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นพลังผลักดันและขับเคลื่อนให้สังคมเกิดสันติสุขได้ สามารถแก้ปัญหาสังคมที่มีความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ และคลี่คลายประเด็นปัญหาและผลกระทบจากความขัดแย้งทางสังคมตลอดจนเป็นมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้นได้ การปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นเกิดขึ้นที่ใจส่งผลต่อการแสดงออกทางกาย วาจา ที่ตั้งงามถูกต้อง

อาจสรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา ทรงเห็นความเลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคอันเกิดจากโครงสร้างในระบบวรรณะ (ชนชั้น) ก่อให้เกิดความไม่สันติสุขในสังคมอินเดีย ดังนั้น พระองค์จึงเริ่มต้นเปลี่ยนมนุษย์โดยการเปลี่ยนความคิดให้ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ทำให้มนุษย์เห็นมนุษย์โดยเท่าเทียม กล่าวคือไม่ว่าใครก็ตามล้วนสามารถเป็นคนดีและพัฒนาในความเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบได้ ดังนั้น โครงสร้างทางความคิดที่ถูกต้องจึงทำลายระบบวรรณะลงโดยสิ้นเชิง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางพระพุทธศาสนาอันเป็นการสร้างสันติสุขเบื้องต้นทางสังคม ต่อจากนั้นพระองค์ได้สร้างเครือข่ายความเป็นผู้เข้มแข็งทางจริยธรรมโดยองค์รวมด้วยการสร้างชุมชนสังฆะและกระตุ้นให้ผู้คนตื่นรู้ในวิถีแห่งสันติสุขภายใต้กรอบแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และกระตุ้นให้ผู้คนยึดมั่นอย่างเข้มแข็งในคุณค่าและเห็นภัยจากความไร้ศีลธรรมอันจะส่งผลกระทบต่อสันติสุขเป็นต้น

เช่นเดียวกันในการบริโภคทรัพยากรที่มีในสังคม พระองค์ก็ให้ชุมชนสังฆะโดยเฉพาะพระภิกษุบริโภคทรัพยากรเท่าที่มีและเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งหากเปรียบเทียบในปัจจุบันจะทำให้เห็นว่าทรัพยากรมีอยู่จำนวนมากมาย น้ำมัน อาหาร เงินตรา เป็นต้น แต่การแบ่งปันและการบริหารทรัพยากรที่เหมาะสมกลับเป็นปัญหาทั่วโลก เนื่องจากเพราะความมั่งคั่งอยู่ภายใต้เงื้อมมือผู้มีความสามารถโดยเฉพาะกลุ่มคนโครงสร้างส่วนบนของสังคมซึ่งเป็นอยู่อย่างนี้ทั่วโลก ดังนั้น ปัญหาของการขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาของการแบ่งปันทรัพยากรจึงกลายเป็นปัญหาหลักประการหนึ่งของสังคมโลก หลักการแบ่งปันที่เรียกว่า ทาน ในทางพระพุทธศาสนา จึงโดดเด่นและควรค่าในการปฏิบัติอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันอันจะก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมอย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้ประเด็นความเข้าใจร่วมเรื่องศาสนา เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ดังที่กล่าวในตอนต้นว่า ศาสนาเป็นประเด็นอ้างความชอบธรรมในการก่อสงครามและความขัดแย้ง ประเด็นนี้น่าสนใจอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาเปิดกว้างและมองภาพหลากหลายมิติ กล่าวคือ ในการแผ่เมตตาซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งของชาวพุทธเราให้เห็นทัศนคติของพระพุทธศาสนาต่อมนุษย์คือ มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใดพระพุทธศาสนาจะเปิดกว้างโดยการแผ่เมตตาว่า สัพเพ สัตตา ซึ่งแปลว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงล้วนมีศัตรูอย่างเดียวกันคือ ความเจ็บ ความแก่และความตาย กล่าวภาพรวมคือ ความทุกข์ร่วมเหมือนกันทุกศาสนา ส่วนศาสนาที่มีพระเจ้าก็มีคติดคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ พระเจ้าเป็นผู้สถาปนาหรือกำหนดความแก่ เจ็บตาย ความตาย ไม่มีใครหนีพ้นวงจรนั้นได้ ล้วนแล้วแต่รังเกียจความทุกข์ กลัวความทุกข์เช่นกัน เพราะฉะนั้น หากเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้ก็จะไม่นำเอาศาสนามาเป็นเหตุอ้างในการทำลายล้างหรือขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิง

บทสรุป

แนวทางการสร้างชุมชนสันติสุขชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การสร้างสันติสุขที่มีลักษณะเป็นความสุขในชุมชนแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเรียบง่ายเรียบร้อย มีความสะดวกสบาย ผู้คนใจเย็นพึงพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกันหรืออยู่ร่วมกันโดยการต่างคนต่างทำหน้าที่ในความแตกต่างอย่างดีที่สุดโดยไม่เบียดเบียนกัน มีการระงับดับกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายต่อกันในชุมชนในสังคม เกิดความสงบสุขจากการอยู่ร่วมกัน เป็นความสงบความสุขที่เกิดขึ้นได้โดยหลัก 2 ทาง คือ 1) ก่อเกิดความสุขภายใน คือ เป็นความสุขเป็นความสงบสันติ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีหรือไม่มีปัจจัยภายนอก เป็นความสุขในระดับจิตและปัญญาและ 2) ก่อเกิดความสุขภายนอก คือ เป็นความสุขของมนุษย์ที่เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุ เป็นเป้าหมายของชีวิตที่ให้ความหมายกันว่าเป็นสันติสุขของบุคคลและสังคม เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม เป็นประโยชน์เกื้อกูลกันแก่คนหมู่มากเป็นสันติสุขโดยโลกียสันติสุข คือ สุขที่เนื่องด้วยโลกียธรรม หมายถึง ความสุขอันเป็นวิสัยของโลก สุขที่อิงอาศัยกระแสโลก ความสุขจากการเสพพารมณีนี้อันต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาวะที่จิตใจ มีความปลอดโปร่ง ผ่องใส เจิดจ้า ไม่มีความมัวหมองวุ่นวาย หรือติดค้างกังวลใจใด ๆ มีความสะอาดสว่าง สงบ รวมเย็นเป็นสุขที่ยังเป็นโลกียะสุข เป็นความสุขที่เกี่ยวข้องกับภพและภูมิของมนุษย์และสัตว์ เป็นสุขที่ยังอยู่ในกระแสของโลกไม่ยั่งยืน และโลกุตตรสันติสุข คือ ความสุขที่อยู่เหนือวิถีชาวโลก หมายถึง ความสุขอันเป็นเรื่องภายในจิตใจที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมด้วยสติปัญญา เป็นความสงบสันติอันเกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยแท้ที่จะนำไปสู่จุดสูงสุดคือความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงไม่เกี่ยวข้องด้วยภพและภูมิอีกแล้ว คือพระนิพพาน อันเป็นหลักธรรมมีแนวทางเป็นเป้าหมายสูงสุดทางพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงเห็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายใต้โครงสร้างระบบวรรณะ (ชนชั้น) พระองค์จึงเปลี่ยนโครงสร้างความคิดมนุษย์ให้เป็นแบบสัมมาทิฐิ ให้มนุษย์เห็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกล่าวคือทุกคนล้วนสามารถเป็นคนดีและพัฒนาได้

พระพุทธศาสนาจึงได้ทำลายระบบวรรณะลงโดยสิ้นเชิงนับเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสันติสุขทางสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้งได้กระตุ้นให้ผู้คนยึดมั่นในความเป็นผู้เข้มแข็งทางจริยธรรมองค์รวมและตื่นรู้ในวิถีแห่งสันติสุขภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระองค์ยกย่องให้ผู้ปฏิบัติตามสร้างความเข้มแข็งเชิงปัจเจกเป็นเบื้องต้น เช่น ให้ชุมชนสังฆะโดยเฉพาะพระภิกษุบริโกศทักขยาคารเท่าที่มีและเท่าที่จำเป็นเท่านั้น กระตุ้นให้ผู้คนแบ่งปันทรัพยากรแก่ผู้ลำบากและนักบวช เป็นต้นที่เรียกว่า ทาน ให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่นในความแตกต่างด้วยเมตตาพรหมวิหาร กล่าวคือ การอยู่ร่วมกันอย่างเมตตาด้วยใจให้เข้าใจในความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ทุกคนล้วนมีศัตรูอย่างเดียวกันคือ ความเจ็บ ความแก่และความตาย และกระตุ้นสอนให้ผู้คนยึดมั่นอย่างเข้มแข็งในคุณค่าและเห็นภัยจากความไร้ศีลธรรมอันจะส่งผลกระทบต่อสันติสุขของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2551). **พระพุทธเจ้ากับแผนการกู้อิสรภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2524). **ปรัชญากรีก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอส.เอ็ม.เอ็ม.
- นาวิน พิษณุวิศิษฎ์กุล. (2560). ปรัชญาหลังนวยุค : อะไรอย่างไร และทำไม. **วารสารปรัชญาปริทัศน์**, 22(1), 147-155.
- ป.บุญหลง สมบุญ. (2540). **พจนานุกรม มคอ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักเรียน วัดปากน้ำ.
- ประทีป พิษทองกลาง, ญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง. (2562). สถิติสันติ: ปลุกต้นไม้แห่งสติเพื่อสันติภาพของโลก. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 7(1), 266-277.
- ประเวศ วะสี. (2544). **เศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานวัฒนธรรมชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นคร.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : อักษรสัมพันธ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวดย.
- พระมหาปริดา ขนฺติโสภณ. (2559). **พุทธธรรม : พลังขับเคลื่อนสู่สังคมสันติสุข**. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2559.
- พระไพศาล วิสาโล. (2545). **เส้นโค้งแห่งความสุข เล่ม 1 สดับทุกข์ยุคบริโภค นิยม**. นนทบุรี : มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. (2553). **วิมุตติมรรค**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). **สัมมาทิฐิ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2553). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถระ). (2536). **สัมมาทิฎฐิตามพระเถร
อธิบายของท่านสารีบุตรเถระ**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2524). **คู่มือวิจัยธรรม
วิจารณ์ส่วนปรมัตถปฏิบัติพาพระนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2541). **คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร :
อรุณการพิมพ์.

การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต

Application of Buddha's Astuteness in Lifestyle

พระโพธิพงษ์ จูติโสภโณ (โพธิรุกข์)

Phra Potipong Titasopana (Potiruk)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Sri Lanchang Campus

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต พบว่าพุทธปฏิภาณ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างดีเยี่ยมด้วยเป็นแนวทาง รูปแบบวิธีการ และอุบายกลวิธีสำคัญ ที่ผ่านการพิจารณาด้วยพระปัญญาของพระพุทธองค์มาอย่างดีแล้ว ที่สำคัญยิ่งพุทธปฏิภาณสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตผ่านกิจกรรมจิตอาสา การสนับสนุนความคิด และการเป็นมิตรกับปัญหา กิจกรรมจิตอาสา เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้บุคคลมีจิตใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ บุคคลในแวดวงจิตอาสาล้วนแต่มีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมแทบทั้งสิ้น การนำตนเองไปสู่สังคมที่แวดล้อมด้วยบัณฑิต เช่นนั้น ย่อมทำให้ได้ซึมซับเอาคุณธรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้, การสนับสนุนความคิด คือ การส่งเสริมความคิดทั้งของตนเอง และผู้อื่น ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง เข้าใจตามความจริง เห็นได้ว่าพุทธปฏิภาณนั้นช่วยส่งเสริมให้เกิดการคิดที่ถูกต้อง คิดอย่างมีวิธี และมีระเบียบแบบแผน มีการคิดสืบค้นภายใต้หลักการของเหตุและผล, การเป็นมิตรกับปัญหา คือ มองเห็นปัญหาเป็นเพื่อนคู่คิด ซึ่งพุทธปฏิภาณเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติ หรือความคิดใหม่ ๆ เมื่อนำมาพิจารณาโดยแยบคายก็จะเกิดปัญญา หรือไหวพริบปฏิภาณขึ้น สามารถมองเห็นปัญหาและหาทางออกได้อย่างรู้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ปฏิภาณเป็นเรื่อง

เฉพาะบุคคล ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้หากขาดการฝึกฝน เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา อย่างสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิตนอกเหนือจากการ มีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนสติปัญญาไปด้วยในขณะเดียวกัน

คำสำคัญ: พุทธปฏิภาณ; การดำเนินชีวิต; การประยุกต์

Abstract

This article aims to study the application of Buddha's astuteness (Buddha's Patiphan) in lifestyle. It was found that the Buddha's astuteness (Buddha's Patiphan) is a very good way for lifestyle, because it is the important method, model and tactics in principle which has been considered with the wisdom of the Buddha as well. More importantly, Buddha's astuteness (Buddha's Patiphan) can be applied to volunteer activities, idea support and friendliness with problems. Volunteer activities is to strengthen the character to become a person who has a generous. All of the people in the volunteer spirit circle had a spiritual foundation that consisted of almost all virtues. Leading oneself to a society surrounded by graduates would be able to absorb various virtues and apply them in life. Idea support is the promotion of both one's own and others's ideas to have a correct opinion with truthfully understanding . It can be seen that the Buddha's astuteness (Buddha's Patiphan) helps encourage the right way of thinking and have an orderly plan. It is researched under the principle of cause and effect. Friendly with a problem is seeing the problem as a friend. The Buddha's astuteness (Buddha's Patiphan) is a guideline that encourages attitudes and new ideas. When taken into account in a clever way, your wisdom arises, or you become more witty to see problems and find solutions knowingly and up to date with the current situation. Astuteness is a personal matter which can not occur spontaneously without practice and learning to increase your intelligence regularly. The application of Buddhism in life leads to a good quality of life. It's also an intellectual cultivation practice at the same time.

Keywords: Buddha's Astuteness; Lifestyle; Application.

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยในสังคมปัจจุบัน นับว่ามีพัฒนาการที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้ ขอบเขต เป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ โดยมีการพัฒนาที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสังคมที่ทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีบทบาทหน้าที่ที่ซับซ้อนมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม เป็นสังคมที่ถูกเรียกขานกันในปัจจุบันว่าสังคมยุคโลกาภิวัตน์ หรือสังคมของโลกที่ไร้พรมแดน (Gobalization) หมายความว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันไม่สามารถจะปฏิเสธกิจกรรมที่มนุษย์พึงมีหรือกระทำต่อกันได้ การติดต่อสัมพันธ์กันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด (พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, 2555:2) สมัยปัจจุบันสังคมมนุษย์แม้จะมีความเจริญก้าวหน้ามากมายสักเพียงใด แต่ความเจริญเหล่านั้นโดยส่วนใหญ่เป็นเพียงความเจริญทางด้านวัตถุ ซึ่งเป็นความเจริญที่มาพร้อมกับการก่อปัญหามากน้อยแตกต่างกันไป เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาทางการเมืองการปกครอง เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ต้องยอมรับว่าส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมโดยตรง ด้วยความเจริญทางด้านวัตถุนี้เอง จึงเหมือนสิ่งที่แปรผกผันกับความเจริญทางด้านจิตใจ ผู้คนขาดสติปัญญาในการคิดวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สถานการณ์ในปัจจุบันที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ มีรายงานว่าใช้วิธีการแก้ปัญหาที่อาศัยเอาอารมณ์เป็นที่ตั้งแทบทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีศิลปะการใช้ชีวิต ซึ่งในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน ก็เห็นควรที่จะยกเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นแบบอย่าง หรือแนวทางยึดถือดำเนินตามทางแห่งปัญญานั้น ศิลปะการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตที่พระองค์ทรงใช้ได้แสดงออกมากในรูปแบบที่เรียกว่า “พุทธปฏิภาณ” เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับปฏิภาณไหวพริบที่พึ่งพร้อมสมบูรณ์ด้วยองค์ธรรม ปราศจากอคติใด ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เพื่อบริหารร่างกาย และจิตใจของตน ให้สามารถดำเนินชีวิตให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดึงมา ลดทอนปัญหาที่จะเกิดขึ้นให้เบาบางลงไป ส่งผลให้สังคมและสภาพแวดล้อมดำเนินไปด้วยความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันจะทำให้คุณธรรมภายในเจริญงอกงาม พุทธปฏิภาณ

เป็นสิ่งที่มีความคิดทางจริยศาสตร์ที่สามารถอธิบายเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา นำมาประยุกต์หรือนำมาบูรณาการ และนำมาประพฤติปฏิบัติให้การดำเนินชีวิต บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคลได้

ดังนั้น บทความนี้จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นแนวทาง รูปแบบวิธีการ และอุบายกลวิธีสำคัญ ที่ผ่านการพิจารณาด้วยพระปัญญาของพระพุทธองค์มาอย่างดีแล้ว มาบูรณาการเข้ากับการดำเนินชีวิต ผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนปัญญา ในการบริหารจัดการจิตใจ และเป็นแนวทางการจัดการชีวิตให้เป็นสัมมาทิฐิ ต่อตนเอง ซึ่งเมื่อตนเองเป็นผู้มีความเป็นปกติของกาย และใจแล้ว ย่อมส่งผ่าน ความบริสุทธิ์นั้นไปสู่ผู้อื่นด้วยต่อไป

ความหมายของปฏิภาณและพุทธปฏิภาณ

ปฏิภาณ หมายถึง เชาวน์ไหวในการกล่าวแก้หรือโต้ตอบเป็นต้นได้ฉับพลันทันทีและแยบคาย (ราชบัณฑิตยสถาน 2546:647) เชาวน์ไหว หรือความคิดที่ฉับไว ประกอบด้วยปัญญาต่อการกล่าวแก้และตอบโต้ เมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้า หรือฉุกเฉิน สามารถกล่าวตอบด้วยเหตุผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างไม่ลังเลในทันทีทันใด

พุทธปฏิภาณ คือ ความรู้ ความเฉียบคม ความเข้าพระทัย และเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งนั้น ๆ ในเหตุการณ์นั้น ๆ ของชาวพุทธทั้งหลาย มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น และสามารถแก้ปัญหาได้ฉับพลันทันทีทั่วทั้งที่ทันเหตุการณ์ (วคิน อินทสระ, 2561:29) ทุกครั้งที่ผู้มาถามปัญหาธรรมกับพระพุทธเจ้า ปรากฏว่าพระองค์ทรงตอบปัญหานั้น ๆ ได้อย่างแจ่มแจ้งทันที ก็ด้วยทรงเป็นบุคคลที่ทรงไว้ซึ่งปฏิสัมมิตาญาณทั้ง 4 ประการ เมื่อพิจารณาจากความหมายของปฏิภาณแล้ว ปฏิสัมมิตาญาณที่พระพุทธองค์ทรงมีและเด่นชัดที่สุดตามประเด็นที่จะนำเสนอ คือ ปฏิภาณปฏิสัมมิตา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปรีชาแจ้งในความคิดทันการณ มีไหวพริบ ชี้มซาบ

ในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสู่ ความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ ได้เหมาะสมเข้ากับกรณี เข้ากับเหตุการณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) 2559:218)

ดังนั้น พุทธปฏิภาณ ในที่นี้ จึงหมายถึงปัญญาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา และ เรียนรู้ นำมาซึ่งความเข้าใจอย่างท่องแท้ถึงความเป็นจริงในสรรพสิ่งทั้งปวง เป็นปัจจัย ที่ช่วยสนับสนุนในการแก้ไข และจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ได้อย่างทันต่อเหตุการณ์นั้น ๆ

หลักการดำเนินชีวิต

เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นส่วนใหญ่ มีน้อยมาก ที่มนุษย์จะปลีกตัวออกจากสังคมไปใช้ชีวิตเพียงลำพังตามธรรมชาติ ส่วนหนึ่งมาจากมนุษย์มีช่วงเวลาวัยเยาว์ที่จะต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา เป็นเวลานาน ไม่สามารถทำให้ใช้ชีวิตตามธรรมชาติได้รวดเร็วเหมือนสัตว์ชนิดอื่น ๆ มนุษย์ จึงจำเป็นที่จะต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นส่วนมาก ก็มักจะมีแบบแผนมาจากสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมก็มีหลักการดำเนิน ชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมและโลกทัศน์ (พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, 2555:25) ด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมนี้เอง จึงหลีกเลี่ยงจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ยาก การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นก็ย่อมเป็นไปในหลายทิศทาง มีความเห็นทั้งขัดแย้งและคล้อยตามกัน บ้างตั้งอยู่บนหลักเหตุ และผล บ้างตั้งอยู่บนอารมณ์ของทั้งสองฝ่าย บ้างมีความเห็นที่คล้อยคลื่อนไปจากความจริง การดำเนินชีวิตจึงต้องอาศัยสติปัญญาเป็นหลักการสำคัญเพื่อยึดเป็นแนวทาง สอดคล้องกับประทีป พืชมงคลกลาง และคณะ ที่เสนอไว้ว่า คนที่เข้าใจชีวิต จะมีสติปัญญา มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท คือ ฟังเป็น ดูเป็น อยู่เป็น และกินเป็น อันจะเป็นปัจจัยนำมาสู่การพัฒนาความสามารถ ที่จะเผชิญสถานการณ์ที่เป็นความทุกข์หรืออุปสรรคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมในสังคม ดิจิทัลปัจจุบันได้ (ประทีป พืชมงคลกลาง และคณะ, 2560:17)

เมื่อเป็นเช่นนี้ หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด จะต้องเข้าใจชีวิต และความทุกข์อย่างถูกต้อง และตามความเป็นจริง ซึ่งการเข้าใจชีวิต เข้าใจ ความทุกข์อย่างถูกต้องและตามความเป็นจริงนั้น ต้องอาศัยปัญญาของตนพิจารณา อย่างแยกคางฝ่าผ่านกระบวนการโยนิโสมนสิการ โดยมีกัลยาณมิตรผู้เป็นปรโตโฆสะ คอยให้คำแนะนำ สั่งสอน อบรม ให้สามารถเกิดปัญญาและดับทุกข์นั้นด้วยตนเอง ได้อย่างสิ้นเชิง และด้วยการเข้าใจชีวิตที่ถูกต้องนี้เองย่อมทำให้สามารถเข้าใจผู้อื่น ไปในขณะเดียวกันด้วย ยังผลสัมฤทธิ์ในการปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

หลักการปฏิสัมพันธ์ตามพุทธปฏิภาณ

ในพื้นที่สาธารณะเรามักจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรอบตัว เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องพบเจอในการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่เสมอ อาจเจอในรูปแบบของการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด การให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ กับบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยทั้งวิธีการและจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่น่าพอใจของการมีปฏิสัมพันธ์นั้น ๆ ประทีป พืชมงคล และคณะ (26561:22) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ทักษะการปรึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ให้การปรึกษา ที่ต้องพัฒนา และฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ สามารถนำมาใช้เพื่อค้นหา ต้นตอของปัญหา ความทุกข์ และไขรหัสในสิ่งที่ผู้มาขอรับการปรึกษาต้องการสื่อ เพื่อช่วยให้เขา สามารถค้นพบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้นได้

โดยพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ที่มีหลักการในการอธิบายเพื่อส่งสารให้เกิดความเข้าใจแก่บุคคลได้เป็นอย่างดีในทุกระดับ โดยอาศัยหลักการดังนี้

เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่ทรงแสดง

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็น ชัด คือ อริยสัจจ์ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่ โดยธรรมดาารู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

2. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุพิกิต

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสร เทพธิดา ให้เห็นกับตา

4. สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวนไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556:33-34)

เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

1. รู้นิ่งถึง และสอนให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556:35) ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงพิจารณาครั้งก่อนที่จะเสด็จประกาศพระศาสนาว่า “เหล่าสัตว์ ที่มีธุลีในดวงตาน้อยก็มี ที่มีกิเลสในดวงตา มากก็มี ที่มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี ที่มีอินทรีย์อ่อน ก็มี ที่มีอาการดีก็มี มีอาการทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้ง่ายก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้ยากก็มี บางพวกที่ตระหนักรู้ถึง โทษภัยในโลกอยู่ก็มี ทั้งนี้อุปมาเหมือนดังในกอบุช กอประชุม หรือกอบุชทริก” (วิ.ม. 4/9/14)

2. ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธีกัน

3. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณ ที่บาลีเรียกว่า ปริพาเก ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปด้วยว่าในแต่ละคราว หรือเมื่อถึงเวลานั้น ๆ เขาควรจะได้เรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหนเพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้น ควรให้เขาเรียนได้หรือยัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556:37)

4. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำและได้ผลจริง เช่น ทรงสอนพระจุฬินภิกขุผู้เขลาด้วยการให้นำผ้าขาวไปลูบคลำเป็นต้น

5. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริงให้มีการแสดงความคิดเห็นได้ตอบเสรี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556:39-40)

ข้อนี้พระองค์มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของอีกฝ่าย ในลักษณะการสนทนาถามตอบ ให้อีกฝ่ายได้แสดงทัศนะหรือความเห็นของตนออกมา แล้วพระองค์จะเป็นฝ่ายที่ชี้ข้อคิด ส่งเสริมให้เกิดการคิด เพื่อให้อีกฝ่ายได้พิจารณาตาม พระองค์ทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้ชี้ทางไปสู่ความรู้ การสอนหรือการมีปฏิสัมพันธ์ของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งเมื่อมีบุคคลมาปรึกษา ไตร่ถามปัญหาจะเริ่มต้นไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาหรือศิลปะในการสอน ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้เสนอไว้ประกอบด้วย ดังนี้

1. สันทัดสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
2. สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

3. สมุตเตสนา เข้าใจให้แก่วกळा บังเกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่วันระยอต่อความเหนื่อยยาก

4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน พังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ

อาจผูกเป็นคำสั้นๆ ว่าแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือชี้ชัด เทียบชวน คึกคัก เบิกบาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556:46)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหลักการที่พระองค์ทรงใช้ตามพุทธปฏิภาณนั้น เป็นหลักการที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งมิติของผู้สอน มิติของผู้เรียน และมิติของเนื้อเรื่องที่ทรงแสดง พุทธปฏิภาณที่แสดงออกมาเป็นไปอย่างรอบคอบ ชัดเจน เกิดประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือทรงพิจารณาถึงใจเขาใจเราตลอด จนอุปนิสัยของบุคคลนั้น ๆ ด้วยการคำนึงถึง

ประโยชน์เป็นที่ตั้งนี้เอง ก่อให้เกิดการนำไปสู่ปัญญาที่ทองแท้ สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่บุคคลต่าง ๆ อย่างดียิ่ง ปราศจากข้อโต้แย้งในทุกประเด็นสงสัย

รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ตามพุทธปฏิภาณ

รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ในที่นี้จะนำเสนอปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการสนทนา พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการให้คำปรึกษา การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีได้ต้องอาศัยทักษะเป็นเครื่องมือสำคัญโดยที่ผู้ให้การปรึกษาที่ต้องพัฒนา และฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ สามารถนำมาใช้เพื่อค้นหาต้นตอของปัญหา ความทุกข์ และไขข้อข้องใจในสิ่งที่ผู้มาขอรับการปรึกษา หรือ ไตร่ถามปัญหา ต้องการสื่อ เพื่อช่วยให้เขาสามารถค้นพบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้นได้ พุทธวิธีการสอนเป็นแนวทางและทักษะในการปฏิบัติเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญญา เกี่ยวกับความทุกข์ และเพิ่มสุขยั่งยืนให้ผู้มาขอรับการปรึกษา ตลอดทั้งตัวเราเองด้วย โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้แสดงรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ตามพุทธวิธีดังนี้

1. **แบบสัจจา หรือสนทนา** วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั่น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนายังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำเข้าสู่ความรู้ความเข้าใจธรรม และความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

2. **แบบบรรยาย** วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับ ใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้

3. **แบบตอบปัญหา** ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่นบ้าง ก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มา

ถามเพื่อลองภูมิบ้างก็เตรียมมาถามเพื่อชมปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธรองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:47-48)

4. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์สอบถาม พระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงดำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:51)

รูปแบบการตอบโต้ระหว่างพระพุทธเจ้ากับคู่สนทนานั้น ด้วยการที่พระองค์ทรงมีการประเมินทั้งตัวพระองค์เอง และคู่สนทนาในแต่ละครั้งที่มีการถกกัน ในประเด็นต่าง ๆ รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ที่พระองค์ทรงใช้กับคู่สนทนาแสดงออกมาในหลายรูปแบบด้วยกัน ไม่มีการกำหนดตายตัวในวิธีหนึ่งวิธีใด เนื่องด้วยความรู้ความสามารถในการเข้าถึงประเด็น หรือความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล มีความแตกต่างกันออกไป การได้ตอบกับคู่สนทนาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเลือกเฟ้นเอาวิธีการ หรือรูปแบบที่เหมาะสมกับคนคนนั้น หรือสถานการณ์นั้น ๆ ไป รูปแบบวิธีการที่หลากหลายนี้เอง ทำให้บุคคลที่ได้มีโอกาสสนทนากับพระองค์ จึงเข้าใจเรื่องที่พระองค์ทรงตรัสได้อย่างทอ้งแท้อย่างรวดเร็ว เป็นการเข้าใจที่แจ่มแจ้ง ชัดเจน หมดข้อสงสัย อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยนความเห็นให้ไปสู่ความเห็นชอบ ที่เรียกว่าสัมมาทิฐิได้อย่างสมบูรณ์แบบอีกด้วย

อุปายและกลวิธีตามพุทธปฏิภาณ

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบ คำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้อำม่่น เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอน มีรสย่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:52)

นิทานประกอบการบรรยาย หลักธรรม คืออุปมาอุปไมยขนาดยาว มีเหตุการณ์ที่ละเอียดมีที่มาที่ไป พระพุทธเจ้า ทรงเป็นนักเล่านิทานที่ยอดเยี่ยมพระองค์หนึ่ง ที่สามารถใช้การเล่านิทานมาจูงใจ ให้ผู้มาขอรับการปรึกษามีความสนใจแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นหลักธรรมเข้าไป ซึ่งวิธีนี้ทำให้ผู้มาขอรับการปรึกษามีความสุขกับการเรียนไปด้วย (ประทีป พืชมงคลกลาง และคณะ, 26561:26)

2. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้ง เข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมเปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้เนื้อความหนักแน่นเข้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:52)

พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปมาอุปไมยเป็นวิธีจูงใจ ในการสอนเพื่อบรรยายเปรียบเทียบกับคนสัตว์ หรือสิ่งของให้ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นภาพเกิดมโนทัศน์ชัดเจนง่ายและสมจริงด้วยการบรรยาย อธิบายเนื้อหาที่เป็น นามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจได้ยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้โดยยกอุปมาที่มีตัวอย่างของจริงหรือปรากฏการณ์จริง ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ทันที ในการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยจะต้องเลือกตัวอย่าง เหตุการณ์ และสิ่งของที่สามารถอุปมาอุปไมยได้ชัดเจน ตรงตามเนื้อหา ตรงตามจุด มุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้นๆ

3. การใช้สื่อ การสอนที่ใช้อุปกรณ์ประกอบเป็นวิธีจูงใจเพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจน แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น มีความหมายต่อผู้เรียน เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ ในการอธิบายหลักธรรมแต่อุปกรณ์การสอนของพระองค์ไม่ใช่ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อการสอนโดยเฉพาะ แต่อุปกรณ์การสอนจะเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตาม ธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ขอนไม้ ต้นไม้ ฝูงโค สุนัข ม้า ดอกไม้ ชาวนา คน ช่างศพ เป็นต้น ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนธรรมได้ในทันที (ประทีป พืชมงคลกลาง และคณะ, 26561:28) ในสมัยพุทธกาลย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างแพร่หลายกว้างขวาง

4. **การทำให้เป็นตัวอย่าง** วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอนเป็นทำนอง การสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในลักษณะที่ทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำให้เป็นตัวอย่างก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่ตามปกตินั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:56)

5. **การใช้คำในความหมายใหม่** พระพุทธเจ้าจะสอนคนประเภทใด วรรณะ ไหน พระองค์จะเริ่มต้นจากภูมิหลังของเขา ทรงใช้ภาษาและศัพท์ของพวก เขาแล้ว ค่อยๆ อธิบายหรือดึงเข้าสู่ธรรมของพระองค์โดยมิได้ปฏิเสธหรือโจมตีความ คิด ความเชื่อ หรือแม้กระทั่งภาษาที่เขาใช้ แล้วนำเขาไปสู่บทสรุปของพระองค์เอง ที่ละน้อย ด้วยการสนใจโดยอาศัยแนวคิดทางจริยธรรมที่ตรงกันทั้งสองฝ่าย หรือ ใช้ภาษาในความหมายใหม่อธิบายหลักธรรมให้เขาเข้าใจและยอมรับหลักการ ของ พระพุทธศาสนา (ประทีป พีชทองกลาง และคณะ, 26561:27)

6. **การรู้จักจังหวะและโอกาส** ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและ โอกาสให้เป็น ประโยชน์เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิด ปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ก็ต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือดึงดันทำแต่ ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาสดังกล่าวก็ต้องมีความจับใจที่จะจับ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้เลยไปเสียเปล่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:59)

7. **ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ** ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มียึดตาย ตัดต้นหา มานะทฤษฎีเสียได้ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดท้ายจะใช้กลวิธี ใดให้การสอนได้ผลดีที่สุดก็จะทำในทางนั้นไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติไม่กลัวจะถูกผู้สีก ว่าแพ้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:60)

8. **การชมเชยและการติ** การชมเชยและตำหนิปรากฏอยู่ในการสอนของ พระพุทธเจ้าเสมอ พระองค์จะเปิดโอกาสให้ภิกษุทั้งหลายมีส่วนร่วมในการเรียน การสอนได้ถามตอบแสดงความคิดเห็น บางครั้งพระพุทธเจ้าจะให้ภิกษุที่ชำนาญ ในเรื่องนั้นๆ มาแสดงธรรมแทนพระองค์ แล้วพระองค์จะชมเชยท่านเหล่านั้น

ว่าถ้าพระองค์แสดงก็จะแสดงแบบนี้เหมือนกัน หรือสมมุติว่าคำที่ท่านเหล่านั้นกล่าวเป็นคำที่ถูกต้อง ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ได้แสดงความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ความภาคภูมิใจในตนเองนี้ถือว่าเป็นแรงจูงใจภายในที่จะมีส่วนให้การเรียนประสบผลสำเร็จ ส่วนการดำเนินพระองค์จะหลีกเลี่ยงการดำเนินที่จะจะงบบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกล่าวดำเนินโดยรวมมากกว่า ซึ่งการดำเนินนั้นจะเป็นไปเพื่อให้ให้นึกตัว รื้อมุ้งมัน และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติธรรมต่อไป ไม่ดำเนินเพื่อก่อให้เกิดความอับอาย เสียหน้า ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนไม่มีกำลังใจ ท้อถอย ไม่อยากมาขอรับการปรึกษาอีก (ประทีป พืชมงคล และคณะ, 2561:28)

อุบายหรือกลวิธีที่ปรากฏในพุทธปฏิภาณ หรืออาจจะเรียกว่าสื่อประกอบการเรียนการสอนที่พระองค์ทรงใช้ เป็นสิ่งที่ปรากฏโดยทั่วไปในสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ จะหาสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์เหมือนอย่างในสมัยนี้ก็คงไม่ใช่ แต่สิ่งที่พระองค์ทรงใช้เป็นสิ่งที่คนในสังคมสมัยนั้นคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เช่น การใช้อุทาหรณ์ การยกอุปมาอุปไมย และวัสดุสิ่งของที่หาได้ในขณะนั้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่งที่ได้จากการศึกษาในส่วนนี้ โดยส่วนใหญ่สื่อที่ทรงใช้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ และการสังสมปัญญาความรู้ของพระองค์ ที่ทรงเข้าใจสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้นเป็นอย่างดี จึงสามารถที่จะทรงหยิบยกสิ่งต่าง ๆ มาประกอบเหตุผล หรือเพื่อชักจูงให้บุคคลเข้าถึงความจริงได้อย่างตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ในเชิงประจักษ์ได้อย่างทองแท้ และยังทรงเป็นผู้ที่รู้จักการยืดหยุ่น หรือภาษาในสมัยนี้น่าจะตรงกับคำว่า “บูรณาการ” อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ทรงให้ความสำคัญกับเวลา และสถานที่อย่างมากอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการให้เกียรติคู่สนทนา ไม่มุ่งหมายในการเอาชนะคะคาน แต่เป็นไปเพื่อความเข้าใจที่สอดคล้องกัน และถูกต้องตามที่ควรจะเป็น

การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต

ปฏิภาณไหวพริบ หรือไหวพริบปฏิภาณ จะเกิดขึ้นได้กับบุคคลแต่ละคน ก็ด้วยการสังเกตและเรียนรู้เป็นส่วนเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการฝึกฝนตนเองโดยกระบวนการคิด พิจารณา และเสริมทักษะวิธีคิด โดยยึดเอาแนวทางของ พระพุทธองค์ คือ พุทธปฏิภาณ มาเป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ ในการฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความสัมพันธ์ เป็นความรอบรู้มี ความเข้าใจ ติดตามแล้วมอง ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อประสบเหตุการณ์ หรือเกิดภาวะเหตุการณ์ต่าง ๆ อีกทั้ง ยังเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี ช่วยแก้ไขความเห็นผิด ความทุกข์ใจ หรือแม้แต่ข้อข้องใจ กับผู้อื่นได้ด้วย

सरस्वती อินทรต้น (2561:57) กล่าวว่า การประยุกต์เอาหลักการทาง พุทธปฏิภาณมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ที่ถูกต้อง เราควรนำเอาพุทธปฏิภาณที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น มาเป็นแนวทางฝึกฝน เสริมสร้างทักษะของตนให้พอกพูนยิ่งขึ้น โดยจะสังเกตได้จากหลักการของ พุทธปฏิภาณนั้น เชาว์นี้ไวในการกล่าวแก้หรือ ปฏิภาณไหวพริบจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใด ผู้นั้นต้องมี 6 ต้อง คือ

1. ต้องสงสัย
2. ต้องสังเกต
3. ต้องคิดอย่างละเอียดพิณี
4. ต้องคิดให้ลึก
5. ต้องคิดค้นหาหลัก
6. ต้องฝึกจำคำคม

ในการดำเนินชีวิตประจำวันเราอาจเจอกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือผู้อื่น ในรูปแบบของการสนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด การให้คำปรึกษา ในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการประยุกต์เอาหลักการทางพุทธปฏิภาณมาปรับใช้ในการ ดำเนินชีวิต จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยตัวเราเองให้ใช้ชีวิตได้อย่างดี เป็นชีวิตที่ประกอบ ไปด้วยปัญญา โดยสามารถนำพุทธปฏิภาณมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. **กิจกรรมจิตอาสา** ในการดำเนินชีวิตต้องมีธรรมอันดีงามเป็นองค์ประกอบ คบหามิตรหรือบุคคลที่มีคุณสมบัติความเป็นปราชญ์ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เข้าไปคบ หรือเข้าไปหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงาม และความเจริญ เพื่อเก็บเกี่ยว ชี้อรรถคุณธรรม และศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนกลายเป็นบุคคลที่จะทำให้ผู้อื่นเห็นแล้วน่าคบหาสมาคมเป็นมิตร โดยมีหลักการ หรือข้อปฏิบัติในการสร้างตนเองให้เป็นบุคคลที่น่าคบหา เป็นมิตรต่อผู้อื่น ตามที่ประทับ พืชรทองหลาง และคณะ (2561:10) ได้เสนอไว้ คือ บุคคลที่ผู้อื่นเห็นแล้วน่าคบหาสมาคมเป็นมิตร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิหลีกหนีเป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ซึ่งมีหลักธรรมอยู่ 7 ประการ คือ

1.1 น่ารัก สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้ที่เข้ามาหา หรือผู้ที่เราคบอยากให้เราคบเราอีกต่อไปจะทำอะไรไม่ว่ากิจริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจา ก็ดูเรียบร้อยดี งามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากที่จะคบค้าสมาคมด้วย เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความชื่นมื่น ชื่นใจ

1.2 น่าเคารพ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งของมิตรได้และมีความปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้เมื่อมิตรมองดูแล้ว จะรู้สึกว่าจะสามารถพึ่งพาอาศัยได้ มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้ รู้สึกอุ่นใจ และ ปลอดภัยเมื่อเข้าหา

1.3 น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็น ผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง

1.4 รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนมิตร เป็นที่ปรึกษาที่ดีในเมื่อมิตรทำไม่ถูก หรือรู้ไม่จริง

1.5 อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาจากมิตร มิตรมีความทุกข์อะไรก็พร้อมที่จะรับฟังและ ให้การช่วยเหลือตามความสามารถแม้จะจุจกิต ตลอดจนจะกล่าวคำลวงเกิน หรือ วิพากษ์วิจารณ์อะไรต่างๆ ก็สามารถอดทน

ฟังได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์พร้อม ที่จะให้คำปรึกษาและช่วยเหลือซึ่งกัน และกันด้วยจิตอนุเคราะห์

1.6 กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่เรารู้แต่มีตรไม่รู้ พร้อมจะแลกเปลี่ยน ประสบการณ์แนวคิดที่เป็นประโยชน์ ต่อกัน พร้อมทั้งให้การช่วยเหลือมิตรที่ประพฤติ ปฏิบัติไม่ถูกต้องให้ดำเนินไปในทาง ที่ถูกต้องเหมาะสม มีทิวภูมิที่งดงาม มีปัญญา เพิ่มขึ้น

1.7 ไม่ชักชวนเพื่อนไปทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องที่ขัดต่อกฎระเบียบ ของบ้านเมือง สิ่งใดที่สังคมรังเกียจเตือนก็ไม่ควรทำ เพราะจะนำมาซึ่งความเดือด ร้อนแก่ตนเองและส่วนรวมได้

2. การสนับสนุนความคิด การดำเนินชีวิตตามพุทธปฏิภาณต้องมีหลักคิด หรือมีทักษะในการ พิจารณาโดยแยบคาย รอบด้าน ไม่ด่วนสรุป กล่าวคือ คิดถูกวิธี หรือคิดอย่างมีวิธี และมีระเบียบแบบแผน การคิดถูกวิธี และมีระเบียบแบบแผน ที่จะทำให้เข้าใจถึงความจริงของปัญหาชีวิตได้ตรงประเด็นสอดคล้องเข้ากับสัจธรรม ความจริงที่เป็นอยู่ ต้องมีการคิดอย่างมีเหตุมีผล มีการคิดสืบค้นภายใต้หลักการ ของเหตุและผล ตามแนวความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย พิจารณาทบทวนเพื่อสืบสาว หาสาเหตุให้เข้าใจถึงแหล่งที่มา หรือที่เป็นอยู่ ซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาเป็นลำดับ แต่ทั้งหมดทั้งมวลแนวความคิดทั้งหลายควรเป็นความคิดที่เป็นไปเพื่อกุศลกรรม ความดีงาม ไม่ผิดครรลองครองธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ประทีป พีช ทองหลางและคณะ (2561:11) ให้คำจำกัดความของแนวความคิดลักษณะนี้ไว้ว่า คิดเร้ากุศล สามารถใช้ความคิดให้เกิดผลที่ พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมี เป้าหมาย การคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือ ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น

3. การเป็นมิตรกับปัญหา พุทธปฏิภาณในการที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจถึง สาเหตุของความทุกข์และประจักษ์แจ้งถึงแนวทางในการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาชีวิต ของตนเองได้ ก็คือ การรู้จักประยุกต์ใช้หลักธรรมมาเป็นส่วนสำคัญตามแบบอย่าง ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ปฏิภาณในการออกจากทุกข์ที่เกิดขึ้นทั้งกับตัวพระองค์เอง และ

ส่งผ่านปฏิภาณอันดีงามนั้นไปยังผู้อื่นด้วย ด้วยปฏิภาณนี้เองจะทำให้มองเห็นถึงเหตุที่แท้จริงของปัญหา และก็ด้วยปฏิภาณอีกเช่นกันที่ทำให้มองเห็นถึงวิธีการแก้ปัญหา พุทธปฏิภาณทำให้เข้าใจถึงกระบวนการแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตและจิตใจ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสิ้นสุดของความทุกข์อย่างละเอียดและลึกซึ้ง ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้จะช่วยเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำของบุคคลทั้งภายในจิตใจของตนเองและในสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่นและต่อสรรพสิ่งรอบตัว

การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น สามารถปรับใช้ได้หลากหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และสถานการณ์เฉพาะหน้า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางชีวิต หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วไปด้วยการยังให้เกิดปัญญาทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าท่านใดจะมองเห็นคุณประโยชน์ในส่วนนั้นหรือไม่ กิจกรรมในการดำเนินชีวิตที่ได้นำเสนอไปนั้น ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนายปัญญา เป็นการสะสมประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาปฏิภาณของตนให้มีมากขึ้นด้วย อีกทั้งการนำพุทธปฏิภาณไปใช้ทำให้เกิดมุมมอง ความคิดใหม่ ๆ มองเห็นสิ่งเดิมในหลากหลายมิติมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เข้าถึงแก่นแท้ หรือสาระสำคัญของประเด็นตามสถานการณ์ในขณะนั้นได้ นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกิดปัญญาคลี่คลายความสงสัย หรือแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้

บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นส่วนใหญ่ และจำเป็นที่จะต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม ด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมนี้เอง จึงหลีกเลี่ยงจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ยาก การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นก็ย่อมเป็นไปในหลายทิศทาง มีความเห็นทั้งขัดแย้งและคล้ายคลึงกัน บ้างตั้งอยู่บนหลักเหตุและผล บ้างตั้งอยู่บนอารมณ์ของทั้งสองฝ่าย บ้างมีความเห็นที่คล้ายคลึงกันไปจากความจริง การดำเนินชีวิตจึงต้องอาศัยสติปัญญาเป็นหลักการสำคัญเพื่อยึดเป็นแนวทาง

พุทธปฏิภาณจึงเป็นแนวทางในการยึดถือเพื่อเป็นทางดำเนินชีวิตได้อย่างดี เพราะเป็นแนวทางที่มีหลักการ รูปแบบวิธีการ และอุบายกลวิธี ที่รอบคอบ ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนด้วยพระปัญญาของพระพุทธเจ้าอย่างดีแล้ว สามารถยึดถือเพื่อประยุกต์ และปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ผ่านการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตได้ในทุกเหตุการณ์ ทุกสถานการณ์ และทุกกิจกรรม โดยผู้ศึกษาได้นำเสนอกิจกรรมที่นำพุทธปฏิภาณไปประยุกต์ใช้ได้ ประกอบด้วย กิจกรรมจิตอาสา การสนับสนุนความคิด และการเป็นมิตรกับปัญญา

กิจกรรมจิตอาสา เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาปฏิภาณได้อย่างดีเยี่ยม ก็ด้วยบุคคลในแวดวงจิตอาสาล้วนแต่มีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา และคุณธรรมในด้านอื่นๆ อีก การเข้าไปอยู่ในสังคมที่แวดล้อมด้วยบัณฑิตเช่นนั้น ย่อมทำให้ได้ซึมซับเอาคุณธรรมต่าง ๆ และสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ อีกทั้งยังได้ยิน ได้เห็น ในสิ่งที่ไม่รู้ให้ไม่รู้ได้เห็น และสิ่งที่รู้อยู่แล้วให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

การสนับสนุนความคิด คือ การส่งเสริมความคิดทั้งของตนเอง และผู้อื่น ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง เข้าใจตามความจริง การนำหลักการพุทธปฏิภาณเข้ามาปรับใช้ส่งผลให้มีการคิดถูกวิธี หรือคิดอย่างมีวิธี และมีระเบียบแบบแผน มีการคิดสืบค้น ภายใต้อำนาจของเหตุและผล เป็นไปเพื่อกุศลกรรมทั้งหลาย และละอกุศลกรรม ให้เบาบางลงไป

การเป็นมิตรกับปัญญา คือ มองเห็นปัญหาคือเพื่อนคู่คิด เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ให้มองปัญหาเหล่านั้นเป็นมิตรที่จะยังให้เป็นการฝึกฝนปัญญาให้พอกพูนขึ้น อย่ามองเห็นปัญหาเป็นศัตรู เมื่อเป็นมิตรกับปัญหาประกอบกับการประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการแก้ไขปัญหานั้นแล้ว ก็เปรียบเสมือนมีอาวุธในการสู้รบ พุทธปฏิภาณนี้เองเป็นอาวุธชั้นยอดในการจัดการได้เป็นอย่างดีเยี่ยม กล่าวคือ การรู้จักประยุกต์ใช้หลักธรรมมาเป็นส่วนสำคัญตามแบบอย่างที่เราพุทธองค์ทรงใช้ปฏิภาณในการออกจากทุกข์ ด้วยปฏิภาณนี้เองทำให้มองเห็นถึงที่ไปที่มาของปัญหา ส่งผลให้เข้าใจจัดการกับปัญหาได้อย่างตรงประเด็น

ดังนั้น ทั้งหมดทั้งมวลตามที่น่าเสนอนี้ ถือว่าพุทธปฏิภาณเป็นข้อมูล หรือแนวทางส่งเสริมให้เกิดทัศนคติ หรือความคิดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เมื่อนำมาคิด และพิจารณาโดยแยบคายก็จะเกิดปัญญา หรือปฏิภาณไหวพริบขึ้นอย่างฉับไว สามารถมองเห็นปัญหาและหาทางออกได้อย่างรู้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แต่ปฏิภาณเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้เลยหากขาดการฝึกฝนทักษะ เรียนรู้ เพิ่มพูนปัญญาอย่างสม่ำเสมอ เนื่องด้วยการสร้างไหวพริบปฏิภาณนั้นเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การฝึกฝนตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพจิตใจดี สุขภาพจิตใจดี และสมรรถภาพจิตใจดี

เอกสารอ้างอิง

ประทีป พืชมทองหลาง, พระบุญทรวง ปุณฺณธโร และอาภากร ปัญโญ. (2561).

กระบวนการและทักษะการปรัษาเชิงพุทธจิตวิทยา. **ปณิธาน: วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา**, 14 (1), 1-31.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ. (2557). บุรณการหลักการพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน. **สถาบันวิจัยญาณสังวร**, 5 (1), 1-10.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). **พุทธวิถีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว.

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2339). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วศิน อินทสระ. (2543). **พุทธปฏิภาณ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตีเพรส.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: พระพุทธศาสนา ของธรรมสภา.
- สรเสริญ อินทรรัตน์. (2554). ปฏิภาณสร้างฐานชีวิต. **สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 13 (1), 56-59.

**จักรวาลวิทยาศาสนาแลัทธิและการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญา
จากต่างดาวสู่แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย
: สเปศคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น**

**Doctrine Religious Cosmology and Searching the
Extra-Terrestrial Intelligence toward the Concept
of Contemporary Dance and Drama Performance:
Spacecraft Centrifugation**

ศฤงคาร กุลพราหมณ์ กลาสีภรทัวฑัฑ

Salingkarn Kulabrahm Kalasribharadwaj

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surindra Rajabhat University

บทคัดย่อ

จักรวาลวิทยาศาสนาแลัทธิและการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาวสู่แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย : สเปศคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทความเชื่อจักรวาลวิทยาศาสนาแลัทธิและการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาว และเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงร่วมสมัยเรื่องสเปศคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลคุณภาพเชิงลึกตามปรากฏการณ์วิทยาศาสตร์ขององค์กระบวนการศาสนาใหม่จำนวน 11 ลัทธิศาสนาตามสภาพแวดล้อมจริงและเขียนพรรณนาอย่างลุ่มลึกเพื่อใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างแนวคิดการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงร่วมสมัย

ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อขบวนการศาสนาใหม่เกี่ยวข้องกับรูปแบบศาสนาปัจจุบันโดยมีการเพิ่มเติมสาระความเชื่อในกลุ่มของตน และนำเสนอใหม่ในรูปแบบวิทยาศาสตร์เทียมเพื่อการยืนยันการหาคำตอบ ซึ่งการเสนออัตลักษณ์สวภาพนิยมและมีความสอดคล้องต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมาตรา 31 และกฎบัตรสหประชาชาติ (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการนับถือศาสนา)

คำสำคัญ : จักรวาลวิทยาศาสนาลัทธิ, การค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาว, การแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัยเรื่องสเปสคราฟท์ เซนทรีฟูกเกชั่น

Abstract

Doctrine Religious Cosmology and Searching the Extra-Terrestrial Intelligence toward the Concept of Contemporary Dance and Drama Performance: Spacecraft Centrifugation has the objectives to study the context of doctrine religion cosmology and extra-terrestrial intelligence searching and to create a contemporary dance and drama performance: spacecraft centrifugation. By studying documentary data and in-depth quality data collection according to the beliefs phenomenon of 11 new religious movement organizations according to the real environment, and writing in-depth descriptions to use as inspiration in creating the concept of contemporary performance creation.

The results showed that new religious movement beliefs are related to current religious forms with the addition of beliefs to their own groups and re-presented in a pseudoscience model for confirmation of the answer, in which solo performance presents an identity that is consistent with category 3 of the constitutional law, rights and liberties of the Thai People Article 31, and the United Nations Charter (Universal Declaration of Human Rights, Freedom of Religion).

Keywords: Doctrine Religion Cosmology, Extra-Terrestrial Intelligence Searching, Concept of Contemporary Dance and Drama Performance: Spacecraft Centrifugation.

บทนำ

หากกล่าวถึงเรื่องราวที่อ้างถึงสิ่งมีชีวิตนอกโลกหรือรูปแบบในการเข้าถึงความรู้หรือการสำรวจความเป็นมาเป็นไปของจักรวาลที่อยู่ภายนอกโลกมนุษย์นี้ ต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านจักรวาลวิทยา เนื่องด้วยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งในจักรวาล หรือหรือเอกภพเห็นได้ว่ามีองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญ และถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ผู้คนในโลกให้การจับตามองการทำงานอยู่เสมอ นั่นคือองค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (National Aeronautics and Space Administration: NASA) หรือที่รู้จักกันในนามว่า นาซา องค์การนาซาถูกก่อตั้งในวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 หรือ ค.ศ. 1958 ซึ่งองค์กรนี้เป็นหน่วยงานส่วนราชการ ที่มีความรับผิดชอบในโครงการด้านอวกาศ และงานวิจัยในห้วงอากาศอวกาศ (Aerospace) ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการบุกเบิกรูปแบบอนาคตของสิ่งมีชีวิตและเป็นการสำรวจอวกาศ ซึ่งปัจจุบันได้มีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และการดำเนินงานวิจัยทางการบินและอวกาศเพิ่มมากขึ้น (Nasa. 2005) และที่มีระยะในการดำเนินงานทางด้านนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าโครงการระยะยาวที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนิติการบินและอวกาศแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา และเป็นองค์การที่มีรูปแบบการจัดการ หรือควบคุมระบบการทำวิจัยทั้งกับฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร ซึ่งพยายามค้นหาหลักฐานของการมีอยู่จริงของสิ่งมีชีวิตจากนอกโลกที่มีภูมิปัญญาโดยทั่วไปในจักรวาลนั้น โดยมีการเฝ้าระวังปรากฏการณ์บนท้องฟ้าและในอวกาศ อีกทั้งตรวจตราปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น มีการตรวจจับการส่งสัญญาณจากอวกาศ ลักษณะของคลื่นชนิดต่าง ๆ ที่อาจจะส่งมาจากอารยธรรมบนดาวเคราะห์อื่น จะเห็นได้ว่ามีองค์กรที่มีชื่อเสียงระดับโลกได้ให้ความสนใจและถือเป็นพันธกิจหลักของตนเองในการเข้าถึงรูปแบบของสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อมวลมนุษยชาติ

สถาบันเซตี (SETI Institute) องค์กรนี้ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1984 หรือราว พ.ศ. 2527 มีศูนย์ดำเนินงานขององค์กรอยู่ที่เมาท์เทนวิว (Mountain View) รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา เป็นองค์กรที่มีเป้าหมายในเรื่องการศึกษาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในแนวความคิดเช่นนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจ หรือมีความสนใจ

ในเรื่องคุณสมบัติทางกายภาพของวัตถุในอวกาศที่ปรากฏอยู่ อีกทั้งยังมีความใส่ใจในทุกรายละเอียดของปรากฏการณ์ที่ไม่ว่าจะเป็นดาวฤกษ์ ดาราจักร และเอกภพทั้งหลายที่พยายามทำการสำรวจอยู่นี้ อีกทั้งเกิดความสอดคล้องกับรูปแบบที่สำคัญยิ่งต่ออารยธรรมทั่วโลกตั้งแต่อดีตกาลโดยเฉพาะมีการอ้างถึงพิธีกรรมทางศาสนาที่นำเอาศาสตร์ทางด้านการบินเรือเขามากำหนดทิศทาง ซึ่งนักดาราศาสตร์ซึ่งมีลักษณะเป็นทรงกลมถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นในยุคสมัยโบราณมีความเชื่อในเรื่องดาวฤกษ์ว่าแท้จริงแล้วเป็นเทพเจ้าที่นิ่งอยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และยังสถิตอยู่บนสวรรค์ซึ่งมีลักษณะที่เป็นทรงกลมถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่กระทำให้นักดาราศาสตร์ในสมัยอดีตเห็นการจัดระเบียบของจักรวาลดวงดาวเป็นกลุ่มเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบของกลุ่มดาวเหล่านี้ในตรวจและติดตามการเคลื่อนที่ของดาวเคราะห์ รวมถึงเส้นทางการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์ (Forbes, George. 1909: Unpaged)

สมาคมดาวเคราะห์ (Planetary Society) เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์หลักที่ว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอวกาศ การสำรวจอวกาศ และการศึกษาเรื่องของชีวิตนอกโลก อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือที่ประชุมของบุคคลหลายระดับร่วมกันด้วยมีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ร่วมกันที่เกี่ยวกับการสำรวจอวกาศ องค์กรนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1980 โดย คาร์ล ซาแกน (Carl Sagan) บรูซ เมอร์เรย์ (Bruce Murray) และหลุยส์ ฟรีดแมน (Louis Friedman) โดยมีสำนักงานตั้งอยู่ที่พาซาเดนา รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา สมาคมดาวเคราะห์ (Planetary Society) องค์กรนี้ก่อตั้งขึ้นตำแหน่งหรือการเคลื่อนที่ของวัตถุในอวกาศ เช่น ดวงอาทิตย์ ดาวฤกษ์ กาแล็กซี ดาวเคราะห์นอกระบบ รังสีไมโครเวฟพื้นหลังของจักรวาล และมวลสารระหว่างดาว หรือกลุ่มแก๊สและฝุ่นที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ว่างระหว่างดวงดาว เป็นสสารที่ดำรงอยู่ระหว่างดาวฤกษ์ในดาราจักร เต็มเต็มช่องว่างระหว่างดวงดาวและผสมผสานต่อเนื่องกับช่องว่างระหว่างดาราจักรที่อยู่โดยรอบ การแผ่คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าเป็นพลังงานของสสารมีปริมาณเท่ากันกับสนามการแผ่รังสีระหว่างดวงดาว ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบอันเจือจางอย่างมาก

ของไอออน อะตอม โมเลกุล ฝุ่นขนาดใหญ่ รังสีคอสมิก และสนามแม่เหล็กของดาราจักร (Spitzer, L. 1978: Unpagged)

ปัจจุบันมนุษย์ให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology: IT) ซึ่งก็คือการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์โทรคมนาคม เพื่อจัดเก็บ ค้นหา ส่งผ่าน และจัดข้อมูลมากขึ้น โดยเป็นการสะท้อนของวิทยาการสารสนเทศ สารสนเทศศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ หรือสนเทศศาสตร์ (Informatics) ที่มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีสารสนเทศตั้งแต่การทำความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การค้นคืน รวมไปถึงการสื่อสาร สารสนเทศอย่างเป็นระบบ หรือแม้กระทั่งวิทยาการเข้ารหัสลับ (Cryptology) ที่ศึกษาการเข้ารหัสลับโดยการพยายามนำเสนอถึงการแปลงข้อความปกติให้กลายเป็นข้อความลับเพื่อทำให้เป็นความลับที่ผู้อื่นไม่สามารถเข้าใจได้ โดยถือเอาตามหลักการของนิเทศศาสตร์ (Communication Arts) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในการสื่อสาร โดยองค์ประกอบของการสื่อสารเช่น ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และบริบทอื่นที่เกี่ยวข้องต่อปฏิริยาตอบกลับเชิงซ้อน รวมไปถึงเทคโนโลยีหรือเทคนิควิทยา (Technology) ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางมากขึ้นและนำไปสู่ความหมายที่อ้างถึงธรรมชาติวิทยาและความต่อเนื่องเข้ามาถึงรูปแบบของวิทยาศาสตร์ และกลายมาเป็นวิธีการปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาอันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร แม้กระทั่งองค์ความรู้นามธรรมเช่น ระบบหรือกระบวนการเพื่อให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2552: 1)

ปรากฏการณ์ในอวกาศและปรากฏการณ์ธรรมชาติในโลกมนุษย์มีความสัมพันธ์กัน การเหนี่ยวนำหรือการโคจรที่หมุนเหวี่ยงต่อกันและกันของดวงดาว ยกตัวอย่างเช่นมีการตั้งคำถามว่าถ้าไม่มีดวงจันทร์ที่หมุนรอบโลกมนุษย์จะเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้หมายถึงแรงดึงดูดระหว่างโลกกับดวงจันทร์จะหายไป ปรากฏการณ์น้ำขึ้นน้ำลงจะหายไปส่งผลให้แรงหมุนของแกนโลกเปลี่ยนไป และจะไม่มี 24 ชั่วโมงต่อหนึ่งวัน อีกทั้งยังส่งผลให้เศษสะเก็ด ที่อยู่ในการเหนี่ยวนำหรือโคจรพุ่งเข้าสู่พื้นโลกอย่างมากมายมหาศาล เหมือนเรื่องราวการสูญพันธุ์ของกลุ่มไดโนเสาร์

ในอดีตหรืออาจจะเป็นมหันตภัยร้ายแรงที่จะเกิดขึ้น มนุษย์บนโลกจึงมีการตั้งศูนย์เตือนภัยพิบัติขึ้นเพื่อเฝ้าระวังภัยทางธรรมชาติเหล่านั้นทุกช่วงเวลา ในอวกาศมีสถานีวิจัยอวกาศคอยติดต่อสื่อสารมายังโลกเพื่อแจ้งเหตุการณ์ภายนอกโลก รวมไปถึงโคจรรอบโลกเพื่อสังเกตภัยทางธรรมชาติที่จะเกิดผลกระทบต่อมนุษยชาติหรือเรียกได้ว่าป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นก่อนเวลาที่จะเกิดความเสียหายการสร้างสรรค์เรื่องราวที่เป็นเหมือนภาพยนตร์วิวัฒนาการทางด้านนี้ของมนุษย์ทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อผลงานทางด้านศิลปะและเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการแสดงร่วมสมัย และยังสะท้อนการพัฒนาองค์ความรู้ของมนุษยชาติที่ดูเหมือนจะมีขีดจำกัดให้มีการขยายความสนใจมากขึ้น จักรวาลวิทยาสากลและดาราศาสตร์และการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาวสู่แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย : สเปสคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่นเป็นแนวคิดที่เกิดมาจากแรงบันดาลใจข้างต้นเพื่อแสดงถึงเรื่องราวที่มนุษย์ในปัจจุบันมองความเป็นไปของสถานการณ์โลกผ่านเรื่องราวของสิ่งนอกโลก และยังเป็นการบันทึกเรื่องราวที่มีอยู่ในช่วงเวลาปัจจุบันว่า มนุษย์ในศตวรรษนี้กำลังสนใจเรื่องสิ่งมีชีวิตนอกโลกนี้อย่างไร อีกทั้งยังเป็นมุมมองต่อสภาพปัจจุบันที่มีอยู่เพิ่มมากขึ้น

แรงบันดาลใจจากจักรวาลวิทยาสากล

มิติที่สนใจเกี่ยวกับเอกภพหรือจักรวาลของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบศาสนาโบราณ ศาสนาปัจจุบัน หรือขอบเขตการลัทธิศาสนาใหม่ องค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ หรือนาซาชี้ให้เห็นถึงจักรวาลวิทยาเชิงกายภาพหรือฟิสิกส์จักรวาลวิทยา (Physical cosmology) ที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างขนาดใหญ่ของจักรวาลและพลศาสตร์ของเอกภพ ตลอดจนศึกษาค้นคว้าถึงความเกี่ยวข้องกับปัญหาโดยพื้นฐานในแง่มุมมองของการกำเนิดและวิวัฒนาการของเอกภพ รวมถึงการเคลื่อนที่ของวัตถุท้องฟ้าซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดของนิโคเลาส์ โคเปอร์นิคัส (Nicolaus Copernicus ค.ศ. 1473 – 1543) ที่กล่าวถึงวัตถุท้องฟ้าทุกชนิดย่อมอยู่ภายใต้กฎทางฟิสิกส์ เดียวกันกับกฎทางฟิสิกส์ที่ใช้นบนโลกนั้น

เรียกว่า กลศาสตร์นิวตันหรือกลศาสตร์ท้องฟ้า (Celestial Mechanics) รวมไปถึง ทฤษฎีสัมพัทธภาพ(Relativity Theory) ทัวไปของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ทำให้เกิดการศึกษาปรากฏการณ์ที่มีบนท้องฟ้าและมีการแผ่รังสีแกมมาอยู่ที่น่าไกลมาก ในจักรวาลเกิดขึ้น อันเป็นข้อมูลสาระขององค์การนาซาที่ปรากฏอยู่ (Cosmology 101 โดยองค์การนาซา)

ข้อมูลขององค์การนาซากล่าวถึงจักรวาลวิทยาตามแต่ลัทธิหรือนิกายใดต่างพยายามเสนอหรือให้ความรู้ในเรื่องจักรวาลที่มีปรากฏอยู่ในศาสนาทั้งหลายของตน ไม่ว่าจะเป็นตำนานหรือข้อความที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์หรืออธิบายของผู้นำศาสนาหรือจิตวิญญาณที่มี สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการส่งต่อลัทธิหรือนิกายที่ได้แยกกลุ่มออกมาจากศาสนาแม่ แต่ยังคงยึดถือเป็นโครงสร้างในความคิดหรือมีการนำเอาความเชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เข้ามาประกอบหลักการเดิมที่ตนเองสังกัดอยู่จนกลายมาเป็นจารีตที่เกี่ยวข้องไปในที่สุด การจัดลำดับของวัตถุบนท้องฟ้าตามหลักการทางศาสนาปรากฏอยู่เป็นฐานคิดที่อ้างว่าผู้ใดที่กระทำความดีตามหลักการของศาสนาจะถูกขึ้นไปสู่โลกอื่นหรือดาวอื่นที่สูงขึ้นกว่าปัจจุบันนี้ รวมไปถึงโครงสร้างของจักรวาลว่าโลกมนุษย์อยู่ในตำแหน่งที่เท่าไร ตรงไหนของเรื่องราวทั้งหมดของการสร้าง แนวความคิดในเรื่องโลกโคจรรอบอย่างไร ลอยอยู่ในอวกาศได้อย่างไรต่างมีบันทึกหรือเล่าขานในศาสนาทั้งหลายเสมอ รวมไปถึงความเชื่อในเรื่องมนุษย์ต่างดาวหรือสิ่งมีชีวิตนอกโลกที่มาเยือนโลกมนุษย์ตามแต่เหตุผลของศาสนานั้น ๆ ให้การอธิบายถึง ส่วนในด้านวิทยาศาสตร์จะพบว่าจักรวาลวิทยาทุกรูปแบบเกิดมาจากการศึกษาเอกภพหรือจักรวาลโดยรวม ที่เป็นผลรวมของการดำรงอยู่ของดาวเคราะห์ ดาวฤกษ์ ดาราจักรหรือกาแล็กซี (Galaxy) สิ่งที่อยู่ระหว่างดาราจักรและสสารระหว่างดาวอันประกอบด้วยแก๊ส ฝุ่น และสสารมืด รวมอยู่ด้วยกันด้วยแรงโน้มถ่วงทั้งหมด เชื่อกันว่าเอกภพหรือจักรวาลมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 93,000 ล้านปีแสง (Itzhak Bars; John Terning. 2009: 27)

ลัทธิศาสนามูลนิธิยูรันทีย (Urantia Foundation) ก่อตั้งในปีค.ศ. 1934 โดยวิลเลียม เอส. แซดเลอร์ (William S. Sadler) ถือเป็นองค์การความเชื่อที่ไม่หวังผลกำไรในเมืองชิคาโก รัฐอิลลินอยด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์จัดหา

ส่งเสริมกิจกรรมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับคัมภีร์ยูรันเทีย (Urantia Book) ที่ต่อมา มีการแปลเป็นภาษาอื่นกว่า 11 ภาษา ตัวมูลนิธิได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1950 หรือ พ.ศ.2493 ปัจจุบันมีสำนักงานอยู่ใน 6 ประเทศทั่วโลก แนวความเชื่อของลัทธิศาสนา เน้นในเรื่องปรัชญาและจิตวิญญาณที่มีเนื้อหากล่าวถึง พระเจ้าในแบบอย่าง ของศาสนาคริสต์และเน้นย้ำไปถึงพระเยซูเจ้า ผนวกเอาแนวคิดในเรื่องวิทยาศาสตร์ และจักรวาล รวมไปถึงการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และแนวคิดในเรื่องโชคชะตา เข้ามาประกอบ ซึ่งลัทธิศาสนากล่าวถึงดาวเคราะห์หนึ่งที่ว่ายูรันเทีย (Urantia) เชื่อว่าโลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่นี้จัดได้ว่าเป็นหมายเลขลำดับที่ 606 ในกลุ่มดาวเคราะห์หรือระบบสาดานียา (Satania) ซึ่งระบบนี้มีดาวเคราะห์อาศัยอยู่ 619 ดวงและมีดาวเคราะห์มากกว่า 200,000 ดวง ดวงดาวทั้งหลัากำลังพัฒนาไปสู่โลก ที่จะมีมนุษย์อาศัยอยู่ในเวลาต่อไป

ในลัทธิศาสนานี้มีแนวการปฏิบัติในเรื่องการฝึกพลังจิตวิญญาณชั้นสูงเห็น การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพระเจ้าไปจนถึงการพยากรณ์บอกอนาคต ของโลกมนุษย์ ทั้งสิ้นปรากฏอยู่ในคัมภีร์ยูรันเทียมี จำนวน 2,097 หน้า เชื่อว่าเป็น คำสอนที่มาจากคำสั่งของฟ้าจักรวาลโดย วิลเลียม แซดเลอร์ (William Sadler) ได้รับนิมิตหรือที่เรียกว่าอาการหลับลึก อ้างถึงการติดต่อกับพระเจ้าโดยเปล่งเสียง พุดออกมาที่มีความยาวเป็นอย่างมาก ต้องให้นักขเลขทำการจดบันทึกคำพูดไว้ ซึ่งข้อความของเหล่านั้นได้มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการศึกษาและตกตะลึงว่าแต่ละ ถ้อยคำเหล่านั้น มีรูปแบบของสิ่งจำเพาะที่เหนือธรรมชาติมาก มีการใช้คำศัพท์ ที่มีความซับซ้อนและมีรายละเอียด ซึ่งต่อมานักวิชาการศาสนาได้ใช้ความพยายาม ในการแปลความและถอดรหัสปริศนาหรือสัญลักษณ์เหล่านั้น ลัทธิศาสนามูลนิธิ ยูรันเทีย (Urantia Foundation) ใช้รูปแบบของคัมภีร์ยูรันเทีย (Urantia Book) รูปแบบ พี่น้องยูรันเทีย (Urantia Brotherhood) และรูปแบบสังคมยูรันเทีย (Urantia Society) มาเป็นเวลามากน้อยหนึ่งชั่วคนกันแล้ว (Carolyn B. Kendall. ม.ป.ป.:7)

ลัทธิศาสนาอหิสเป เฟิสต์ส (Oahspe Faithists) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1882 โดย ดร.จอห์น บอลลว นิวบรอท (Dr. John Ballou Newbrough) ซึ่งถือได้ว่าลัทธิ ศาสนานี้พยายามนำเสนอแนวคิดที่กล่าวถึงเรื่องความรู้ที่เรียกว่า อหิสเป (Oahspe)

เป็นความรู้ที่ถูกปิดผนึกและเก็บซ่อนเอาไว้เป็นความลับมานานหลายพันปีซึ่งรอให้มนุษย์เขาไปไขความลึกลับเหล่านั้นในเวลาต่อมา ลัทธิศาสนานี้เป็นกลุ่มชาวคริสต์เียนที่มีความสนใจในเรื่องยูเอฟโอ (UFO-Christian) และพยายามเข้าถึงการมีวิวัฒนาการด้านความรู้ให้มากที่สุด ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มขึ้นของวิทยาการที่มี ก่อนที่จะจับต้องได้ในองค์ความรู้ของอห์สเป (Oahspe) แนวคิดของลัทธิศาสนานี้พยายามเปิดเผยความยิ่งใหญ่ของแผนการพระเจ้าผู้สร้างทุกสรรพสิ่งโดยเฉพาะพื้นแผ่นดินที่มีความเหมาะสมทั้งรูปแบบที่เต็มไปด้วยเสรีภาพทางคำพูดและเสรีภาพในด้านการนับถือศาสนา ถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเมล็ดพันธุ์แห่งความรู้ และเป็นการชี้ชัดว่าสหรัฐอเมริกาเป็นดินแดนเสรีภาพนั้น

ลัทธิศาสนานี้มีความเชื่อที่เรียกว่าให้ความสำคัญกับการรับใช้ผู้อื่น เชื่อว่าท้องฟ้า แผ่นดิน (ร่างกาย) และจิตวิญญาณทั้งหมดหลอมรวมองค์ความรู้และจิตวิญญาณในขณะปัจจุบันเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังเชื่อว่า ออห์สเป (Oahspe) คือ คัมภีร์คอสมอน ไบเบิล (Cosmon Bible) ซึ่งเป็นถ้อยคำของพระยะโฮวาและทูตสวรรค์ของพระองค์ ที่เน้นหลักการและแนวปฏิบัติที่กระทบพฤติกรรมอันเป็นเสรีภาพ และความรับผิดชอบทั้งสิ้นของความเป็นสังคมมนุษย์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญต่ออาหารพืชหรือมังสวิรัตในกลุ่มสมาชิก และการใช้ชีวิตที่สงบสุข ไม่มีการสู้รบ หรือการใช้ความรุนแรง สะท้อนให้เห็นชีวิตที่มีคุณธรรมชอบช่วยเหลือผู้อื่น ให้บริการแก่สังคมอื่นถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจการงานของทูตสวรรค์ และเป็นการเข้ารวมกันเข้ากับจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์ ลัทธิศาสนานี้มีการรวมกลุ่มกันขนาดเล็ก เพื่อสร้างชุมชนใหม่ของตนเอง โดยมีอาณานิคมแรกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหรือหลักการของออห์สเป (Oahspe) ในปี ค.ศ. 1882 หรือ พ.ศ. 2425 ในวูดไซด์ ทาวนชิป รัฐนิวเจอร์ซีย์ ต่อมาหลังจากนั้นอีก 5 เดือนได้ย้ายไปก่อตั้งชุมชนใหม่อีกแห่งหนึ่งในเพิร์ลริเวอร์ รัฐนิวยอร์ก (Miller, Timothy. 1998:27)

ลัทธิศาสนาบัญชาดารากักรัษตาร์ (Ashtar Galactic Command) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1977 โดย เธลมา บี เทอร์ริล (Thelma B. Terrill) หรืออีกชื่อหนึ่งคือ ทูเอลล่า (Tuella) แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์ต่างดาวที่ชื่อว่า อัชตาร์ เชราน (Ashtar Sheran) เป็นผู้มีเนื้อหนังและเลือดเหมือนมนุษย์ในโลก และอัชตาร์คือผู้ที่จะมาช่วยโลกนี้

โดยการอพยพมนุษย์โลกในกลุ่มแรกก่อนที่สิ้นทศวรรษทั่วโลกจะถูกทำลายอย่างเป็นวงกว้าง (มหันตภัยล้างโลก) และมีกองกำลังนับล้านจากยานอวกาศนอกโลกและจักรวาลอื่น จะเข้ามามีส่วนร่วม เตรียมความช่วยการอพยพเอามนุษย์ออกจากโลกใบนี้ การติดต่อสื่อสารส่งผ่านยานอวกาศของอัฒาร์โดยตรง มนุษย์ที่เต็มใจที่จะฟังอัฒาร์และทำงานอย่างใกล้ชิดกับกองทัพมนุษย์ต่างดาวเท่านั้นจะได้รับการช่วยชีวิต ส่วนมนุษย์ที่ไม่ดำเนินตามอัฒาร์จะถูกทิ้งไว้เบื้องหลังและต้องทนทุกข์ทรมานกับความยากลำบากหลายปี หลังจากนั้นโลกผ่านช่วงระยะเวลาแห่งการทำลายล้างไป ดาวโลกนี้จะได้รับการรื้อฟื้นปรับระบบใหม่ พื้นผิวของดาวจะพัฒนาเจริญขึ้น และมนุษย์ที่ถูกอพยพไปจะถูกกลับมาอาศัยในโลกนี้อีกครั้งหรือที่เรียกว่ายุคทอง แนวคิดนี้ยังรวมไปถึงการต่อสู้ของมนุษย์ต่างดาวที่มีในจักรวาลอีกด้วย แนวความเชื่อนี้แต่เดิมถูกพัฒนามาจากแนวคิดลัทธิศาสนาความเป็นพี่น้องแห่งพระคริสต์จักรวาล (Brotherhood of the Cosmic Christ) ในปี ค.ศ. 1948 และแนวคิดในเรื่องลัทธิศาสนากะทรวงแห่งภูมิปัญญาสากล(Ministry of Universal Wisdom) ในปี ค.ศ. 1952 ของจอร์จ เวน แทสเซล (George Van Tassel) ในปีเดียวกันนั้นแนวคิดนี้ยังส่งต่อมาสู่แนวคิดลัทธิศาสนาบัญชาอัฒาร์ (Ashtar Command) ของโรเบิร์ต ชอร์ต (Robert Short) ซึ่งอ้างอิงรูปแบบของประสบการณ์เสียงภายในและการใช้ชีวิตที่แท้ตามแบบของอัฒาร์ที่ได้รับการติดต่อสื่อสารผ่านเข้ามายังผู้นำลัทธิศาสนานี้ เรียกได้ว่าหากผู้ใดเข้าถึงสิ่งที่กล่าวมานี้จะถูกเรียกว่า โชคชะตาทองคำ ตามอย่างที่อัฒาร์ได้ติดต่อลงมาในสภาพของมนุษย์ต่างดาวหรือกลุ่มของสิ่งมีชีวิตนอกโลกที่อ้างว่ามีหลายช่องทางที่ติดต่อผ่าน จอร์จ เวน แทสเซล (George Van Tassel) ผู้เป็นเจ้าของเรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวอ้างถึงในสายแนวคิดเรื่องอัฒาร์นี้ทั้งหมด และอ้างว่าเป็นบุคคลแรกที่ได้รับข้อความจากอัฒาร์ในปี 1952 (Flaherty, Robert Pearson. 2011: 568–587)

ลัทธิศาสนาผู้แสวงหา (The Seekers) หรือความเป็นพี่น้องเอคาแห่งรังสีทั้งเจ็ด (Aka Brotherhood of the Seven Rays) ก่อตั้งในปีค.ศ. 1950 โดยโดโรธี มาร์ติน (Dorothy Martin) หรืออีกชื่อหนึ่งคือ ซิสเตอร์ ธีดรา (Sister Thedra) อ้างว่าตนเองได้บรรดาติดต่อจากผู้พิทักษ์ (Guardian) ที่มาจากดาวแคลิออน และ

ยังอ้างอีกว่าโลกจะสิ้นสุดลงในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1954 การจะช่วยโลกนี้ก็ได้ด้วยความศรัทธาที่แรงกล้า ต่อมาซิสเตอร์ธีดรา (Sister Thedra) อ้างว่าตนเองได้รับการชี้นำจากพระเยซูให้ไปไปสู่อเมริกาใต้บริเวณประเทศเปรู เข้าร่วมกลุ่มกับกลุ่มความเป็นพี่น้องแห่งรังสีทั้งเจ็ด(Brotherhood of the Seven Rays) ซึ่งก่อตั้งโดย จอร์จ ฮันต์ วิลเลียมสัน (George Hunt Williamson) หลังจากนั้นได้กลับมาตั้งลัทธิศาสนาอีกครั้งหนึ่งในรัฐแอริโซนาในช่วงนี้มีการดำเนินงานในนามสมาคมแห่งสนันตะและสนัต กุมาร (Association of Sananda and Sanat Kumara) ที่ได้แต่ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1965 และนำเอาแนวคิดเรื่องพระเยซูในคำสั่งอัสhtar (Ashtar Command) มีชื่อว่า สนันตะ และมีพระผู้เป็นเจ้าของโลกที่ชื่อว่า สนัต กุมาร มาใช้อย่างเต็มตัว (Prophet, Elizabeth Clare and Prophet, Mark. 2003: 144)

ลัทธิศาสนาวงจักรวาลแห่งมิตรภาพ (Cosmic Circle of Fellowship) ก่อตั้งในปีค.ศ. 1995 โดย วิลเลียม เอ. เฟอริกูสัน (William A. Ferguson) ในชิคาโกที่อ้างว่าตนเองได้ติดต่อกับสิ่งมีชีวิตจากดาวเคราะห์ดวงอื่นและเป็นผู้ที่ฝึกสมาธิในระดับลึกซึ่งโดยได้รับการรู้แจ้งในมิติที่ 7 ที่เหนือกว่าประสบการณ์ทางร่างกายทั้งหมด แนวคิดนี้เชื่อว่าการผ่อนคลายสมบุรณ์หรือวิธีการผ่อนคลายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการบรรลุความรู้สึกลึกซึ้งสุดที่จะหลั่งออกมาจากร่างกาย สิ่งนี้คือรูปแบบของความห่วงใยของโลก เมื่อเข้าถึงสิ่งเหล่านี้จะเรียกว่าเป็นการเตรียมจิตวิญญาณสำหรับการเสด็จมาของพระเยซูเจ้า ลัทธิศาสนามีแนวคิดที่กล่าวถึงการเยียวยาร่างกายและการพัฒนาทางจิตวิญญาณจากเอกลักษณ์ทางมิติที่เป็นแอ่งมิตรภาพ หรือที่เรียกว่า คาอูก่า (Khauga) หนึ่งในบุตรของพระเจ้าที่เป็นจิตวิญญาณชั้นสูงที่อยู่ในดวงอาทิตย์และเป็นผู้นำวิลเลียม เอ. เฟอริกูสัน (William A. Ferguson) ไปสู่ดาวอังคารและยังเป็นผู้นำของชาวดาวศุกร์อีกด้วย ต่อมาได้รับการอนุญาตจากคาอูก่าให้มีระดับสูงของจิตสำนึกที่เป็นมิติภายในจนสามารถท่องเที่ยวย่อออกไปจากกายโลกลงไปได้ ซึ่งลัทธิศาสนานี้ยังนำเอาการผ่อนคลายบำบัด และรูปแบบของการถูกสร้างขึ้นด้วยรังสีซีต (Z-rays) ว่าสิ่งนี้ทำให้เกิดการขยายอะตอมทั้งหมดของตนเองขึ้นมา (Simmons, Patti. 1954: 7)

ลัทธิศาสนาฟิเอ็ต ลูซ (Fiat Lux) หรือ ขอเพียงมีแสง (Let there be light) ก่อตั้งในปีค.ศ. 1980 โดย เอริค้า แบร์ทซิงเงอ ไอเกอ (Erika Bertschinger Eike) หรือ ที่รู้จักกันในชื่อว่า อูรีเอลา (Uriella) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ที่ได้รับคำสั่งทางศาสนาจาก พระเยซูคริสต์ให้เป็นร่างทรงหลักที่ใช้เพื่อการสื่อสารจากสวรรค์ลงมาและยังสามารถ กระทำในสิ่งยกเว้นในโลกได้ อีกทั้งยังมีพลังในการรักษาทางจิตวิญญาณและ ธรรมชาติ ถือว่าเป็นช่องทางของพระเจ้าที่มาสู่โลกในขณะนี้ ซึ่งได้รับข้อความลับ ที่ส่งลงมาจากพระเยซูคริสต์และพระนางมารี และยังเป็นผู้พยากรณ์ว่าสงครามโลก ครั้งที่ 3 จะเกิดขึ้นและจะสิ้นสุดอย่างไร เป็นศาสนายูเอโฟที่เปิดเผยใหม่ของพระเจ้า โดยส่วนใหญ่สมาชิกจะอาศัยอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า แฮลต์ซโฟเรซท์ (Hotzenwald) ของประเทศเยอรมัน ลัทธิศาสนานี้มีความเชื่อว่าโลกจะถูกทำลายโดยคลื่นขนาดใหญ่ ดาวเคราะห์น้อยการระเบิดของภูเขาไฟ แผ่นดินไหวและสงครามโลกครั้งที่ 3 ที่เต็ม ไปด้วยหลักการของนาซีที่มีมากขึ้น และเชื่อว่ามัตถูบินกำหนดเอกลักษณ์ไม่ได้หรือ ยูเอโฟที่ซ่อนอยู่ในบริเวณแอนตาร์กติกของโลก และเมื่อเกิดเหตุการณ์ล้างโลก เหล่านี้ขึ้น มีเพียงหนึ่งในสามของมนุษยชาติเท่านั้นที่จะรอดพ้นจากมหันตภัยนี้ ได้ โลกนี้จะมืดไปเป็นเวลา 3 วัน แต่มีเพียงผู้ที่อยู่ในพระเมตตาอันทรงพลังภายใต้ การบัญชาการของพระเยซูคริสต์เท่านั้นจะรอดได้

การเกิดอพยพมนุษย์ขึ้นสู่ยานอวกาศทรงกลมมีผู้ที่ถูกปฏิบัติเสียไม่ให้เป็นไป บนนั้นจำนวนมากเช่นกัน การอพยพนี้จะใช้ระยะเวลาประมาณสามสัปดาห์เรียกว่า เป็นการตื่นขึ้นของจิตวิญญาณ และกระทำให้เกิดความบริสุทธิ์ขึ้นมาของวิญญาณ ในโลก ต่อมาจะถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโลกขึ้นมาใหม่เรียกว่า อโมรา (Amora) แผ่นดินหรือทวีปที่จมลงไปในมหาสมุทรจะยกตัวขึ้นมาเหมือนเดิม และมีสภาพ บรรยากาศที่มีความเหมาะสม ลัทธิศาสนานี้เชื่อว่าเป็นยุคแห่งสันติภาพ ความสามัคคีและการสร้างสรรค์ทั้งหมดเกิดขึ้น พระเยซูคริสต์จะเสด็จกลับมา และ พระนางมารีจะขึ้นครองราชย์ปกครองโลก สรรพสิ่งจะอยู่ในภาวะสมดุล มนุษย์ จะสามารถติดต่อกับเทวดาและวิญญาณทั้งหลายได้ อำนาจสร้างสรรค์ใหม่ที่เกิดขึ้น นี้จะเหนือกว่าทุกสิ่งที่เคยมีมาก่อนหน้านั้น และมีเทคโนโลยีสีเขียวหรือเทคโนโลยี เพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Technology) ที่ช่วยรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและลดการใช้

พลังงาน อีกทั้งยังเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก สมาชิกในลัทธิศาสนานี้ปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตแบบอยู่อารามมีเวลาสวดมนต์ที่กำหนดเป็นไปตามระเบียบของแต่ละวัน อีกทั้งยังสวมใส่อาภรณ์สีขาวและยึดมั่นในการบริโภคอาหารมังสวิรัตที่เข้มงวด (Diana G. Tumminia.2007:309)

ลัทธิศาสนากราวนด์ครูโปรเจค (Ground Crew Project) หรือ โครงการลูกเรือภาคพื้นดิน ก่อตั้งในปีค.ศ. 1980 โดย เชลดัน นิดเดิล (Sheldan Nidle) ในรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) และฮาวาย (Hawaii) ซึ่งอ้างว่าตนเองได้รับการติดต่อจากดาวซิริอุส (Sirius) หรือดาวโจร ในกลุ่มดาวสุนัขใหญ่ที่อยู่ใกล้ดวงอาทิตย์ของระบบสุริยะจักรวาลนี้มาก อีกทั้งเป็นดวงดาวที่มีเรื่องเล่า ตำนานและนิทานพื้นบ้าน อีกทั้งถือว่าการปรากฏดวงดาวซิริอุสที่ขอบฟ้าในแต่ละวันถือว่าเป็นสัญลักษณ์บอกฤดูน้ำหลากของแม่น้ำไนล์ในอียิปต์โบราณว่าเป็นอย่างไร และยังถือว่าเป็นดวงดาวที่ชาวโพลินีเซียนใช้ในการระบุตำแหน่งในการเดินทางในมหาสมุทรแปซิฟิก ในช่วงฤดูหนาว อีกทั้งชนเผ่าคุซาอะหุ (Khuza'a) ได้ทำการสักการบูชาดวงดาวที่ชื่อว่า อัชชีอูรอ (Ashshera) ก่อนยุคศาสนาอิสลามจะเกิดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นลัทธิศาสนานี้ยังมีความเชื่อว่าโลกมนุษย์กำลังใกล้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในจักรวาลนี้ และปัจจุบันโลกมนุษย์กำลังเดินทางเข้าสู่แถบโฟตอน (Photon Belt) สภาพบรรยากาศจะเต็มไปด้วยรังสีแกมมา (Gamma Ray) และประจุลบทำให้เซลล์ในร่างกายอ่อนแอส่งผลทำให้ลดภูมิต้านทานโรค ต่อมาจะเป็นสาเหตุของการกลายพันธุ์ในรูปแบบของดีเอ็นเอ และรังสีที่เกิดขึ้นที่แผ่ไปทั่วระบบของสุริยะจักรวาลนี้จะทำให้เกิดการกระตุ้นวงจรใหม่ของเชื้อโรคที่สงบอยู่ในหัตถ์ตัวกลับคืนขึ้นมา ลัทธิศาสนานี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้มนุษยชาติมีการติดต่อกันระหว่างโลกกับสหพันธ์ดารাজักรหรือสหพันธ์กาแล็กซี (Galactic Federation) องค์กรนี้เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นนอกโลกซึ่งจะช่วยเหลือในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ สมาชิกของลัทธิศาสนานี้เตรียมความพร้อมในฐานะตัวกลางระหว่างมนุษย์ต่างดาวที่ถูกอ้างลัทธิกับประชากรโลก ซึ่งต่อมาแบ่งอย่างชัดเจนเพื่อดำเนินงานเป็นหน่วยงานที่สัมพันธ์กัน ได้แก่กลุ่มลูกเรือภาคพื้นดินและกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวเกี่ยวกับดาวเคราะห์ (Tumminia, Diana.2007:311)

ลัทธิศาสนาโบสถ์อุตสาหกรรมสากลแห่งพระผู้ช่วยปลดปล่อยโลกใหม่ (Universal Industrial Church of the New World Comforter) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1973 โดย อัลเลน โนนัน (Allen Noonan) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอัลเลน ไมเคิล (Allen Michael) ลัทธินี้ถูกพัฒนามาจากเมืองซานฟรานซิสโก รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา โดยอ้างว่าไมเคิลได้พบกับสิ่งมีชีวิตในอวกาศดาราจักรหรือแกแล็คซี่ (Galaxy) โดยมีการรวมเอาดวงดาว กระจุกดาว กลุ่มเมฆหมอกของฝุ่น แก๊ส และพลาสมา ในอวกาศ หรือเนบิวลา (Nebula) ฝุ่น ก๊าซ และที่ว่าง ซึ่งเป็นอีกความเชื่อหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นมั่งสวริติ ชุมชนนักมั่งสวริติ ร้านอาหารมั่งสวริติและการทำสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องและเขายังอ้างว่าได้พบยานแม่ดาราจักรที่มีแสงสว่างส่องตรงออกมาเป็นแสงสีม่วงและสีทองสู่ร่างกายของไมเคิล

ต่อมาอ้างว่าถูกรับเลือกให้เป็นผู้ส่งสาร ผู้ยกย่องโลกใหม่และเป็นช่องทางแห่งพระกิตติคุณนิรันดร์หรือพระวรสารอมตะ (Everlasting Gospel) ซึ่งจะเน้นคำสอนเรื่อง “การถือครองสิ่งทั้งหมดและการแจกจ่ายตามความต้องการ” ซึ่งสาระทำนองนี้จะถูกส่งผ่านผู้ส่งสารจักรวาลอื่นด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างตามข้อความที่ถูกบันทึกในหนังสือกิจการอัครสาวก บทที่ 4 ข้อที่ 32-35 กล่าวว่า “คนทั้งปวงที่เชื่อนั้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และไม่มีใครอ้างว่าสิ่งของที่ตนมีอยู่เป็นของตน แต่ทั้งหมดเป็นของกลาง อัครสาวกจึงเป็นพยานด้วยฤทธิ์เดชใหญ่ยิ่งถึงการคืนพระชนม์ของพระเยซูเจ้า และพระคุณอันใหญ่ยิ่งได้อยู่กับเขาทุกคน และในพวกศิษย์ไม่มีผู้ใดขัดสน เพราะผู้ใดมีไร่นาบ้านเรือนขายเสีย และได้นำเงินค่าของที่ขายได้นั้นมา วางไว้ที่เท้าของอัครสาวก อัครสาวกจึงแจกจ่ายให้ทุกคนตามที่ต้องการ” และไมเคิลยังได้รับพันธกิจที่สำคัญนี้ผ่านการติดต่อกับดวงจิตจักรวาลแห่งสติปัญญาภาคพื้นพิเศษ (Universal Mind of Extra Territorial Intelligence) ซึ่งเป็นพลังงานแห่งจิตวิญญาณ ของความจริงที่ปรากฏผ่านการพูดและการเขียนเพื่อนำมนุษย์ทั้งหลายกลับคืนไปสู่ดวงดาวที่จากมา แนวคิดในลัทธินี้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งมีชีวิตนอกโลกดูเหมือนว่าจะกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในแต่ละวัน (Tumminia, Diana G. 2007: 2)

ลัทธิศาสนามาร์คเอจ (Mark-Age) หรือ มาร์เก็ตติ้ง เอเจนต์ (Marketing Agent) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1962 โดย ชาร์ลส์ บอยด์ เกนทซ์เซล (Charles Boyd Gentzel) และเพาลิน เชิร์ป (Pauline Sharpe) เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากลัทธิศาสนาของ กลอเรีย ลี (Gloria Lee) ที่อ้างถึงการติดต่อสื่อสารทางกระแสจิตหรือโทรจิตกับมนุษย์ต่างดาวที่ชื่อว่า เจดับเบิลยู (JW) ซึ่งอาศัยอยู่บนดาวพฤหัสบดี และต่อมาได้รวบรวมเป็นคัมภีร์ขึ้นในกลุ่มมูลนิธิการวิจัยจักรวาล (Cosmon Research Foundation) หรือ สากลลักษณะอื่นที่รวมองค์ประกอบของดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวเคราะห์ทั้งหลายเข้าด้วยกันออกสู่สาธารณะ แต่ยังมีแนวคิดอื่นที่มีลักษณะแนวคิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มความเชื่อในเรื่องมนุษย์ต่างดาวมนุษย์ที่มาจากกระจุกดาวลูกไก่ หรือ กระจุกดาวไพลยาดีส (Pleiades) ซึ่งต่อมาเรียกว่าเผ่าพันธุ์นอร์ดิกเอเลี่ยน (Nordic Alien) เช่นกัน ในแนวคิดยังมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาภูมิปัญญาเหนือมนุษย์ที่มีลักษณะอยู่ในโอห์สเป (Oahspe) หรือพระคัมภีร์ไบเบิลใหม่ของ จอห์น บอลลู นิวบราวน์ (John Ballou Newbrough) ที่กล่าวถึงพระวณะของพระเยซูว่าที่มีต่อเทวดาแอมบาสเดอร์ หรือทูตสวรรค์ภายในนั้นอธิบายถึงประวัติความเป็นมาอันศักดิ์สิทธิ์ของอาณาจักรแห่งสวรรค์ชั้นสูงและชั้นต่ำที่มีอยู่บนโลกใบนี้ประมาณ 24,000 ปีที่ผ่านมา พร้อมทั้งอธิบายถึงลักษณะของจักรวาลที่มีอยู่ การสร้างดาวเคราะห์ การสร้างมนุษย์โลกอื่นที่มองไม่เห็น รวมไปถึงการตรากตรำดำเนินงานและศักดิ์ศรีแห่งเทพเจ้าและเทพธิดาในสวรรค์อีเธอริน (Etherean) กับบัญญัติใหม่ของพระเจ้าโฮวีย์ (Jehovih) หรือพระเยซูที่มีต่อมวลมนุษย์ ในขณะนี้ จะเห็นได้ว่าลัทธิศาสนามาร์คเอจ (Mark-Age) นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของปรากฏการณ์การสืบสวนสอบสวนรูปอาถรรพ์และกระแสจิต (Parapsychological Phenomena) (Druckman, D. and Swets, J. A. eds.1988:22)

ศาสนานาซีแห่งอิสลาม หรือ นอย (Nation of Islam : NOI) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1930 โดย วอลเลซ ฟาร์ด มุฮัมหมัด (Wallace Fard Muhammad) มีเป้าประสงค์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขทางจิตวิญญาณ สภาพจิตใจ สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวแอฟริกันอเมริกันในสหรัฐอเมริกาและทั่วทั้งมนุษยชาติ ศาสนานี้ถือว่าดวงจันทร์เป็นส่วนหนึ่งของโลกมนุษย์และโลกมนุษย์ใบนี้มีอายุมากกว่า

76,000,000,000,000 ปี ซึ่งถือว่าเก่าแก่มาก และผืนแผ่นดินทั้งหมดบนโลกนี้เรียกว่า เอเซีย และถือกำเนิดมาก่อนการมีของอดัมเสียด้วยซ้ำ ซึ่งถือว่าคนดั้งเดิมเก่าแก่ที่สุดในโลกนี้คือคนผิวดำหรือชาวผิวดำ ที่ต่อสู้กับชาวผิวขาวมาตลอด ซึ่งชาวผิวขาวนั้นคือ ปิศาจ ที่ชื่อว่า ยาคุบ หรือ จาคอบ ที่อาศัยอยู่บนเกาะกรีกที่ชื่อว่า ปาตมอส (Patmos) และอ้างถึงความเชื่อในเรื่อง जानบิน ในหนังสือเอเสเคียลบทที่ 1 ข้อที่ 15-18 ว่า “เมื่อข้าพเจ้ามองดู สิ่งมีชีวิตเหล่านั้น ดูลึ มืด ลึกลับ บนพื้นอยู่ข้างกายสิ่งมีชีวิตเหล่านั้น ตนละหนึ่งวงล้อทั้งสี่ต้น ลักษณะและโครงสร้างของวงล้อเหล่านั้นเหมือนเบรล วงล้อทั้งสี่มีรูปลักษณะเหมือนกัน มีลักษณะและโครงสร้างเหมือนวงล้อซ้อนอยู่กลางวงล้อ เมื่อเคลื่อนที่ สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นจะไปในทางด้านใดของใบหน้าทั้งสี่ได้ทั้งนั้น พวกมันเคลื่อนโดยไม่ต้องหันเลย ขอบวงล้อเหล่านั้นสูงและคูน่าสะพรึงกลัว และขอบล้อทั้งสี่เต็มไปด้วยดวงตาอยู่โดยรอบ” ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกนำไปตีความในเรื่องวัตถุที่มาจากนอกโลกมีอยู่ และศาสนานี้ยังเชื่ออีกว่า วอลเลซ ฟาร์ดี มุฮัมหมัด (Wallace Fard Muhammad) คือพระเจ้าผู้ช่วยให้รอด หรือ พระเมสสิยาห์ (Messiah) ของศาสนาฮีบรูโบราณหรือศาสนายิว และยังเป็นอิหม่ามมะหฺดีย (Mahdi) ของศาสนาอิสลาม ซึ่งศาสนานี้ให้ความสำคัญต่อประเด็นที่คัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะห์ ที่ 10 ยาชิน อายะห์ที่ 47 ที่กล่าวว่า “ทุกประชาชาติมีผู้นำศาสน์ถูกส่งมา ดังนั้นเมื่อผู้นำศาสน์ของพวกเขาได้มาแล้ว ก็การระหว่างพวกเขาถูกตัดสินโดยเที่ยงธรรม และพวกเขาจะไม่ถูกอธรรม” ต่อมาศาสนานี้พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวคำสอนกระแสหลักตามอุดมการณ์ของมุสลิมสูงขึ้น (Barboza, Steven .1994:95-96)

ลัทธิศาสนา นูวาเบียนิซึม (Nuwaubianism) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1970 โดย ดไวต์ ยอร์ค (Dwight York) ลัทธิศาสนามีแนวคิดที่เชื่อว่าเป็นมนุษย์ต่างดาวที่ชื่อว่า ริซก (Rizq) มาเตือนโลก และยังมีความเชื่ออีกว่า วันโลกาวินาศหรืออาร์มาเดดอน (Armageddon) จะมาถึง ตนและสาวกจำนวน 144,000 คนคนจะได้กลับไปยังดาวที่จากมา ในศาสนานี้จะเป็นการผสมผสานแนวคิดในเรื่องการต่อต้านชาวผิวขาว และเรื่องสิ่งมีชีวิตนอกโลกหรือมนุษย์ต่างดาวรวมไปถึงการนำเอาคำสอนในพันธสัญญาเดิม หรือที่ศาสนาคริสต์เรียกว่าพระคริสตธรรมคัมภีร์เดิมมาใช้

เข้าด้วยกัน อีกทั้งยังเชื่อว่ามนุษย์คู่แรกของโลกคืออาดัมกับอีฟนั้นเป็นชาวผิวดำ ต่อมาชาตานได้สาปพวกเขาและส่งให้ซุเ็นหรือซุเ็น (Zuen) มาอาศัยอยู่ในโลกมนุษย์มากกว่า 8,000 ปี ในรูปแบบสิ่งมีชีวิตชั้นสูงเผ่าพันธุ์มีผิวหนังเป็นสีเขียวและเป็นผู้ที่นำต่อมาสิ่งมีชีวิตนี้ได้กลายเป็นผิวสีน้ำตาล ชาวผิวขาวจัดว่าเป็นปีศาจที่ไร้ดวงวิญญาณ อีกทั้งยังถือว่าการปรากฏตัวของเทวดากาเบรียลหรือญิบริลแก่นบีมูฮัมหมัด คือลัลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล เป็นเพียงภาพที่ฉายแบบฮอโลแกรม (Hologram) หรือภาพชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็น 3 มิติ ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการบันทึกข้อมูลด้วยแสงเลเซอร์ และสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นยังได้ส่งการบันทึกข้อความที่สำคัญไปยังอดอล์ฟฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) และยังอ้างความเชื่อของตนเองอีกว่ากลุ่มฟรีแมนสัน (Freemasonry) ก็มาจากมนุษย์ต่างดาวที่มีชื่อว่า โยดา (Yoda) ลัทธิศาสนานี้มีความเชื่อว่าพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ได้สาปแช่งมนุษย์ทั้งหลายให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ตามส่วนที่พวกเขาจะได้รับและสิ่งเหล่านี้พระองค์ทรงให้ปรากฏอยู่ในฝันของพวกเขา (Kossy, Donna. 2001:107)

ลัทธินอกศาสนาหรือปรัมปราวิทยาอเมริกันพื้นเมือง (Native American Mythology) สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อของชนพื้นเมืองของทวีปอเมริกาที่มีแตกต่างและข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมทั้งเห็นถึงวิวัฒนาการทางความเชื่อของสิ่งที่ปรากฏเกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เรียกได้ว่าเป็นแรงบันดาลใจจากจักรวาลวิทยาศาสนา ลัทธิ ผู้คนในเขตพื้นที่นั้นต่างพยายามค้นหาความหมายของสิ่งมีชีวิตจำพวกอื่นตามความเชื่อมีขึ้น และด้วยกระบวนการทางความเชื่อนี้เกิดการก่อรูปสร้างองค์กรทาง ความเชื่อใหม่และทำการบริหารความเชื่อนั้นตามรูปแบบการควบคุมความเชื่อที่ติดตามมาในการสื่อสารที่ปรากฏมีในขณะนี้

การค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาว

เผ่าพันธุ์มนุษย์ (Race of Mandkind) อาจถูกมองว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่เต็มไปด้วยสัญชาตญาณในการทำลาย (Destructive Instinct) หรือความก้าวร้าว (Aggressive Instinct) ซึ่งการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างถึงเป็นความเชื่อที่ถูกพร่ำสอน

ออกมาในกลุ่มความเชื่อหรืออาจมองว่ามนุษย์ไม่มีเหตุผล (Irrational) เท่าใดนัก แต่พยายามอ้างว่าตนเองมีเหตุผลที่เกิดปรากฏขึ้นแก่ตนเอง และยังเชื่อว่าตนเอง อาจจะไม่มีการขัดเกลากายทางสังคม (Unsocialized) ได้ทั้งหมดหรือค่อยเป็นค่อยไป เพราะมนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่ถูกเชื่อวากำลังแสวงหาแต่ความพึงพอใจให้แก่ตนเอง (Self-gratification) หรืออาจจะเป็นไปในรูปแบบที่ชอบพอหรือกระทำสิ่งใด ๆ แบบง่าย และความเชื่อที่ว่ามนุษย์คือสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่ในระบบชีวมณฑล (Biosphere) ถือกำเนิดมาจากกระบวนการกำเนิดชีวิตจากสิ่งไร้ชีวิตและสิ่งมีชีวิต (Biopoiesis and Biogenesis) หรือกำเนิดชีวิตจากสิ่งไร้ชีวิต (Abiogenesis) อาจจะเป็นรากฐานของระบบทั้งหลายที่เป็นอยู่ ดังนั้นสิ่งมีชีวิตในลักษณะนี้ จึงถือกำเนิดมาจากสิ่งที่มีขนาดเล็กแล้วรวบรวมองค์ประกอบอื่นใดตามรูปแบบของการอยู่รอดให้มีมากขึ้นทั้งหมดนี้เรียกว่าวิวัฒนาการ (Evolution) เฉพาะการค้นหา สิ่งมีชีวิต ทรงภูมิปัญญา จากต่างดาวก็มักจะเกิดขึ้นมาจากการอ้างถึงชีวเคมี ในลักษณะนี้ ซึ่งทั้งหมดคือทฤษฎีตามความเชื่อไม่ต่างไปจากความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อที่ว่าแรงหรือพลังขับเคลื่อนที่เรียกว่า พลังลิบิโด (Libido) เป็นพลัง ที่ทำให้มนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความพอใจในรูปแบบใดในชีวิต ซึ่งอาจจะ มองว่าแนวคิดเช่นนี้อาจจะมีความเป็นไปได้ในกลุ่มที่เชื่อและอาจจะเป็นไปได้ หรือแลดูไร้สาระไปในกลุ่มที่ไม่เชื่อเฉพาะฉะนั้นการค้นหาสิ่งมีชีวิตทรงภูมิปัญญา จากต่างดาวว่ามีหรือไม่มี หรือจะดำเนินการอย่างไรเพื่อการค้นหาตามสิ่งที่แสวงหา นี้ ก็มีความเป็นไปได้ตามเสรีในการเข้าถึงซึ่งในกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 31 ที่กล่าวว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการ ปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” (สถาบันนิติธรรมมาลัย. 2564 : 1) และ “เสรีภาพในการนับถือศาสนาที่ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และอิสรภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือของตนในการสอน การปฏิบัติ การสักการบูชา และการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะได้โดยลำพัง หรือในชุมชน

ร่วมกับผู้อื่น และในที่สาธารณะหรือส่วนบุคคล” (ปริญญสาภากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน. ม.ป.ป.: 1) ซึ่งรูปแบบของการศึกษาค้นคว้าในความเป็นมนุษย์ทำให้เกิดกระบวนการคิด และการแสดงออกโดยการอ้างสาระสำคัญที่ตนเองได้พยายามให้ความหมายและสร้างระบบการเชื่อมโยงทางความเชื่ออย่างเป็นเหตุผลของตนเองเกิดขึ้นตามมา

วิทยาศาสตร์ทางจิตและปรจิตวิทยา

นักวิทยาศาสตร์หลายกลุ่มที่พยายามจะอธิบายทฤษฎีสันนามแควนตัม (Quantum Field Theory) ทฤษฎีไร้มวลเวลาหรือการไม่มีกาลและแบบเฉพาะที่ (Non-Local Space And Time) และปรัชญาทางจิต (Philosophy Of The Mind) ไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีนักวิทยาศาสตร์หลายกลุ่มที่ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณได้ เพราะไม่สามารถหาเหตุผลได้อย่างชัดเจน จึงต้องทำการศึกษาค้นคว้าและทดลองต่อไปเรื่อย ๆ ในอนาคต แต่ความเชื่อเหล่านี้ที่พยายามกล่าวอ้างถึงในแต่ละพื้นที่ ต่างอ้างเหตุผลของตนเองที่มีแต่สุดท้ายยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นลักษณะอาการหรือปรากฏการณ์ระบบประสาทสัมผัสพิเศษที่ยังไม่รู้ที่มาที่ไป หรืออาจจะพยายามนำเอาหลักการของอภิปรัชญาหรือเมตาฟิสิกส์ (Metaphysic) อธิบายรูปแบบของวัตถุ ความร้อน หรือแสงเสียง ในความเป็นจริงตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ของสรรพสิ่งในจักรวาล เรียกว่าเปิดช่องให้ศึกษาเรียนรู้กันต่อไป ซึ่งถือได้ว่าอนาคตของความรู้เหล่านี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ หากสามารถศึกษาค้นคว้าต่อไปให้ลึกซึ้ง ความรู้ที่เข้ามาสมทบจะมีมากขึ้น ดังนั้นการศึกษารูปแบบทางจิตที่อธิบายไม่ได้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จิตศาสตร์อาถรรพณ์ หรือปรจิตวิทยา (Parapsychology) จึงจัดได้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์เทียม เพราะไม่ได้ยึดแบบแผนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรียกได้ว่าขาดการสนับสนุนด้วยหลักฐานเป็นแค่เพียงการกล่าวอ้างความเชื่อ หรือเป็นการปฏิบัติที่พยายามแสดงตนเป็นวิทยาศาสตร์แต่หลักความเป็นไปได้ไม่สามารถทำการตรวจสอบหรือขาดฐานความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง

ไปในที่สุด ยกตัวอย่างแนวคิดในเรื่องการสืบสวนปรากฏการณ์อาถรรพณ์ และปรากฏการณ์ทางจิตวิญญาณ รวมทั้งสาระของเรื่องโหราจิต การมองเห็นอนาคตญาณทิพย์ การเคลื่อนย้ายวัตถุด้วยอำนาจจิต ประสบการณ์ใกล้ตาย การกลับชาติมาเกิด ประสบการณ์การปรากฏตัวของวิญญาณ จัดได้ว่าเป็นระบบสรุปผลโดยปราศจากเหตุผลทางวิทยาศาสตร์หรือความจริง (Gross, Paul R; Levitt, Norman; Lewis, Martin W. 1996: 565)

โทรจิต (Telepathy) และการเข้าทรง (Séance/Communication with Spirit) เป็นการปรากฏของความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถพบเห็นได้ตั้งแต่ศาสนาปฐมภูมิ (วิญญาณนิยมและลัทธิวิญญาณ) ศาสนาโบราณ และศาสนาปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบของความเชื่อที่ปรากฏมีจากอดีตที่มีต้นเหตุประเภทเดียวกันคือการพิสูจน์บางสิ่งที่เกิดมาจากความกลัวบางสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพจิตใจของตนเองนั้น เพราะฉะนั้นการสื่อสารทางจิตกับร่างกายที่แสดงออกไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เห็นพ้อง ต้องกันหรือไม่ หรืออาจจะมองว่าเป็นสิ่งใหม่ย่อมมีการปรากฏขึ้นในกลุ่มสังคมที่ยึดถือเฉพาะกลุ่มตนและเจริญเติบโตมากขึ้นตามความนิยมและเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเหมาะสมและถูกต้องขึ้นมา ความเชื่อในเรื่องโทรจิตและการเข้าทรงในปัจจุบันเป็น ความพยายามที่จะใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาอธิบายความหมายของความเชื่อเหล่านั้นเพื่อถือว่าสิ่งเหล่านั้นมีความเป็นจริงหรือเป็นไปได้ ซึ่งความเป็นจริง แล้วอีกฝั่งทางความคิดก็มองว่ากระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือผลที่ค้นพบยังคงสิ่งเหล่านี้ไม่พบจึงต้องใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เหล่านี้ไปยืนยันว่าสิ่งเหล่านี้มีพยายามที่ปรากฏออกมาอย่างไร ซึ่งโทรจิตเป็นความเชื่อที่มีการส่งข้อมูลโดยอ้างว่ามาจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งออคุสต์ กอนต์ (Auguste Comte) พยายามอธิบายการวิวัฒนาการความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาของมนุษย์ในสภาพสังคมต่าง ๆ ที่แวดล้อมจะเห็นได้ว่าความคิดของคนที่เกิดขึ้นส่งผลหรือเป็นปัจจัยทางความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสภาพการแสดงออกทางวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติในสิ่งที่กำหนดสิ่งที่จะเกิดขึ้นกิจกรรมของตนที่เรียกว่าขั้นเทววิทยาหรือขั้นนิยาย (Theological or Fictitious Stage) อันเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปะติดปะต่อเป็นลักษณะของการสื่อสารว่าเป็นจริงที่ตนเองสัมผัสรับรู้

ได้อยู่ อีกทั้งยังอ้างเหตุผลใด ๆ เข้ามาประกอบในสิ่งที่ตนเองจนในบางครั้งถือว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากเหตุผลที่มีอยู่ ซึ่งหากเข้าใจได้อย่างชัดเจนจะเห็นวิวัฒนาการทางความเชื่อหรือการรู้จักใช้เหตุผลประกอบการอธิบายปรากฏการณ์จนทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า สิ่งที่เกิดขึ้นใช้สิ่งเหนือธรรมชาติในการสื่อสารหรือไม่ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นปรัชญาหรือขั้นแห่งเหตุผล (Metaphysical or Abstract Stage) นอกจากนั้นกระบวนการเข้าถึงหรือการแสดงออกในรูปแบบลักษณะนี้ยังทำให้มนุษย์เกิดการใช้หลักการทฤษฎีใด ๆ ที่ค้นพบเข้ามาแทนการใช้จินตนาการที่เรียกว่าขั้นวิทยาศาสตร์ (Positive Stage) แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเข้าถึงรูปแบบที่ไม่ใช้ช่องทางประสาทสัมผัสของมนุษย์หรือปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพที่รู้จักเป็นไป แต่เป็นการใช้กระแสจิตหรือความคิดในการผูกเข้าหากันในรูปแบบเคลื่อน จะเห็นได้ว่าความเชื่อในลักษณะอย่างมียืนอยู่บนพื้นฐานของสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีหรืออาจจะมีจริงในสภาพการเป็นอยู่ของมนุษย์ แต่ก็มีการอ้างว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริงหรือไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ เพราะว่าทุกอย่างเป็นการกำหนดให้เชื่อ และใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีเพื่อตรวจจับการเคลื่อนไหวของความคิดที่มีอยู่เท่านั้น (Roger Luckhurst. 2002: 63) จะเห็นได้ว่ามีศาสนาที่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลกลางในสหรัฐอเมริกากล่าวถึงการเข้าทรงในรูปแบบของศาสนาของลัทธิวิญญาณ ลัทธิเชื่อหรือเจตนนิยม (Spiritualism) เป็นขบวนการทางศาสนาตามความเชื่อที่ว่าวิญญาณของคนตายมีอยู่จริงและมีทั้งความสามารถและความโน้มเอียงที่จะสื่อสารกับคนเป็น ซึ่งผู้นับถือวิญญาณจะพูดถึงแนวความคิดที่เรียกว่า "ผู้นำทางจิตวิญญาณ" ซึ่งเป็นวิญญาณที่มีเฉพาะเจาะจงซึ่งมักติดต่อเพื่อพึ่งพากันในการชี้นำทางจิตวิญญาณ (Braude, Ann. 2001: 296) และรูปแบบของศาสนาของอภิปรัชญาศักดิ์สิทธิ์ (Divine Metaphysics) เป็นศาสตร์ทางด้านปรัชญาและศาสนาที่ถูกยอมรับว่าเป็นปัญญาที่ไร้ขอบเขต เพราะมีการปฏิบัติและสอนความจริงทางจิตวิญญาณที่บันทึกไว้ในพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่เปิดเผยความหมายของชีวิต การสอนของผู้นำความเชื่อนั้น และการเคารพสิ่งอื่นที่เป็นไปในรูปเคารพของพระเจ้าที่แตกต่างกันในรูปแบบศาสนาที่แตกต่างกัน (The United Metaphysical Churches. n.d. : 1)

แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัย เรื่องการหมุนเหวี่ยงยานอวกาศ (สเปสคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น)

การหมุนเหวี่ยงยานอวกาศ (สเปสคราฟท์ เซนทรีฟิวเกชั่น) เป็นรูปแบบการผสมผสานระหว่างปรัชญาศิลปะการแสดงและศิลปะการต่อสู้/ป้องกันตัว-กีฬาทูกถ่ายทอดออกมาเป็นการเคลื่อนไหวหมุนรอบตนเองเหมือนการโคจรดาวเคราะห์หรือดาวฤกษ์ตามแบบแผนที่กำหนดเอาไว้ จากนั้นมีการเคลื่อนไหวแบบหลุดจากแบบแผนที่กำหนดเอาไว้สื่อให้เห็นการกระทบหรือแรงดึงดูดขึ้นจากสิ่งอื่นเข้ามาเหนี่ยวนำจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป สุดท้ายกลับมาสู่ความสมดุลเดิมโดยการเคลื่อนไหวแบบเดิมเริ่มแรกแต่เห็นการเปลี่ยนแปลงบางประการที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสะท้อนภาพความจริงของพลังงานชีวิตที่เป็นปกติปรากฏอยู่

ปรัชญาด้านศิลปะการแสดงร่วมสมัยเป็นรูปแบบที่ค้นหาคำตอบของชีวิตผ่านการใคร่ครวญถึง ความเข้าใจที่เป็นตัวเป็นตนตามลักษณะทางธรรมชาติผ่านศิลปะการแสดงในยุคสมัยนั้น และถือว่าการเลียนแบบสิ่งเฉพาะบนโลกแห่งผัสสะหรือการเลียนแบบใด ๆ ของการสร้างสรรคศิลปะการแสดงของศิลปินล้วนเกิดขึ้นมาจากต้นแบบที่สร้างขึ้นจากความคล้ายคลึงทัศนะของเพลโต (Plato) ในรักษารูปแบบและความสัมพันธ์ที่เป็นระบบเหตุผลโลกภายนอกที่เกิดการเลียนแบบสิ่งที่ปรากฏต่อผัสสะหรือรูปธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงและผู้ชมทั้งยังเป็นสะท้อนกระบวนการรับรู้ของร่างกายและความสามารถอื่นใดของมนุษย์และยังเป็นการขัดแย้งที่กระทำให้เกิดวิถีคิดใหม่ หรืออาจจะเป็นกระบวนการที่ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน แต่สามารถเลือกรูปแบบการได้มาหรือการรับรู้ทางความรู้สึกของตนเองได้ ตามประเภทของแรงผลักดันและความเข้าใจได้ในระดับของตน ซึ่งสิ่งนี้จะสะท้อนให้เห็นความคิดแบบองค์รวมเป็นเหตุการณ์นั้น ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้นั้นในไม่ช้า และสิ่งเหล่านี้คือหลักการทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการ จุดมุ่งหมาย หน้าที่ และลักษณะเฉพาะ (Carlson.1984: 9) ซึ่งศิลปะการแสดงไม่ว่าจะเป็นดนตรีนาฏศิลป์ ศิลปะภาพยนตร์ หรือการแสดงสื่อ เป็นการแสดงการอ้างอิงประสบการณ์เพื่อทำให้เกิดสิ่งที่ปรากฏอีกภายนอกหน้าหรืออนาคต ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเชื่อมต่อ

กับปัญหาเรื่องใหม่ในการเข้าใจตนเองและโลก ดังนั้นศิลปะการแสดงศึกษาจึงแผ่ไปด้วยปรัชญาที่กระตุ้นความคิด ให้พยายามสืบเสาะค้นหาสิ่งที่ตนเองพอจะมีประสบการณ์หรือไม่มีประสบการณ์ โดยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับปรัชญาของทวีปในกลุ่มชาวแองโกล-อเมริกัน และกลุ่มประเพณีจากยุโรปแผ่นดินใหญ่ที่เฝ้ามองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเชื่อว่าจักรวาลมีสภาพจริงตามลักษณะทางวัตถุ และมนุษย์เองมีอยู่จริงหรือไม่ในนั้น (Rosen, et al. 2007 :2)

บทสรุป

การอ้างถึงสิ่งมีชีวิตนอกโลกเป็นความเชื่อที่พยายามจะทำการเข้าถึงความรู้โดยการสำรวจความเป็นไปได้ของจักรวาลที่มีอยู่ภายนอกโลกของมนุษย์ตามที่เชื่อ ซึ่งมีสถาบันหรือองค์กรมากมายที่พยายามดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามความเชื่อนั้น และถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ในอวกาศและในโลกมนุษย์มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นการเหนี่ยวนำ หรือการโคจรที่หมุนเหวี่ยงต่อกันและกันของดวงดาวและความคิดได้เช่นนี้ แม้กระทั่งเรื่องสาระที่มาทางศาสนาหรือศาสนาก็ตาม ช้ำยังก่อให้เกิดขบวนการศาสนาใหม่เกิดขึ้นมากมายเพื่อแสวงหาคำตอบของชีวิตในแบบที่ตนเองเชื่อถือ นอกจากนั้นการค้นหาลึกลับมีชีวิตทรงภูมิปัญญาจากต่างดาวแท้จริงแล้วเป็นเพียงการตอบสนองของความต้องการทางความเชื่อว่สิ่งที่ตนเองคิด จะต้องเป็นไปอย่างนั้น และรูปแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นไปในวิทยาศาสตร์ทางจิตและปรจิตวิทยา หรือการสร้างแนวคิดอื่นใดเข้ามาเกี่ยวข้อง ขบวนการศาสนาใหม่จึงเกี่ยวข้องกับรูปแบบศาสนาปัจจุบันโดยมีการเพิ่มเติมสาระความเชื่อในกลุ่มของตน และนำเสนอใหม่ในรูปแบบวิทยาศาสตร์เทียมเพื่อยืนยันการหาคำตอบว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นจริง ดังนั้น และในเวลาเดียวกันมีการนำเสนอรูปแบบของแนวคิดเช่นนี้ปรากฏมากมายผ่านสื่อในสังคม และด้วยแรงบันดาลใจเช่นนี้จึงทำให้เกิดการนำเสนอการแสดงเดี่ยวเสนออัตลักษณ์สวภาพนิยม ออกมาผ่านบริบทข้างต้น และมีความสอดคล้องต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมาตรา 31 และกฎบัตรสหประชาชาติ (ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเสรีภาพในการนับถือศาสนา) เพราะจากการเรียนรู้สามารถที่จะกระทำได้ในสิ่งที่ตนเองอ้างถึง

เอกสารอ้างอิง

- สถาบันนิติธรรมมาลัย. (2564). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา 25 - 49).** สืบค้นวันที่ 23 กันยายน 2564, จาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.
- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564, จาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.
- สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเทคโนโลยี. ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 1-7.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Braude, Ann (2001). **Radical Spirits: Spiritualism and Women's Rights in Nineteenth-Century America, Second Edition.** Bloomington, IN : Indiana University Press.
- Barboza, Steven (1994). **American Jihad: Islam After Malcolm X.** New York: Image Books.
- Carlson, Marvin. (1984). **Theories of the Theatre: a Historical and Critical Survey, from the Greeks to the Present.** Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Carolyn B. Kendall (n.d.). **The Plan For The Urantia Book Revelation.** Retrieved February 1, 2020, from <http://www.squarecircles.com/UrantiaMovementHistory/pdf/PlanForUrantiaBookRevelation.pdf>.
- Cosmology 101. (n.d.). **Cosmology: The Study of the Universe.** Retrieved February 1, 2020, from <https://map.gsfc.nasa.gov/universe/index.html>.
- Druckman, D. and Swets, J. A. eds. (1988). **Enhancing Human Performance: Issues, Theories and Techniques.** Washington, D.C.: National Academy Press.

- Flaherty, Robert Pearson (2011). **UFOs, ETs and the millennial imagination** in Catherine Wessinger (ed.). **The Oxford handbook of millennialism**. Oxford, England : Oxford University Press.
- Forbes, George (1909). **History of Astronomy**. London: Watts & Co.
- Gross, Paul R; Levitt, Norman; Lewis, Martin W (1996). **The Flight from Science and Reason**. USA : New York Academy of Sciences.
- Itzhak Bars; John Terning (2009). **Extra Dimensions in Space and Time**. Berlin/Heidelberg, Germany: Springer.
- Kossy, Donna. (2001). **Strange Creations: Aberrant Ideas of Human Origins from Ancient Astronauts to Aquatic Apes**. USA :Feral House.
- Miller, Timothy (1998). **The Quest for Utopia in Twentieth-century America: 1900-1960**. Syracuse, New York: Syracuse University Press.
- Rosen, Michael, and Brian Leiter. (2007). **The Oxford Handbook of Continental Philosophy**. Oxford: Oxford University Press.
- Roger Luckhurst. (2002). **The Invention of Telepathy: 1870-1901**. Oxford, England: Oxford University Press.
- Simmons, Patti (1954). **Medical Quacks Are Fooling You In Atomic Age**. Illinois: Freeport Journal-Standard.
- Spitzer, L. (1978). **Physical Processes in the Interstellar Medium**. New Jersey : Princeton University.
- The United Metaphysical Churches. (n.d). **What is Divine Metaphysics?**. Retrieved September 23, 2021, form <https://www.unitedmeta.org/4732-2/>.
- Tumminia, Diana G. (2007). **Alien worlds: social and religious dimensions of extraterrestrial contact**. New York: Syracuse University Press.

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสารปรัชญาและศาสนา
ประจำปี 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564)

- | | |
|---|--|
| 1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ศักยภินันท์ | มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พิมพวง | มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
| 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา | มหาวิทยาลัยขอนแก่น |
| 4. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์ | มหาวิทยาลัยขอนแก่น |
| 5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ |
| 6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| 7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น | มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น |
| 8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันชาติ ชาญวิจิตร | มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด |
| 9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม | มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี |
| 10. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ ปัญญาภา | มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี |
| 11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ บุษย์ชฎานนท์ | มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี |
| 12. พระมหาพงศ์พรทิตย์ ก้องเสียง | มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตสงฆ์
ร้อยเอ็ด |
| 13. พระมหาสมบัติ ทวีคุณ | มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด |
| 14. พระมหาฉัตรชัย สุฉัตตชโย | มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย ศาลายา |

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการ วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1. ต้องเป็นบทความหรือผลงานวิจัยด้านปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในกรณีเป็นภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญก่อนส่งกองบรรณาธิการ
3. ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4
โดยจัดส่งบทความออนไลน์ที่ <https://so06.tic-thaijo.org/index.php/jprkku>
4. หน้าปก (Cover) ประกอบด้วย
 - 4.1 ชื่อบทความ (Title) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.2 ชื่อผู้เขียน (Authors) (ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้าชื่อตำแหน่ง คุณวุฒิ) พร้อมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน (Author Affiliation) หากต้องการเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนให้ระบุตอนท้ายของบทความ
 - 4.3 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวไม่ควรเกินหนึ่งหน้ากระดาษ A4
 - 4.4 คำสำคัญ (Keyword) กำหนดคำสำคัญที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ทำคำค้นในระบบฐานข้อมูลทั้งคำในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ
5. เกณฑ์การพิจารณา กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบการพิจารณา
6. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน
7. ส่วนเนื้อหา (Body of the Context) ประกอบด้วย
 - 7.1 บทนำ (Introduction) ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง บทนำควรเขียนในรูปเรียงความให้รวมเป็นเนื้อเดียวกัน
 - 7.2 วิธีการวิจัย หรืออุปกรณ์และวิธีวิจัย หรือระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยซึ่งอาจจะประกอบด้วยหัวข้อย่อย ๆ เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องตามวิธีการวิจัยแต่ละสาขาวิชา
 - 7.3 สรุปและอภิปรายผล/วิจารณ์ผลการวิจัย

7.4 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เสนอแนะแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้

7.5 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุแหล่งทุนหรือผู้มีส่วนสนับสนุน
ในการทำวิจัย เอกสารอ้างอิง (References) ให้ใช้ตามแบบที่กำหนด คือ

7.5.1 การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ให้วงเล็บชื่อผู้แต่ง (สำหรับคนไทย) หรือชื่อสกุล
(สำหรับชาวต่างประเทศ) หรือชื่อนิติบุคคลที่เป็นผู้จัดทำเอกสารและปีที่พิมพ์
ของเอกสารที่อ้างถึงหน้าหรือต่อท้ายข้อความที่อ้าง ดังตัวอย่าง

มันทนา และอุษา (2535) กล่าวว่า.....หรือ (มันทนาและอุษา, 2535)

Miller (1993) กล่าวว่า.....หรือ.....

(Miller, 1993)

จากรายงานของ WHO (1999).....หรือ.....

(WHO, 1999)

7.5.2 การอ้างอิงท้ายเรื่อง

อ้างอิงหนังสือ

พรจันทร์ สุวรรณชาติ. (2539). **มาตรฐานการพยาบาลเชิงโครงสร้าง.**

กรุงเทพฯ : เจ.เอส.การพิมพ์.

Dye Thomas R. (1966). *Politics, Economics and the Public.*

Chocago:Rand McNally.

การอ้างอิงจากบทความ

รัตนา จันทร์เทาว์. (2553). อุปลักษณะเกี่ยวกับแหล่งน้ำของคนขอนแก่น.

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 27(3),71-85.

Wenden, A.L. (2002). Learner Development in Language Learning,

Applied Linguistics, 23(1), 12-36.

การอ้างอิงจากเว็บไซต์

สมคิด พุทธศรี. (2555). โลกาภิวัตน์ปะทะเทคโนโลยี : นัยต่อการปรับ
โครงการสร้างทางเศรษฐกิจ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2555,
จาก [http://thaipublica.org/2012/08/impact-of-globalization-
of-technology/](http://thaipublica.org/2012/08/impact-of-globalization-of-technology/)

Bontas, E.P. (2005). Practical experiences in building Ontologybased
Retrieved systems. Retrieved January 20,2006, from [http://
userpage.fu-berlin.de/~paslaru/papers/swcase2005.pdf](http://userpage.fu-berlin.de/~paslaru/papers/swcase2005.pdf).

การสัมภาษณ์

สุวิทย์ คุณกิตติ. การควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำพอง [สัมภาษณ์]. รัฐมนตรี
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม 20 สิงหาคม 2541.

Tapparangsi K. AIDS situation in Thailand [Interview]. The Minister,
Ministry of Public Health; 17 July 1999.

8. ตารางและภาพประกอบ (Tables and Illustrations) จัดเรียงตามลำดับหรือ
หมายเลขที่อ้างถึงในบทความโดยวิธีเขียนควรระบุชื่อตารางไว้เหนือตารางและ
ระบุชื่อหรือคำอธิบายภาพ

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ขนาด 18 ตัวหนา)

English Title (Font size 18 bold)

ชื่อผู้แต่ง¹, ชื่อผู้แต่ง², ชื่อผู้แต่ง³ (ขนาด 14)

Author¹, Author², Author³ (ขนาด 14)

^{1,2,3} สาขาวิชา.....(ขนาด 12)

^{1,2,3} Program in.....(ขนาด 12)

^{1,2,3} คณะ.....(ขนาด 12)

^{1,2,3} Faculty of.....(ขนาด 12)

^{1,2,3} มหาวิทยาลัย.....(ขนาด 12)

^{1,2,3}University (ขนาด 12)

บทคัดย่อ

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย.....

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย.....

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

คำสำคัญ: คำสำคัญ1, คำสำคัญ2, คำสำคัญ3

Abstract

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....

เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....

.....

Keywords: Keywords1, Keywords2, Keywords3

บทนำ (Introduction)

เนื้อหาบทความ.....

เนื้อหาบทความ.....

เนื้อหาบทความ.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน

เอกสารอ้างอิง (References, Bibliography)

APA Style